

Grey Scale #13

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

Handwritten signature

3

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

KATEDRA ROZPOZNANIA WOJSKOWEGO I ARMII OBCYCH

JAWNE

ASG WP wewn. 3924/85

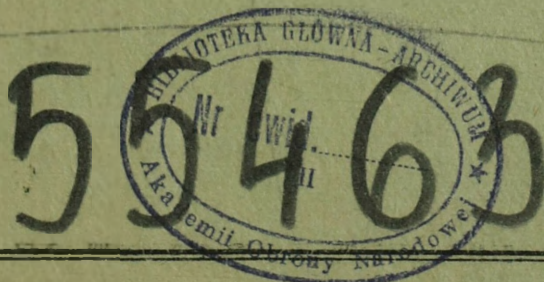

Egz. nr 1

**BRYGADA i DYWIZJA SIŁ LĄDOWYCH
GŁÓWNYCH PAŃSTW NATO
W NATARCIU i OBRONIE**

Skrypt

WARSZAWA

1985

3

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

KATEDRA ROZPOZNANIA WOJSKOWEGO I ARMII OBCYCH

JAWNE

ASG WP wewn. 3924/85

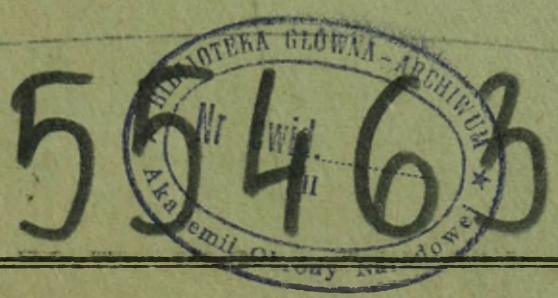

Egz. nr.....1

BRYGADA i DYWIZJA SIŁ LĄDOWYCH GŁÓWNYCH PAŃSTW NATO W NATARCIU i OBRONIE

Skrypt

WARSZAWA

1985

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

KATEDRA ROZPOZNANIA WOJSKOWEGO I ARMII OBCYCH

ASG WP wewn. 3924/85

JAWNE

ZATWIERDZAM
SZEFA KATEDRY RW 1 AO

[REDACTED]
Egz. nr 1..... 1

płk dypl. Bolesław SZCZEPANIAK

BRYGADA I DYWIZJA SIŁ LĄDOWYCH GŁÓWNYCH PAŃSTW NATO
W NATARCIU I OBRONIE

S k r y p t

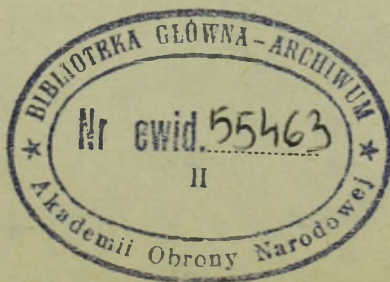
*Zmieniono klauzulę na JAWNE
info. do Jan Pospolicec
27.05.2002*

SPRAWDZIŁ
ZCA SZEFA KATEDRY RW1AO

ppłk dr Janusz WIŚNIEWSKI

WARSZAWA

1985 r.

ZESPÓŁ AUTORSKI

1. ppłk dypl. M. KOZŁOWSKI
2. ppłk dypl. A. DAMAZIAK
3. kpt. dypl. W. ZAJDZIŃSKI

16
32
15
45
3
17
17

16
16

SPIS TREŚCI

	Strona
Wstęp	5
<u>NATARCIE</u>	
I. ZASADY OGÓLNE NATARCIA	7
1. Sposoby przechodzenia wojsk do natarcia	8
2. Formy manewru stosowane w natarciu	10
3. Organizacja wsparcia ogniowego	11
II. NATARCIE BRYGADY I DYWIZJI	17
1. Rola i miejsce brygady i dywizji w natarciu oraz środki wzmocnienia	17
2. Treść, szerokość i głębokość zadań bojowych	18
3. Ugrupowanie bojowe	19
4. Prowadzenie natarcia	22
III. NATARCIE W WARUNKACH SZCZEGÓLNYCH	30
1. Natarcie z forsowaniem przeszkód wodnych	30
2. Natarcie w mieście	35
3. Natarcie w górach	38
4. Natarcie w terenie lesisto-jeziornym	41
<u>OBRONA</u>	
I. ZASADY OGÓLNE OBRONY	43
1. Warunki przechodzenia do obrony i wymagania jej stawiane	43
2. Formy obrony i ich charakterystyka	44
3. Użycie broni masowego rażenia	49
4. Organizacja obrony	47
5. Działania opóźniające	54
II. OBRONA BRYGADY I DYWIZJI	56
1. Rola, miejsce i zadania brygady i dywizji w obronie ...	56
2. Środki wzmocnienia	56
3. Organizacja obrony	56
- ugrupowanie bojowe	58
- system ognia	59
- inżynierska rozbudowa pasa obrony	60
4. Prowadzenie walki obronnej	62

III. OBRONA BRYGADY I DYWIZJI W WARUNKACH SZCZEGÓLNYCH	66
1. Obrona przeszkody wodnej	66
2. Obrona miasta	69
3. Obrona w górach	72
4. Obrona w terenie lesisto-jeziornym	76
BIBLIOGRAFIA	77

ZAŁĄCZNIKI

1. Natarcie z marszu	78
2. Natarcie z bezpośredniej styczności z przeciwnikiem	79
3. Natarcie czołowe i oskrzydlenie	80
4. Oskrzydlenie dwustronne i obejście	81
5. Przenikanie	82
6. Bezpośrednie wsparcie lotnicze natarcia	83
7. Ugrupowanie bojowe BZ w natarciu	84
8. Ugrupowanie bojowe DZ w natarciu	85
9. Ugrupowanie bojowe DZ Stanów Zjednoczonych w obronie ma- newrowej	86
10. Ugrupowanie bojowe artylerii i rakiet	87
11. Ugrupowanie bojowe BZ w obronie	88
12. Ugrupowanie bojowe DZ Stanów Zjednoczonych w obronie pozycyjnej	89
13. System ognia przeciwpancernego	90
14. Inżynieryjna rozbudowa pasa obrony dywizji	91
15. Obrona DZ w oparciu o przeszkodę wodną	92

WSTEP

Zgodnie z zasadami strategii elastycznego reagowania, starcie zbrojne między państwami NATO i Układu Warszawskiego może mieć charakter powszechnej wojny jądrowej lub wojny ograniczonej z użyciem lub bez użycia broni jądrowej.

Powszechna wojna jądrowa to globalny konflikt zbrojny między koalicjami, czyli Układem Warszawskim i Paktem Północno-atlantyckim, w którym zostaną wykorzystane wszystkie istniejące rodzaje broni - tak jądrowe, jak i konwencjonalne. Głównym obszarem działań będzie europejski teatr wojny, a decydującymi środkami walki będą strategiczne siły jądrowe Stanów Zjednoczonych oraz europejskich państw NATO - Wielkiej Brytanii i Francji. Wojna taka może trwać bardzo krótko lub w określonych sytuacjach rozciągać się na całe tygodnie, a nawet miesiące.

Za zasadniczy wariant działań w powszechnej wojnie jądrowej przyjmuje się jednoczesne zniszczenie sił zbrojnych, ważnych centrów administracyjno - politycznych, przemysłowych i innych obiektów o znaczeniu ekonomicznym i wojskowym na całej głębokości terytoriów państw UW, uderzeniami strategicznej, operacyjno - taktycznej i taktycznej broni jądrowej. Dla wykorzystania skutków jej użycia przewidziane są zdecydowane działania sił lądowych, powietrznych i morskich.

Wojna ograniczona z użyciem lub bez użycia broni jądrowej jest ściśle związana z modyfikacją koncepcji strategicznej "wysuniętych rubieży" oraz zwiększeniem gotowości i możliwości bojowych wojsk NATO. Celem takiej wojny może być opanowanie jednego lub kilku państw socjalistycznych. Według ekspertów NATO, konwencjonalne siły paktu w połączeniu ze strategicznymi, eurostrategicznymi, operacyjno - taktycznymi i taktycznymi siłami jądrowymi paktu będą mogły osiągnąć cele wojny bez wsparcia ze strony amerykańskiego strategicznego potencjału jądrowego. Tym samym wojna ograniczona w Europie ma być samodzielnym strategicznym rodzajem wojny.

Działania bojowe mają być prowadzone w oparciu o założenia koncepcji strategicznej "wysuniętych rubieży" i operacyjno - strategicznej "głębokich uderzeń". Dowództwo NATO przewiduje już na początku wojny zdecydowane natarcie zgrupowań uderzeniowych paktu w połączeniu z ogniowym obezwładnieniem związków taktycznych zjednoczonych sił zbrojnych UW na całej głębokości ich operacyjnego ugrupowania oraz ważniejszych obiektów w głębi terytoriów potencjalnego przeciwnika. Koncepcja ta przewiduje przejęcie przez siły zbrojne NATO inicjatywy strategicznej już na początku wojny i przeniesienia działań na terytorium państw UW.

Za główny wariant rozpoczęcia wojny ograniczonej, w tym zwłaszcza prowadzonej w początkowym okresie przy użyciu broni konwencjonalnej, przyjmuje się w NATO zaskakujące działania silnych zgrupowań uderzeniowych, poprzedzone krótkim operacyjnym rozwinięciem wojsk i zakłada się przy tym szybkie uzyskanie inicjatywy strategicznej.

Według poglądów NATO, walka jest to zbrojne starcie dwóch stron, niezależnie od rodzaju i sił uczestniczących w nim wojsk i środków walki. Współczesna walka jest walką ogólnowojskową, której celem jest zniszczenie sił i środków przeciwnika, uchwycenie oraz utrzymanie ważnych rejonów i odniesienie zwycięstwa.

Głównymi elementami walki są ogień i ruch. Celowe i dobrze zgrane działanie tych elementów zapewnia uzyskanie sukcesów w walce.

Działania bojowe, w zależności od celu i sposobu ich prowadzenia dzielą się na: natarcie, obronę i działania opóźniające.

Skrypt ten zawiera podstawowe wiadomości dotyczące poglądów na natarcie, obronę i działania opóźniające brygady i dywizji, obowiązujących w siłach zbrojnych głównych państw NATO według stanu naszej wiedzy w 1985 r. Studiując ten skrypt w latach późniejszych celowo będzie sprawdzić aktualność danych w nim zawartych na podstawie obowiązującego kompendium.

NATARCIE

I. ZASADY OGÓLNE NATARCIA

Natarcie - w regulaminach sił zbrojnych państw NATO - rozpatruje się jako podstawowy rodzaj działań bojowych, zapewniający osiągnięcie zwycięstwa w walce.

Celem natarcia - jest rozbięcie określonego zgrupowania przeciwnika, opanowanie ważnych rejonów lub rubieży mających decydujący wpływ na prowadzenie dalszego natarcia oraz załamanie woli przeciwnika do stawiania dalszego oporu. Cel ten osiąga się przez obezwładnienie przeciwnika ogniem oraz zdecydowane uderzenia zgrupowań pancernych i zmechanizowanych na jego skrzydła i tyły.

Istota natarcia polega na obezwładnieniu przeciwnika ogniem /bronią jądrową i chemiczną, artylerią, uderzeniami lotnictwa taktycznego i lotnictwa sił lądowych/ oraz na gwałtownym uderzeniu i wdarciu się oddziałów w głąb ugrupowania przeciwnika w celu rozbięcia lub zniszczenia jego siły żywej i sprzętu bojowego oraz uchwycenia obiektów, rubieży i rejonów decydujących o trwałości jego obrony.

Podstawowym wymogiem natarcia jest posiadanie dostatecznej przewagi sił i środków ogniowych nad przeciwnikiem ^{x/}. Powodzenie natarcia z reguły zależy od odpowiedniego wykorzystania w walce czynnika zaskoczenia, manewru sił i środków, wykonania uderzeń na najsłabsze miejsca w ugrupowaniu przeciwnika, od wysokiej gotowości bojowej wojsk oraz stworzenia przewagi sił i środków na kierunku głównego uderzenia.

Główną siłę uderzeniową sił lądowych w natarciu stanowią wojska pancerne i zmechanizowane. Dysponując dużą ruchliwością i siłą ognia, są one zdolne do skutecznego wykorzystywania rezultatów własnych uderzeń jądrowych. W natarciu wykorzystywane są przede wszystkim do dokonywania wyłomów i przełamywania obrony przeciwnika oraz szybkiego rozwijania powodzenia w głębi jego obrony.

Pododdziały, oddziały i związki taktyczne sił lądowych nacierają łącząc ogień i ruch. W związku z tym dzielą się one na dwa zgrupowania:

- sił i środków ogniowych /oddziały i pododdziały wsparcia/;
- oraz sił i środków manewrowych /oddziały i pododdziały zmechanizowane i pancerne/.

---

x/ Ogólnie 4:1, a w wypadku przełamywania obrony na odcinku przełamania 6:1 na swoją korzyść, przede wszystkim w siłach i środkach zwalczania czołgów. W warunkach użycia broni jądrowej słabsze siły mogą jednak nacierać na obezwładnionego bronią jądrową przeciwnika.

Zadaniem zgrupowania sił i środków ogniowych jest niszczenie przeciwnika ogniem i zabezpieczenie powodzenia działań własnym siłom i środkiem manewrowym. Zadaniem zgrupowania sił i środków manewrowych jest zbliżenie się do przeciwnika pod osłoną uderzeń ogniowych i ostateczne rozbicie lub zniszczenie go w bezpośrednim starciu.

Oddziałom, związkom i zgrupowaniom uderzeniowym w natarciu wyznacza się główny kierunek uderzenia i jeden lub więcej kierunków pomocniczych. Aby wykonać zadanie, tworzy się główne i pomocnicze zgrupowania uderzeniowe oraz odwód /drugi rzut/.

Do działania na głównym kierunku uderzenia wydziela się zasadniczą część sił i środków. Uderzenie główne wykonuje się z zasady na stosunkowo wąskim froncie w kierunku zasadniczego obiektu, którego opanowanie sprzyja wykonaniu otrzymanego zadania bojowego. W regulaminach zachodnich podkreśla się, że w warunkach stosowania broni jądrowej główne uderzenie wykonuje się na najsilniejsze zgrupowanie przeciwnika, a w natarciu bez jej stosowania - w najsłabsze miejsca w jego ugrupowaniu. Podkreśla się również, że na głównym kierunku uderzenia, w działaniach z użyciem broni jądrowej, tylko na krótki czas można ześrodkować znaczną część wojsk w bezpośredniej bliskości z przeciwnikiem, natomiast w działaniach bez użycia broni jądrowej - na dłuższy okres.

Zależnie od charakteru obrony przeciwnika rozróżnia się:

- natarcie na obronę zawczasu przygotowaną;
- natarcie na obronę doraźnie zorganizowaną.

1. Sposoby przechodzenia wojsk do natarcia

Wojska mogą przejść do natarcia z marszu lub z bezpośredniej styczności z przeciwnikiem.

Natarcie z marszu w warunkach wojny jądrowej jest głównym sposobem przechodzenia wojsk do natarcia. Natarcie z marszu stosuje się zwykle w celu zaskoczenia wojsk przeciwnika oraz w sytuacji, kiedy przeciwnik pośpiesznie przeszedł do obrony lub wycofuje się, a nacierający jest w pełnej gotowości i zdolności do wykonania manewru, dysponuje dostateczną ilością broni jądrowej i posiada zdecydowaną przewagę w powietrzu.

Zdaniem ekspertów wojskowych NATO, natarcie z marszu sprzyja zmniejszeniu strat wojsk własnych. Przy tym sposobie natarcia występują jednak duże trudności w utrzymaniu ciągłego dowodzenia wojskami, organizowaniu współdziałania i wykonaniu przygotowania ogniowego.

Brygady i dywizje przechodzą do natarcia z marszu w pełnym składzie. Uważa się, że najlepiej przystosowane do prowadzenia natarcia z marszu są brygady i dywizje pancerne, ponieważ mogą one, przy zachowaniu wyso-

kiego tempa marszu, szybko rozwinąć się w ugrupowanie przedbojowe i bojowe.

Jeżeli wojska przechodzące do natarcia z marszu zajmują na krótko rejony wyjściowe, to przy wyborze tych rejonów uwzględnia się warunki dobrego maskowania przed rozpoznaniem naziemnym i powietrznym przeciwnika oraz zabezpieczenia przed ogniem artylerii i lotnictwa, a szczególnie przed uderzeniem broni jądrowej. W tym celu brygady w rejonach ześrodkowania rozmieszcza się batalionami wzdłuż dróg marszu, w ugrupowaniu ustalonym do natarcia, aby zabezpieczyć ich szybkie wyjście na rubież wyjściową i rozwinięcie do ataku. Pododdziały tyłowe i punkty zaopatrywania rozmieszcza się również w sposób rozśrodkowany.

W regulaminach podkreśla się, że oddziały i związki do natarcia z marszu przechodzą bez zatrzymywania się i w takim ugrupowaniu bojowym, w jakim podeszły do rubieży ataku. W celu uprzedzenia przeciwnika w planowanym przez niego zajęciu pozycji obronnych oddziały i związki taktyczne atakują go bez specjalnego przygotowania, nawet w ugrupowaniu przedbojowym.

Natarcie z bezpośredniej styczności z przeciwnikiem ma miejsce zwykle wówczas, gdy przed rozpoczęciem natarcia wojska prowadziły działania obronne. Natarcie z bezpośredniej styczności z przeciwnikiem może rozpocząć się zarówno bez, jak i po przegrupowaniu i luzowaniu broniących się oddziałów i związków przez wojska wysunięte z głębi.

W warunkach stosowania broni jądrowej oddziały i związki przechodzą do natarcia z reguły bez uprzedniego przegrupowania i luzowania. Jeżeli jednak dokonuje się tych przedsięwzięć, wówczas oddziały i związki taktyczne wysunięte z głębi zajmują rejon wyjściowy na czas jak najkrótszy, niezbędny do ich pełnego rozwinięcia i z takim wyliczeniem, aby siły główne pierwszego rzutu znajdowały się jak najbliżej przedniego skraju obrony przeciwnika, w celu zabezpieczenia się przed jego uderzeniami jądrowymi.

W warunkach niestosowania broni jądrowej natarcie z bezpośredniej styczności z przeciwnikiem będzie z zasady prowadzone po uprzednim przegrupowaniu i luzowaniu, a oddziały i związki wysunięte z głębi otrzymają nowe odcinki i pasy natarcia.

Jeżeli zachodzi konieczność wykonania uderzeń jądrowych na przedni skraj obrony przeciwnika lub gdy w styczności z nim znajdują się własne oddziały osłonowe, wówczas rejon wyjściowy może być zajmowany w pewnym oddaleniu. Odległość rejonu wyjściowego zależy głównie od ruchliwości wojsk własnych /związki pancerne i zmechanizowane zajmują go dalej niż

piechota/, planowanej mocy ładunków jądrowych, właściwości terenu, systemu obserwacji i ognia przeciwnika, możliwości dokonania skrytego manewru itp.

Rejony wyjściowe do natarcia zajmuje się w miarę możliwości w godzinach nocnych lub w warunkach złej, względnie ograniczonej widoczności. Stanowiska ogniowe artylerii i moździerzy wybiera się z takim wyliczeniem, aby można było wykonać przygotowanie artyleryjskie i zabezpieczyć ciągłe wsparcie ogniowe wojsk w czasie ataku.

2. Formy manewru stosowane w natarciu

W natarciu rozróżnia się następujące formy manewru: natarcie czołowe, oskrzydlenie i przenikanie.

Natarcie czołowe, polega na wykonaniu prostopadłego uderzenia na przeciwnika. Wykonuje się je w warunkach istnienia ciągłego frontu ugrupowania przeciwnika w celu dokonania w nim wyłomu /przełamania obrony/ i otwarcia skrzydeł, a tym samym załamania oporu przeciwnika. Wymaga ono dokładnej organizacji, dużego wysiłku wojsk i połączone jest zawsze ze znacznymi stratami w ludziach i sprzęcie. Dlatego prowadzi się je z reguły, wtedy gdy niemożliwe jest uderzenie na skrzydła lub tyły przeciwnika.

Oskrzydlenie polega na wykonaniu uderzeń na skrzydło lub skrzydła przeciwnika; może ono być jednostronne lub dwustronne. Manewr ten zagraża głównie stanowiskom ogniowym artylerii, stanowiskom dowodzenia i urządzeniom tyłowym. W czasie oskrzydlenia zaleca się, aby częścią sił wiązać przeciwnika od czoła. W związku z rozwojem lotnictwa transportowego, zwłaszcza śmigłowców, pojawiła się nowa odmiana oskrzydlenia, zwanego oskrzydleniem pionowym, które wykonywane jest z powietrza przez wysadzenie desantu śmigłowcowego lub spadochronowego.

Oskrzydlenie dwustronne jest wykonywane z reguły na szczęblu korpusu armijnego i wyżej. Dywizja może wykonywać je jedynie w warunkach silnego wsparcia jądrowego oraz na stosunkowo słabego przeciwnika. W ramach oskrzydlenia dwustronnego może być również stosowany przerzut wojsk drogą powietrzną.

Jedną z form oskrzydlenia jest obejście, przy którym nacierające wojska dążą do obejścia sił głównych przeciwnika i opanowania wyznaczonego obiektu na jego głębokich tyłach. Obejście różni się od oskrzydlenia tym, że nie jest ukierunkowane na zniszczenie sił przeciwnika znajdujących się na pozycjach obronnych. Podczas obejścia nacierające wojska unikają styczności z głównymi siłami przeciwnika i wykonują uderzenia na jego skrzydła i tyły. Oddziały i pododdziały biorące udział w obejściu opano-

wują ważne rejony na głębokich tyłach przeciwnika w celu uniemożliwienia mu wycofania się lub przeszkodzenia w podciągnięciu odwodów. Jeżeli przeciwnik broni się na silnych, zawczasu przygotowanych pozycjach, wówczas celem obejścia może być zmuszenie go do wycofania się z tych pozycji i podjęcia walki w rejonie dogodnym dla nacierających wojsk. Przy obejściu tak samo jak przy oskrzydleniu, w celu wiązania przeciwnika zaleca się wykonywanie uderzeń pomocniczych.

Przenikanie polega na "przemieszczeniu się małych grup w znacznych i nieregularnych odstępach czasu, przez rejon lub obszar zajmowany przez przeciwnika". Celem przenikania jest skupienie na tyłach przeciwnika znacznych sił dla wykonania odpowiednich zadań, przy jednoczesnym wystawieniu na jego ogień /podczas pokonywania jego obrony/, tylko nie wielkiej części sił własnych. Stosując ten manewr, wojska przenikają przez obronę przeciwnika unikając bezpośredniej walki i niepostrzeżenie wchodzi w głąb ugrupowania. Siły, które przeniknęły przez obronę przeciwnika, mogą wykonywać uderzenia na komunikację przeciwnika, jednostki wsparcia, obiekty tyłowe jego pierwszego rzutu albo uchwycić i utrzymać ważne rejony.

3. Organizacja wsparcia ogniowego

Wsparcie ogniowe natarcia, według poglądów zachodnich, obejmuje przygotowanie ogniowe oraz bezpośrednie i ogólne wsparcie nacierających wojsk ogniem wszystkich środków.

Przygotowanie ogniowe polega na zmasowanym uderzeniu ogniowym na broń przeciwnika wszystkimi znajdującymi się w dyspozycji dowódcy środkami rakietowymi, artylerią polową i moździerzami, artylerią przeciwlotniczą /jeżeli pozwala na to sytuacja powietrzna/, lotnictwem taktycznym i lotnictwem sił lądowych oraz artylerią okrętową i lotnictwem sił morskich /w natarciu na kierunku nadmorskim/, w celu zadania mu maksymalnych strat oraz zabezpieczenia ataku wojsk własnych na czołowe pozycje obrony i ich przełamania. Początek ataku z zasady jest poprzedzany przygotowaniem ogniowym z zastosowaniem amunicji jądrowej, chemicznej i konwencjonalnej lub tylko klasycznych środków rażenia.

Jeżeli przygotowanie ogniowe w pierwszej operacji zaczepnej prowadzone jest z użyciem broni jądrowej, to może być ono częścią składową natarcia jądrowego na teatrze działań wojennych /TDW/. Przygotowanie ogniowe zaleca się wykonywać z zaskoczenia, przeprowadzać w sposób zmasowany i w ściśle określonym czasie. Na głównym kierunku uderzenia wykonuje się je na odcinku przełamania i przylegających do niego skrzydłach.

Wsparcie bezpośrednie i ogólne obejmuje bezpośrednie wsparcie nacierających batalionów i brygad pierwszego rzutu oraz wsparcie ogólne całości wojsk ogniem wszystkich środków walki.

Podstawowym środkiem bezpośredniego i ogólnego wsparcia jest broń jądrowa. Użycie własnej broni jądrowej i obezwładnienie środków napadu jądrowego przeciwnika umożliwia nacierającemu rozpoczęcie działań zapewniających powodzenie.

W działaniach bez stosowania broni jądrowej głównymi środkami bezpośredniego i ogólnego wsparcia są: artyleria polowa, lotnictwo taktyczne i lotnictwo sił lądowych, a na kierunku nadmorskim także artyleria okrętowa i lotnictwo sił morskich, zwłaszcza pokładowe, wydzielone do bezpośredniego lotniczego wsparcia nacierających wojsk.

Środki bezpośredniego i ogólnego wsparcia ogniowego natarcia wykorzystuje się głównie do obezwładnienia tych obiektów i celów przeciwnika /szczególnie jądrowych i przeciwpancernych/, które utrudniają wykonanie postawionego zadania.

Broń jądrowa, umiejętnie wykorzystana, stanowi podstawę natarcia. Planuje się ją użyć do następujących zadań:

- niszczenia środków jądrowych przeciwnika;
- zabezpieczenia przełamania obrony przeciwnika na całą jej głębokość;
- zabezpieczenia wysadzenia desantów powietrznych;
- zabezpieczenia wprowadzania do walki drugich rzutów /odwodów/;
- wzbraniania podejścia na pole walki drugich rzutów lub odwodów przeciwnika;
- niszczenia punktów dowodzenia, węzłów łączności i składów materia-
łowo - technicznych.

Użycie broni jądrowej w celu wykonania wymienionych zadań przewiduje się w sposób zmasowany na głównych kierunkach uderzenia na cele rozpoznane, zgodnie z opracowanym wcześniej planem lub na zapotrzebowanie oddziałów, w miarę rozpoznawania przez nie nowych obiektów.

Większą część amunicji jądrowej przydzielanej związkom i oddziałom przewiduje się zużyć w czasie ogniowego przygotowania; może ono trwać 25 - 30 minut. W tym czasie najpierw wykonuje się uderzenia jądrowe, po czym artyleria i lotnictwo wykonują uderzenia środkami konwencjonalnymi.

Amunicję jądrową przydzieloną dywizji dzieli się na trzy części: dla podległych oddziałów i związków, dla środków przenoszenia szczebla dywizji i rezerwę. Z kolei amunicję jądrową wydzieloną dla środków przenoszenia szczebla dywizji dowódca dzieli według zadań zabezpieczenia ogniowego: na przygotowanie ogniowe, bezpośrednie i ogólne wsparcie

ataku, rozwinięcie powodzenia, odparcie kontrataku itd.

W dywizji w czasie przygotowania natarcia, szczegółowo planuje się użycie broni jądrowej na okres przygotowania ogniowego i zabezpieczenia wykonania zadania bliższego.

Broń chemiczna i biologiczna jest efektywnym środkiem wsparcia natarcia zarówno w warunkach stosowania, jak i bez użycia broni jądrowej. Traktuje się ją jako środek uzupełniający i wykorzystuje do zadania przeciwnikowi masowych strat w sile żywej.

Zastosowanie tej broni uwzględnia się w planach wsparcia ogniowego wojsk, po otrzymaniu zezwolenia na jej wykorzystanie. W regulaminach podkreśla się, że broń tę nie działającą burząco, najbardziej celowo jest wykorzystać do obezwładniania siły żywej bez jednoczesnego niszczenia obiektów i dóbr materialnych przewidzianych do wykorzystania przez wojska własne. Przy czym trwałe środki trujące stosuje się tylko na te obiekty i cele, które nie znajdują się na kierunku natarcia, lub które przewiduje się obchodzić. Nietrwałe środki trujące zaleca się stosować bezpośrednio przed rozpoczęciem lub w trakcie natarcia, głównie w rejonach nie objętych uderzeniami jądrowymi, z takim wyliczeniem, aby wojska własne mogły nacierać bez środków ochronnych.

Środki biologiczne wykorzystuje się w celu zniszczenia siły żywej przeciwnika lub obezwładnienia jej na pewien czas. W planowaniu wykorzystania broni biologicznej zaleca się uwzględnianie jej długotrwałego oddziaływania.

Artyleria półowa w natarciu bez użycia broni jądrowej jest podstawowym środkiem ogniowego przygotowania i wsparcia działań wojsk szczebla taktycznego.

Artyleryjskie zabezpieczenie natarcia obejmuje artyleryjskie przygotowanie i artyleryjskie wsparcie działań bojowych, które z kolei dzieli się na bezpośrednie wsparcie oddziałów pierwszego rzutu, ogólne wsparcie całości nacierających sił związków /zgrupowań/ oraz zabezpieczenie wprowadzenia do walki odwodów.

Artyleryjskie przygotowanie jest częścią składową ogniowego przygotowania natarcia, w czasie którego artyleria obezwładnia i niszczy siłę żywą i środki ogniowe przeciwnika, zabezpieczając wyjście nacierającym oddziałom i związkom na rubież ich rozwinięcia od natarcia /ataku/.

Lotnictwo taktyczne spełnia rolę szczególną w bezpośrednim wsparciu wojsk, polega ona na rażeniu i obezwładnianiu tych celów, które nie mogą być rażone ogniem lub niszczone bezpośrednimi uderzeniami wojsk lądowych.

Bezpośrednie wsparcie lotnicze wyodrębnia się w ramach ogólnego wspar-

cia lotniczego sił lądowych. Działania sił powietrznych w trakcie bezpośredniego wsparcia są prowadzone na głębokość do około 50 km. Cele naziemne przeciwnika znajdujące się na głębokości 1-5 km od przedniego skraju wojsk własnych mogą być zwalczane przez lotnictwo tylko w warunkach zorganizowanego naprowadzania i wskazywania celów.

W ramach bezpośredniego wsparcia lotniczego siły powietrzne mogą być użyte do wykonania następujących zadań:

- zwalczania celów ruchomych i obancerzonych, artylerii i siły żywej na polu walki, położonych poza zasięgiem środków ogniowych sił lądowych;
- wsparcia wojsk własnych w czasie działań manewrowych na polu walki;
- wsparcia desantów powietrznych;
- osłony powietrznej kolumn marszowych, taktycznego lotnictwa transportowego i śmigłowców.

Bezpośrednie wsparcie lotnicze jest realizowane głównie przez taktyczne samoloty myśliwskie i samoloty szturmowe /A-10/, które są przystosowane do przenoszenia różnego rodzaju uzbrojenia i charakteryzują się wysoką zdolnością manewrową. W wykonywaniu zadań bezpośredniego wsparcia lotniczego wzrasta także udział śmigłowców uzbrojonych, a zwłaszcza przeciwpancernych. Samoloty bombowe natomiast są rzadko używane do realizacji tych zadań.

Rozróżnia się następujące rodzaje bezpośredniego wsparcia lotniczego:

- zawczasu planowane;
- na wezwanie z pola walki;
- z położenia dyżurowania na lotniskach;
- z położenia dyżurowania w powietrzu;
- osłona kolumn;
- samodzielne poszukiwanie i niszczenie celów.

Zawczasu planowane bezpośrednie wsparcie lotnicze jest uważane za najbardziej skuteczne. Polega ono na wykonywaniu zadań, które zostały uprzednio sprecyzowane i określone. Zadania te mogą być ujęte w planie wsparcia ogniowego korpusu armijnego. Jednostki lotnictwa taktycznego otrzymują zwykle zadania na cztery godziny przed wylotem, co umożliwia należyte przygotowanie załóg oraz wybór odpowiednich środków rażenia zgodnie z charakterystyką obiektu wyznaczonego do niszczenia lub obezwładnienia. Jak wynika z przeprowadzonych ćwiczeń, według zawczasu opracowanego planu wykonywane jest około 75% wszystkich wylotów na wsparcie wojsk.

Bezpośrednie wsparcie lotnicze na wezwanie z pola walki jest realizowane w toku działań bojowych w celu zaspokojenia potrzeb sił lądowych w przypadkach, w których wcześniejsze planowanie jest niemożliwe. W prze-

prowadzonych ćwiczeniach ten rodzaj wsparcia obejmował około 25% wylotów i był realizowany po upływie 2 - 2,5 godz.

Bezpośrednie wsparcie lotnicze z położenia dyżurowania na lotniskach charakteryzuje się tym, że samoloty znajdują się na ziemi w pełni przygotowane do lotu, z podwieszonymi bombami i pociskami oraz załadowane amunicją, w gotowości do startu po upływie 15 minut od chwili otrzymania zadania bojowego. Znajdujące się w gotowości do startu na wezwanie z pola walki samoloty posiadają zróżnicowane warianty uzbrojenia, aby można było wykonać uderzenia na różne obiekty.

Bezpośrednie wsparcie lotnicze z położenia dyżurowania w powietrzu jest odmianą wsparcia na wezwanie z pola walki. W tym przypadku grupa /najczęściej klucz/ samolotów taktycznego lotnictwa myśliwskiego lub samolotów szturmowych /A-10/ dyżuruje w powietrzu w rejonie działań bojowych, utrzymując łączność z właściwym elementem naprowadzania lotnictwa. Z chwilą wykrycia odpowiednich celów, dyżurujące w powietrzu samoloty mogą być na nie naprowadzone do wykonania uderzeń. Ten sposób bezpośredniego wsparcia umożliwia szybkie reagowanie lotnictwa na potrzeby sił lądowych, szczególnie w warunkach szybko zmieniającej się sytuacji, a zwłaszcza podczas wysadzania desantu, boju spotkaniowego itp. W tym przypadku zapotrzebowania są realizowane po upływie około 15 minut. Ten rodzaj wsparcia wymaga dużego nakładu sił i środków, a często samoloty znajdujące się w powietrzu posiadają ładunki, które nie odpowiadają charakterystyce obiektu. W związku z powyższym stosuje się go w zasadzie w sytuacjach szczególnych i wymuszonych.

Osłona kolumn - to rodzaj dyżurowania w powietrzu w celu bezpośredniego towarzyszenia wojskom w marszu i niszczenia celów zagrażających ich ruchowi. Podstawowe zadania lotnictwa w tym okresie, to bezpośrednie wsparcie lotnicze, rozpoznanie wzrokowe na skrzydłach maszerujących kolumn oraz w ograniczonym zakresie osłona przed atakami z powietrza.

Samodzielne poszukiwanie i niszczenie celów jest traktowane jako jedna z form dyżurowania w powietrzu. Podczas takich działań załogi samolotów /śmigłowców ppanc/ wykonują lot do wyznaczonego rejonu lub po wyznaczonej trasie i atakują cele według własnego wyboru i decyzji. Często podczas samodzielnego poszukiwania i niszczenia celów może zaistnieć potrzeba oddziaływania na obiekty położone bezpośrednio w pobliżu własnych wojsk i we współdziałaniu z nimi.

Planując zadania, dowódca lotnictwa uwzględnia otrzymane rozkazy, posiadane środki i wymagania dowódcy ogólnowojskowego, po czym określa wysiłek lotnictwa dla zabezpieczenia działań sił lądowych w ramach wsparcia lotniczego. Dowódca korpusu armijnego określa zaś, jaki wysiłek ma

być przyznany poszczególnym dywizjom.

W działaniach konwencjonalnych znacznie zwiększa się wykorzystanie sił powietrznych na rzecz wsparcia sił lądowych. Doświadczenia z ćwiczeń wykazują, że w okresie prowadzonych operacji mających na celu wywalczenie przewagi w powietrzu na wsparcie lotnicze wojsk lądowych przewiduje się wykorzystanie 10% ogólnego limitu samolotolotów połączonych taktycznych sił powietrznych, natomiast po zakończeniu tego okresu może być wykorzystywanych około 50% ogółu wylotów lotnictwa taktycznego.

W działaniach jądrowych ogólne zadania wsparcia lotniczego oraz głębokość działań lotnictwa pozostają bez zmian. Ulega natomiast poważnemu zmniejszeniu limit samolotolotów wydzielonych do tego celu. W okresie natarcia jądrowego na teatrze wojny nie przewiduje się wydzielania limitu na wsparcie sił lądowych, a po jego zakończeniu - tylko 10% ogólnego limitu samolotolotów.

Do wsparcia korpusów armijnych Stanów Zjednoczonych przewiduje się wydzielenie 220 - 280 samolotolotów, korpusów armijnych Wielkiej Brytanii, RFN, Belgii i Holandii - do 150 samolotolotów, a na korzyść dywizji pierwszego rzutu - od 110 do 140 samolotolotów na dobę.

II. NATARCIE BRYGADY I DYWIZJI

1. Rola i miejsce brygady i dywizji w natarciu oraz środki wzmocnienia

Według poglądów dowództw sił lądowych głównych państw NATO brygady działają w natarciu w składzie dywizji, a dywizje w składzie korpusów armijnych w ich pierwszym lub drugim rzucie. W niektórych wypadkach mogą one nacierać samodzielnie. Prócz tego, mogą one wchodzić w skład odvodu wyższego szczebla /brygady - w skład odvodu korpusu armijnego lub armii polowej; dywizje - w skład odvodu armii polowej lub grupy armii/.

Rola brygady działającej w składzie dywizji i dywizji działającej w składzie korpusu armijnego może być różna, w zależności od miejsca w ugrupowaniu i wykonywanego zadania. Działając w pierwszym rzucie może być użyta na głównym lub pomocniczym kierunku uderzenia. Brygady i dywizje pancerne z reguły wykorzystywane są na głównym kierunku uderzenia.

Wzmocnienia brygad w zasadzie się nie przewiduje. Jednak w oparciu o analizę szkolenia w siłach lądowych za lata 1980-83 można stwierdzić że brygady niekiedy mogą otrzymać następujące wzmocnienie:

- amerykańskie: 1 - 2 dywizjony haubic 155 mm, kompania rozpoznawcza i kompania saperów;

- zachodnioniemieckie: 1 - 2 baterie LARS, pluton dział plot GEPARD, i 1 - 2 plutony do kompanii saperów;

- brytyjskie: eskadra lotnictwa wojsk lądowych, kompania saperów i batalion transportowy.

Dywizje mogą otrzymać następujące wzmocnienie:

- amerykańskie: dywizjon pocisków LANCE, dywizjon haubic 203,2 mm, 1 - 3 dywizjony haubic 155 mm, batalion rozpoznawczy, batalion czołgów, batalion saperów, niekiedy batalion śmigłowców;

- zachodnioniemieckie: 1 - 8 batalionów OT i policji granicznej, 1 - 2 dywizjony haubic 203,2 mm, batalion inżynieryjno - saperski, 2 - 3 kompanie mostowe;

- brytyjski: pułk artylerii mieszanej, 1 - 2 pułki artylerii polowej, pułk artylerii plot lekkiej.

Zależnie od przewidywanego czasu użycia dywizji w działaniach bojowych ustalana jest ogólna ilość ładunków jądrowych, z której może otrzymać na:

DZ DPanc	PIERWSZY DZIEŃ do 40% ogólnej ilości	DRUGI DZIEŃ do 24% ogól- nej ilości	TRZECI DZIEŃ do 16% ogól- nej ilości	RAZEM POZO- STAŁE DNI do 20%
USA	40 - 80	25 - 50	15 - 30	do 10
RFN	20 - 50	10 - 30	8 - 20	do 5
WB	5 - 10	5 - 6	2 - 4	do 2

Przydzielane dywizjom ładunki jądrowe w 80% mają moc do 1 kt i w 20% do 5 kt.

Na poszczególne środki przenoszenia rozkład jest następujący:

- do haubic 203,2 mm - 35%
- do haubic 155 mm - 60%
- miny jądrowe - 5%

Oznakami przygotowania do rozpoczęcia wojny z użyciem broni jądrowej są przemieszczenia ładunków do magazynów polowych. Równocześnie środki przenoszenia broni jądrowej utrzymywane są w wysokim stopniu gotowości bojowej. Między innymi, obok strategicznych środków jądrowych, może być stale w gotowości do użycia 15 - 30% samolotów - nosicieli broni jądrowej, a w dywizjonach Pershing - 25% pocisków w 9 - 27 minutowej gotowości do użycia.

2. Treść, szerokość i głębokość zadań bojowych

Zadanie bojowe brygady i dywizji jest określone w zależności od następujących czynników:

- składu bojowego brygady i dywizji;
- ilości otrzymanej amunicji jądrowej /wsparcia ogniowego/;
- celu działań i zamiaru przełożonego;
- charakteru obrony i ugrupowania przeciwnika;
- charakteru terenu.

Treścią zadania bojowego brygady pierwszego rzutu jest z reguły rozbić pierwszego rzutu broniącą się dywizji przeciwnika, opanowanie jego pozycji obronnych, rozbić /we współdziałaniu z innymi brygadami/ kontratakujących lub przechodzących do obrony odwodów dywizyjnych i rozwinięcie natarcia w głąb jego obrony.

Zadania, jakie otrzymują brygady i dywizje, dzieli się na bliższe i dalsze.

Przy przełamywaniu obrony przeciwnika na głównym kierunku uderzenia korpusu, treścią zadania bliższego dywizji pierwszego rzutu może być rozbić przeciwnika w pasie natarcia na całą głębokość obrony jego dy-

wizji pierwszego rzutu i opanowanie rubieży /obiektu/ zabezpieczającej dogodnie warunki rozwijania dalszych działań. Treścią zadania dalszego dywizji jest ostateczne rozbicie dywizji pierwszego rzutu przeciwnika, obezwładnienie jego bliższych odwodów operacyjnych i uchwycenie rubieży /obiektu/ na głębokości 35 - 40 do 60 km. Brygada drugiego rzutu dywizji wykonuje zadanie dalsze dywizji.

Treścią zadania dywizji drugiego rzutu /odvodu/ korpusu jest ostateczne rozbicie wojsk przeciwnika w drugim pasie armijnej rubieży obrony, przełamanie tej rubieży na całą głębokość i wykonanie zadania dalszego korpusu. Wojska drugiego rzutu /odvodu/ mogą być wykorzystane również do walki z przeciwnikiem na skrzydłach i tyłach własnych wojsk, lub zamiany oddziałów i związków pierwszego rzutu, które w wyniku uderzeń jądrowych utraciły zdolność bojową.

Dywizja, w zależności od planowanego tempa natarcia, wykonuje otrzymane zadanie bojowe, przeważnie w ciągu dwóch i więcej dni.

Podstawowe normy taktyczne natarcia w km przedstawia tabela 1.

Odległość SO artylerii i wyrzutni od przedniego skraju: .

hb 105 i 155 mm - 3 - 6 km Honest John - 6 - 10 km

hb 203,2 mm - 4 - 8 km Pluton - 30 - 40 km

LARS /M-9/ - 3-4 do 6 km, Lance - 20 - 30 km

MLRS - 10-12 do 15 km, Pershing - 100 - 200 km

Brygada i dywizja, działając na głównym kierunku uderzenia otrzymuje z zasady mniejszą szerokość pasa natarcia i mniejszą głębokość zadań, a na drugim /pomocniczym/ kierunku - większą.

3. Ugrupowanie bojowe

Ugrupowanie bojowe zależy od tych samych czynników co zadanie bojowe. Związki taktyczne ugrupowuje się z zasady w dwa rzuty.

Regulaminy sił zbrojnych głównych państw w NATO podkreślają, że w ugrupowaniu bojowym wojsk do natarcia szczególnie silny powinien być pierwszy rzut, by mógł wykonać mocne pierwsze uderzenie przełamujące i zapewnić osiągnięcie zdecydowanego powodzenia na samym początku natarcia. Ugrupowanie bojowe ponadto powinno zabezpieczyć wojskom możliwość szybkiego reagowania na zmiany zachodzące w sytuacji, w toku rozwijania działań.

Ugrupowanie bojowe brygady może mieć następujące elementy:

- pierwszy i drugi rzut /niekiedy w brygadzie USA może wystąpić trzeci rzut/;
- odwód ogólnowojskowy /przy ugrupowaniu brygady w jeden rzut/;
- brygadowa artyleria polowa;

NORMY TAKTYCZNE W NATARCIU

Wyszczególnienie	RFN			USA			WB			NATO
	BZ BPanc	DZ	DPanc	BZ BPanc	DZ	DPanc	BPanc	DPanc	Brygada	
Szerokość pasa natarcia	10-15	20-30	20-30	6-10	20-30	20-35	8-10	20-30	8-15	20-30
Szerokość odc. przełamania	do 3	do 6	do 6	do 2	do 6	do 6	1,5-3	do 6	do 3	do 6
Głębokość bliźszego zadania	6-8	20 i więcej	20	6-8	15-20	15-20	do 8	do 20	5-10	15-20
Głębokość dalszego	12-16	40-60	40-60	15-20	35-40	35-40	do 20	do 40	15-20	30-60
Głębokość ugrupowania bojowego	10-15	30-50	30-50	do 15	25-30	30	8	do 30	do 30	30-50
Odległość od przedniego skraju	1,5-2	4-6	4-6	1,5-2	4-6	4-6	1,5-2	3-5	2-3	10-15
	5-8	10-20	10-20	4-6	8-12	8-12		8-12	3-15	10-30
	10-25	30-50	30-40	10-15	15-20	15-25			15-25	do 40
drugi rzut /odwód/	5-8	25-40	25-40	do 12	10-15	do 15	5-6	20-22	do 10	20-40
Oddział smigłowców ppanc		W KA 60-100			25-30	25-30		20-25		30-40
Tempo natarcia w km/dobę		20-50			10-20 /40 z użyciem broni jądrowej/		35-40			20-30

- artyleria przeciwlotnicza /jeżeli brygada otrzyma/;
- odwód przeciwpancerny;
- odwód inżynierski.

Ugrupowanie bojowe dywizji może mieć takie elementy jak:

- pierwszy i drugi rzut /w dywizji USA trzeci/;
- odwód ogólnowojskowy /przy ugrupowaniu dywizji w jeden rzut/;
- dywizyjna artyleria polowa;
- dywizyjna artyleria przeciwlotnicza;
- odwody specjalne /przeciwpancerny, inżynierski, chemiczny, oddział zaporowy/;
- taktyczny desant powietrzny /jeżeli planuje się stosowanie go/.

Ugrupowanie bojowe w jeden rzut zaleca się stosować w warunkach użycia broni jądrowej i w tych przypadkach, kiedy natarcie jest na szerokim froncie, dysponuje się dostatecznie pełnymi danymi rozpoznawczymi o przeciwniku, a głębokość zadania bojowego nie jest duża.

Ugrupowanie bojowe w dwa rzuty tworzy się w natarciu na głównym kierunku uderzenia oraz wówczas, gdy szerokość pasa natarcia i głębokość zadań nie wychodzą wyraźnie poza przedziały przewidziane normami.

W brygadzie i dywizji USA przewiduje się ugrupowanie w trzy rzuty. Może być ono stosowane w sytuacji niejasnej, podczas działania w wąskim pasie natarcia, a także w przypadku otrzymania głębokiego zadania.

Przydzielony dywizjon Lance i dywizjony artylerii polowej pozostające w dyspozycji wykonują zadania ogólnego wsparcia ogniowego i wsparcia brygad pierwszego rzutu.

Dywizjonowi pocisków Lance wyznacza się rejon głównych stanowisk startowych i jeden - dwa rejonu zapasowe w odległości 20 - 30 km.

Stanowiska ogniowe dywizjonów 203,2 mm oraz 155 mm haubic wsparcia ogólnego wyznacza się w odległości 4-8 km, a dywizjonów 105 mm i 155 mm haubic wsparcia bezpośredniego - w odległości 3 - 6 km, natomiast baterii artylerii raketowej w odległości 3-4 do 6 km.

Artylerię przeciwlotniczą wykorzystuje się do osłony stanowiska dowodzenia dywizji, środków przenoszenia broni jądrowej i artylerii polowej, drugiego rzutu i odwodu.

Smigłowiec przeciwpancerny wykorzystuje się jako ruchomy odwód przeciwpancerny dowódcy dywizji.

Odwód inżynierski może składać się z 1 - 2 kompanii, a niekiedy z batalionu saperów. Przeznaczony jest on do stawiania zapór minowych przy odpieraniu kontrataków oraz osłony otwartych skrzydeł i luk między elementami ugrupowania bojowego własnych wojsk. Rozmieszcza się go za ugru-

powaniami bojowymi brygad pierwszego rzutu.

Odwód chemiczny składa się z pododdziałów kompanii ABC. Wykorzystuje się go do rozpoznawania skażonych odcinków terenu, prowadzenia dezaktywacji i odkażania sprzętu i uzbrojenia oraz poddawania zabiegom sanitarnym stanu osobowego.

Niekiedy, gdy wymaga tego sytuacja bojowa może być tworzony oddział zaporowy z pododdziałów saperów, piechoty i czołgów. Przykładowo w brygadzie RFN oddział zaporowy może mieć w swoim składzie następujące pododdziały: kompanię saperów, pluton do kompanii przeciwpancernej, do kompanii zmechanizowanej i czołgów.

Taktyczny desant powietrzny tworzy się w sile od 1 - 2 kompanii do batalionu zmechanizowanego /piechoty/ bez ciężkiego sprzętu i uzbrojenia, ze składu brygady drugiego rzutu /odvodu/ dywizji. W dywizji RFN może być wykorzystany batalion piechoty zmotoryzowanej /mob/. W ugrupowaniu wyjściowym rozmieszcza się go w rejonie drugiego rzutu dywizji. Może on otrzymać zadania zniszczenia środków napadu jądrowego przeciwnika, uchwycenia i utrzymania węzłów dróg, przepraw, ważnych odcinków terenu i innych obiektów o istotnym znaczeniu dla pomyślnego wykonania zadania przez siły główne dywizji. Głębokość desantowania może wynosić 5 do 20 i więcej km od linii styczności wojsk.

Batalion rozpoznawczy dywizji wykorzystuje się do prowadzenia rozpoznania, zabezpieczenia styku i skrzydeł, walki z desantami powietrznymi, jak również do natarcia na kierunku pomocniczym, a w natarciu z marszu także w charakterze wojsk osłonowych.

4. Prowadzenie natarcia

Działania bojowe brygady i dywizji w natarciu mogą rozpocząć się bezpośrednio od przełamania pasa obrony dywizji pierwszego rzutu przeciwnika lub od pokonania pasa ubezpieczeń. Natarcie z marszu, prowadzone dla pokonania pasa ubezpieczeń lub przełamania pasa obrony przeciwnika, poprzedzone jest wstępnym etapem zbliżania się wojsk z głębi i ich rozwijaniem w ugrupowanie przedbojowe /bojowe/.

Zbliżanie i pokonanie pasa ubezpieczeń przeciwnika. Według poglądów matowskich, wojska lądowe przechodzą do natarcia w momencie rozpoczęcia lub w trakcie wykonywania natarcia jądrowego, względnie po bitwie obronnej. W związku z tym zbliżanie polegać będzie najczęściej na przesunięciu wojsk z miejsc stałej dyslokacji, lub niekiedy z wcześniej zajętych rejonów ześrodkowania, do przedniego skrajów obrony przeciwnika i przyjęciu ugrupowania zaczepnego.

Marsz zbliżania brygady wykonują w kolumnach batalionowych najczęściej

mając dwa bataliony w pierwszym rzucie. Dywizje wykonują marsz po trzech-czterech drogach, mając w pierwszym rzucie najczęściej dwie brygady. Siły główne wykonują marsz w kolumnach, mając w przodzie organy rozpoznawcze, pododdziały osłony i ubezpieczenia.

W czasie marszu zbliżania batalion rozpoznawczy dywizji prowadzi rozpoznanie przeciwnika, wysuwając do przodu elementy rozpoznawcze na odległość do 80 km od linii ubezpieczeń sił głównych dywizji /czoła awangard/.

Za wysuniętymi do przodu elementami rozpoznawczymi maszerują ubezpieczenia. Stanowić je mogą siły główne batalionów rozpoznawczych lub utworzone specjalnie w tym celu batalionowe grupy taktyczne. Pododdziały ubezpieczenia wzmacniane są lotnictwem sił lądowych, w tym zwłaszcza śmigłowcami szturmowymi oraz artylerią i pododdziałami saperów. Ubezpieczenia prowadzą rozpoznanie przeciwnika i terenu, a w razie potrzeby, opanowują i utrzymują ważne odcinki terenu i rubieże oraz wiążą walką wojska przeciwnika. Najważniejszym ich zadaniem jest ubezpieczenie czołowych oddziałów wojsk własnych przed niespodziewanymi uderzeniami przeciwnika.

Z pododdziałami ubezpieczenia maszerują awangardy /czołowe grupy marszowe/, które tworzone są w celu rozbicia wojsk przeciwnika w pasie ubezpieczenia i stworzenia siłom głównym warunków podejścia w określonym czasie do przedniego skraju obrony przeciwnika. Uważa się, iż siła i skład awangard zależy od warunków, w których dywizje wykonują marsz zbliżania, a także od wielkości sił przeciwnika, jakie działać mogą w pasie ubezpieczeń. Najczęściej jako awangarda dywizji działać może batalion zmechanizowany lub batalion czołgów, wzmocniony z reguły pododdziałami artylerii i saperów.

Pod osłoną awangard wykonuje marsz artyleria brygad i dywizji tak, aby zawczasu mogła zająć stanowiska ogniowe do wykonania przygotowania ogniowego.

Siły główne dywizji wychodzą na rubież ataku w czasie wykonywania przygotowania ogniowego z takim wyliczeniem aby w ugrupowaniu bojowym osiągnąć rubież ataku na 2 - 3 minuty przed zakończeniem przygotowania ogniowego. Rubież ataku wybiera się możliwie blisko przedniego skraju obrony przeciwnika, zwykle za ostatnim naturalnym ukryciem przed obserwacją przeciwnika i jego ogniem na wprost. Rubieże rozwinięcia w kolumny batalionowe /w przypadku gdy brygada maszeruje po jednej drodze/ wyznacza się w odległości 8 - 12 km, w kolumny kompanijne w odległości 5 - 8 km i w kolumny plutonowe w odległości 2 - 3 km od przedniego skraju obrony przeciwnika.

Pokonanie pasa ubezpieczeń przeciwnika zaleca się wykonać siłami wojsk ubezpieczenia i awangard /czołowych grup marszowych/, bez angażowania w bezpośrednią walkę sił głównych dywizji.

Pokonanie pasa ubezpieczeń rozpoczyna się wykonaniem uderzeń jądrowych, uderzeń lotnictwa i artylerii na wykryte cele. Broń jądrową wykorzystuje się do niszczenia najważniejszych obiektów, a także do uniemożliwienia przeciwnikowi manewru dla uchwycenia kluczowych pozycji lub odcinków terenu.

W ślad za uderzeniami jądrowymi i uderzeniami lotnictwa i artylerii, wojska ubezpieczenia rozpoczynają pokonywanie pasa ubezpieczeń. Uderzeniami od czoła, na skrzydła i tyły punktów oporu dążą do opanowania ich z marszu. Aby nie zaniżyć tempa podchodzenia sił głównych do przedniego skraju obrony przeciwnika, pododdziały ubezpieczenia mogą obchodzić pojedyncze punkty oporu.

Awangardy wprowadzane są do walki w celu likwidowania punktów oporu pozostawionych przez obchodzące je pododdziały ubezpieczenia oraz potęgowania wysiłków dla szybkiego pokonania pasa ubezpieczeń przeciwnika. Zależnie od sytuacji i otrzymanego zadania, awangardy mogą również pozostawiać niektóre punkty oporu do zniszczenia ich przez siły główne dywizji.

Dla zwiększenia tempa pokonywania pasa ubezpieczeń zaleca się stosowanie taktycznych desantów śmigłowcowych, do których wydziela się pododdziały ze składu drugiego rzutu /odvodu/ nacierającej dywizji.

Wsparcie ogniowe działających w pasie ubezpieczenia wojsk zabezpieczają głównie pododdziały artylerii. Do wzmocnienia wsparcia ogniowego w razie konieczności, może być wykorzystana artyleria ze składu sił głównych dywizji i śmigłowce szturmowe.

Przygotowanie ogniowe i przejście wojsk do natarcia

Natarcie brygady i dywizji poprzedza przygotowanie ogniowe z użyciem amunicji jądrowej, chemicznej i konwencjonalnej lub tylko konwencjonalnej.

Celem przygotowania ogniowego jest zniszczenie wojsk przeciwnika i jego środków ogniowych, w pierwszej kolejności na odcinku przełamania, a także niszczenie i obezwładnienie jego odwodów, stanowisk dowodzenia, węzłów łączności, punktów zaopatrzenia itp. Zastosowanie w przygotowaniu ogniowym zasłon dymnych i nietrwałych środków trujących zwiększa stopień obezwładnienia przeciwnika i przewagę bojową własnych wojsk w danym rejonie, nie tworząc jednocześnie dla nich przeszkód w momencie rozpoczęcia ataku i przełamania kolejnych pozycji obrony.

Przygotowanie jądrowe stanowi główny element przygotowania ogniowego.

Polega ono na wykonaniu zaskakujących, zmasowanych uderzeń na wykryte cele i obiekty na odcinkach przełamania, szczególnie na kierunku głównego uderzenia, zarówno w głębokości taktycznej jak i operacyjnej. Środki napadu jądrowego dywizji wykonują uderzenia na najważniejsze obiekty obrony pierwszorzętowych dywizji przeciwnika. Do uderzeń tych wykorzystuje się amunicję jądrową o stosunkowo małej mocy, z zastosowaniem głównie wybuchów powietrznych. Uderzenia jądrowe na obiekty w głębi obrony wykonuje się środkami korpusu i armii polowej /grupy armii/.

W przełamaniu zawczasu przygotowanej obrony przeciwnika, jeśli przy tym dysponuje się niezbędnymi danymi rozpoznawczymi, w czasie przygotowania jądrowego planuje się zużyć 30 do 70% ogólnej ilości przydzielanych dywizji ładunków jądrowych.

Przygotowanie artyleryjskie, jako część składową przygotowania ogniowego, wykonuje się pod koniec lub po przygotowaniu jądrowym. Jednocześnie z wykonaniem przygotowania artyleryjskiego lub po jego zakończeniu wykonują uderzenia śmigłowce szturmowe, a także lotnictwo taktyczne, wydzielone do bezpośredniego wsparcia wojsk. Zadaniem ich jest wzbranie przeciwnikowi przegrupowania własnych wojsk, niedopuszczenie do podejścia jego odwodów z głębi, uniemożliwienie przeprowadzenia przedsięwzięć w zakresie likwidacji skutków napadu jądrowego, a także niszczenie tych obiektów, których nie przewiduje się obezwładniać innymi środkami ogniowymi i dywizji.

W czasie przygotowania artyleryjskiego w natarciu z marszu wojska pierwszego rzutu dywizji winny pokonać odległość od rubieży rozwinięcia w kolumny kompanijne do rubieży ataku, w tempie 10 - 20 km/godz. Z przebiegu ćwiczeń wynika, że czas przygotowania artyleryjskiego może wynosić 30 do 40 minut, a niekiedy i więcej.

W natarciu z bezpośredniej styczności z przeciwnikiem, w warunkach stosowania broni jądrowej przygotowanie ogniowe powinno rozpoczynać się wykonaniem uderzeń jądrowych na 20 do 30 minut przed rozpoczęciem ataku. W regulaminach armii natowskich podkreśla się, że przy organizowaniu i prowadzeniu przygotowania ogniowego należy unikać szablonów. Wojska mogą przechodzić do natarcia również bezpośrednio po przygotowaniu jądrowym, bez wykonania przygotowania artyleryjskiego.

Jeżeli nie wykonuje się przygotowania jądrowego, natarcie rozpoczyna się po przygotowaniu ogniowym, wykonanym amunicją konwencjonalną, w którym bierze udział artyleria, lotnictwo sił lądowych i lotnictwo taktyczne. Jeżeli planuje się użycie broni chemicznej, przygotowanie artyleryjskie rozpoczyna się od napadów ogniowych amunicją chemiczną.

Atak wojska rozpoczynają niezwłocznie po zakończeniu przygotowania ogniowego. Jeżeli dywizja znajduje się w bezpośredniej styczności z przeciwnikiem, to zajmowane przez nią pozycje stanowią równocześnie rubież wyjściową do ataku. Jeżeli natarcie rozwijane jest z marszu, to rubież wyjściową wyznacza się w zależności od warunków terenowych w odległości strzału bezwzględnej artylerii przeciwnika, a w przypadku stosowania broni jądrowej - w odległości zapewniającej bezpieczeństwo wojsk własnych. Gdy wojska przechodzące do natarcia z marszu muszą przekroczyć ugrupowanie bojowe wojsk własnych, będących już w bezpośredniej styczności z przeciwnikiem, to rubieżą wyjściową będą pozycje zajmowane przez te wojska.

Regułą jest jednoczesne rozpoczynanie ataku przez wszystkie brygady pierwszego rzutu dywizji, przez co zmniejsza się możliwości kolejnego ześrodkowania ognia przeciwnika na poszczególne brygady. Dążąc do uzyskania zaskoczenia i dla uniknięcia szablonu, niekiedy czas rozpoczęcia ataku przez poszczególne brygady może być różny.

Bezpośrednio przed rozpoczęciem ataku, pododdziały piechoty i działające z nimi wozy bojowe otwierają ze wszystkich środków ognia do przeciwnika na przednim skraju, by zwiększyć oddziaływanie ogniowe i psychologiczne oraz nie dać mu możliwości przygotowania do odparcia ataku.

Z chwilą przekroczenia przez pododdziały pierwszego rzutu rubieży ataku, artyleria i lotnictwo przechodzą do bezpośredniego i ogólnego wsparcia natarcia, przenosząc ogień w głąb, a pododdziały zdecydowanie atakują punkty oporu przeciwnika, w celu uchwycenia wyznaczonych im obiektów. Bataliony pierwszego rzutu, w zależności od stopnia obezwładnienia przeciwnika pod osłoną czołgów atakują w szyku spieszonym lub na wozach bojowych. Wsparcie natarcia przez artylerię prowadzi się metodami wału ogniowego i ześrodkowań ogniowych, wykonywanych według planu, jak również na żądanie.

Przełamanie obrony przeciwnika i prowadzenie natarcia w głębi jego obrony. Natarcie na zawczasu przygotowaną obronę przeciwnika rozpoczyna się od przełamania jej głównego pasa. Dywizja przełamuje obronę przeciwnika zwykle na jednym stosunkowo wąskim odcinku, o szerokości do 6 km, a brygada, działająca na głównym kierunku uderzenia dywizji - do 3 km. Dywizja nacierająca na słabego przeciwnika może wykonywać przełamanie na dwóch i więcej odcinkach. Przełamanie obrony nastąpi wówczas, gdy włamanie w ugrupowanie obronne przeciwnika jest tak głębokie, że nie ma on żadnej możliwości odtworzenia poprzedniego położenia.

Główną siłę uderzeniową w czasie przełamania obrony przeciwnika stanowią pododdziały i oddziały czołgów. Piechota może wykonywać zadanie

4

przełamania jedynie w terenie trudno dostępnym dla czołgów i w natarciu na zawczasu i dobrze przygotowaną obronę przeciwnika. Z zasady czołgi nacierają przed piechotą. Bezpośrednio za pododdziałami czołgów lub na ich skrzydłach przesuwa się piechota, która działa na transporterach opancerzonych i wozach bojowych piechoty. Nie spiesząc się, powinna ona zbliżyć się pod osłoną ognia czołgów do przedniego skraju kolejnych pozycji obrony przeciwnika na odległość zasięgu rzutu granatem ręcznym.

W wypadku silnej obrony przeciwpancernej przeciwnika oraz w natarciu w terenie trudno dostępnym dla czołgów, względnie w warunkach ograniczonej widoczności, piechota działa przed czołgami, torując im drogę. W takim wypadku czołgi wspierają natarcie piechoty ogniem z dział i karabinów maszynowych, obezwładniają środki ogniowe przeciwnika i wspólnie z nią poszerzają odcinek przełamania, przejmując rolę głównej siły uderzeniowej w natarciu na kolejne pozycje obrony przeciwnika dopiero w głębi jego obrony.

Po opanowaniu rejonów obrony batalionów pierwszego rzutu przeciwnika, czołgi i piechota kontynuują bez zatrzymania natarcie w głąb jego obrony, w celu szybkiego przełamania kolejnych pozycji. W czasie natarcia czołgi i piechota ściśle współdziałają ze sobą, osłaniając się wzajemnie, zależnie od sytuacji bojowej i warunków działania, przy czym czołgi mogą działać w jednym ugrupowaniu z piechotą, przed jej ugrupowaniem lub za nim. Możliwy jest również wariant, kiedy czołgi i piechota w natarciu na jeden obiekt działać będą niezależnie z różnych kierunków.

Dla utrzymania wysokiego tempa natarcia zaleca się omijanie lub pokonywanie skażonych odcinków terenu, zawał i różnych przeszkód powstałych w wyniku uderzeń jądrowych, wykorzystując w tym celu przede wszystkim pododdziały pancerne i powietrzno-manewrowe.

Oddziały pierwszego rzutu, nie wdając się w przewlekłe walki powinny przesuwać się w szybkim tempie od jednego obiektu ataku do następnego. Zadanie likwidowania pozostawionych przez pierwsze rzuty pojedynczych punktów oporu przeciwnika spoczywa na pododdziałach i oddziałach drugiego rzutu /odvodu/.

Drugie rzuty /odwody/ brygad i dywizji wprowadza się do walki po wykonaniu zadania bliższego w celu rozwinięcia natarcia, spotęgowania jego tempa lub odparcia kontrataku. Najbardziej typowe jest wprowadzenie drugich rzutów /odwodów/ w luki między ugrupowaniami bojowymi pierwszorzutowych pododdziałów i oddziałów lub zza ich skrzydeł. Wprowadzenie do walki drugich rzutów /odwodów/ brygad i dywizji zabezpieczane jest ogniem artylerii, śmigłowców i uderzeniami lotnictwa z użyciem amunicji jądrowej i konwencjonalnej.

W celu utrzymania wysokiego tempa natarcia i szybkiego przełamania obrony w taktycznej głębokości, zaleca się wykonywanie uderzeń jądrowych na nowo wykryte cele oraz szerokie stosowanie taktycznych desantów powietrznych.

Taktyczne desanty powietrzne zaleca się wykonywać w 10 - 20 minut po powietrznych uderzeniach jądrowych. Pododdziały desantu wyładują się wraz z uzbrojeniem i sprzętem w rejonie desantowania z lądujących lub "zawieszonych" na niewielkiej wysokości śmigłowców i ześrodkowują się w rejonie zbiórki, a śmigłowce powracają do rejonu ich rozmieszczenia w ugrupowaniu wojsk własnych.

Desant rozpoczyna naziemne działania bojowe po zbiórce pododdziałów i zorganizowaniu dowodzenia nimi. Po wykonaniu zadania - uchwycenia lub zniszczenia nakazanego obiektu, pododdziały taktycznego desantu powietrznego mogą nacierać w nakazanym kierunku, wydzielając ewentualnie część sił do zorganizowania obrony opanowanego obiektu /rejonu/. W celu zabezpieczenia działań taktycznego desantu powietrznego, mogą być wykonywane uderzenia lotnictwa sił lądowych i lotnictwa taktycznego, a niekiedy nawet uderzenia jądrowe. Taktyczny desant powietrzny kontynuuje działania do czasu podejścia do rejonu jego działań oddziałów nacierających od czoła, lub w razie niesprzyjającej sytuacji może być ewakuowany po wykonaniu postawionego mu zasadniczego zadania.

Kontratak i przeciwuderzenia przeciwnika mogą być odpierane z miejsca lub z marszu. Odpierając kontratak, dywizja pierwszego rzutu powinna angażować do walki z nim tylko część sił, skupiając główny wysiłek na przełamaniu obrony przeciwnika na innym kierunku. Przeciwuderzenia zaleca się odpierać częścią sił nacierającej dywizji we współdziałaniu z sąsiadami. Głównym środkiem ich odpierania jest broń jądrowa, której uderzenia wykonuje się na podchodzące odwody przeciwnika, w celu ich zniszczenia na drogach podejścia i rubieżach rozwijania.

Rozwijanie powodzenia jest szczególnie ważnym etapem natarcia brygady i dywizji. Rozwinięcie powodzenia ma na celu zniszczenie wojsk przeciwnika w głębi i opanowanie rubieży /obektów/, zapewniających najdogodniejsze warunki do wykonania zadania. Rozwinięcie powodzenia przez dywizję rozpoczyna się zwykle po wykonaniu jej zadania bliższego siłami brygad pierwszego rzutu.

Pościg, według poglądów zachodnich jest końcową fazą rozwijania powodzenia. Prowadzi się go w celu ostatecznego rozbicia przeciwnika. Pościg rozpoczyna się w momencie, gdy przeciwnik utracił możliwości utrzymania swoich pozycji obrony i podejmuje próbę wyjścia z walki. Prowadzi

się go na szerokim froncie i kilku zwykle kierunkach, z zastosowaniem różnych form manewru. Dywizja może prowadzić pościg czołowy lub równoległy, samodzielnie lub w składzie zgrupowania uderzeniowego korpusu armijnego.

III. NATARCIE W WARUNKACH SZCZEGÓLNYCH

1. Natarcie z forsowaniem przeszkód wodnych

W regulaminach sił lądowych głównych państw NATO poświęca się wiele uwagi problemom forsowania przeszkód wodnych. Podkreśla się, że natarcie z forsowaniem przeszkód wodnych wymaga specjalnego taktycznego i technicznego przygotowania wojsk w zależności od charakteru konkretnej przeszkody wodnej oraz możliwości broniącego jej przeciwnika. Dla zapewnienia powodzenia w natarciu z forsowaniem przeszkody wodnej niezbędne jest przeprowadzenie specjalnego rozpoznania, odpowiednie przygotowanie wojsk, posiadanie środków przeprawowych oraz dobrze zorganizowane współdziałanie i dowodzenie wojskami.

W zależności od metod planowania i stopnia przygotowania wojsk, ilości środków przeprawowych i sposobów podejścia do rubieży wodnej - forsowanie rzek może być dokonywane z marszu lub z planowanym przygotowaniem. Zasadniczym sposobem jest forsowanie z marszu.

Forsowanie z marszu jest jednym z etapów natarcia, w którym wojska pokonują przeszkodę wodną bez zatrzymywania się, z minimalnym obniżeniem tempa działań. Przeszkody wodne zaleca się forsować z marszu w tych przypadkach, kiedy wojska mają możliwość szybkiego podejścia do nich i dysponują odpowiednim sprzętem przeprawowym, a obrona zorganizowana w oparciu o nie jest stosunkowo słaba lub gdy nacierające wojska dysponują bronią jądrową, względnie chemiczną dla załamania obrony przeciwnika. Forsowanie z marszu charakteryzuje się szybkimi i zaskakującymi działaniami, minimalnym ześrodkowaniem sił i środków, decentralizacją kontroli czasu przeprawy podległych pododdziałów szturmowych, skróceniem czasu forsowania i zwiększeniem tempa natarcia wojsk, a także brakiem zawczasu przeprowadzonego przygotowania.

Forsowanie przeszkód wodnych z marszu organizuje się na szerokim froncie i prowadzi w szybkim tempie. Jak wskazują doświadczenia z ćwiczeń dywizje forsują przeszkody wodne na odcinku 20 - 30 km i więcej.

W brygadzie i dywizji oddziały i pododdziały, biorące udział w forsowaniu z marszu, są dzielone na pięć podstawowych rzutów: szturmowy, wsparcia ogniowego, zabezpieczenia inżynieryjnego, wzmocnienia i tyłowy,

Rzut szturmowy wykonuje zadania bezpośredniego forsowania rzeki, uchwycenia wyznaczonych obiektów i umocnienia przyczółków na przeciwległym brzegu. W jego skład wchodzi z reguły bataliony zmechanizowane lub piechoty zmotoryzowanej, które pierwsze forsują rzekę falami szturmowymi na samobieżnych środkach pływających, łodziach desantowych lub są przerzucane na śmigłowcach.

Rzut wsparcia ogniowego zabezpiecza ogniem działania rzutu szturmowego. W skład jego wchodzi lotnictwo sił lądowych i lotnictwo taktyczne, artyleria polowa i przeciwlotnicza, a także pododdziały czołgów.

Rzut zabezpieczenia inżynieryjnego przeprowadza rozminowanie i usuwa przeszkody, obsługuje promy, buduje mosty i drogi dojazdowe, a także utrzymuje w sprawności obiekty i drogi na własnym brzegu. W jego skład wchodzi oddziały i pododdziały inżynieryjno - saperskie z odpowiednim wyposażeniem technicznym.

Rzut wzmocnienia przeznaczony jest do rozwinięcia i zabezpieczenia działań bojowych wojsk na przeciwległym brzegu. W jego skład mogą wchodzić bataliony zmechanizowane i czołgów, pododdziały rozpoznawcze, artylerii i inne.

Rzut tyłowy obejmuje wszystkie pododdziały zabezpieczenia materiałowo - technicznego, które zgodnie z charakterem wykonywanych zadań są niezbędne przy forsowaniu.

Forsowanie przeszkód wodnych z marszu planuje się i przeprowadza zazwyczaj w następującej kolejności: wysadzanie taktycznych desantów powietrznych i działania batalionów rzutu szturmowego w celu uchwycenia przeciwległego brzegu, ogniowe wsparcie forsowania, przygotowanie przepraw promowych i mostowych oraz przepraw czołgów pod wodą, forsowanie rzeki kolejnymi rzutami brygad i dywizji.

Z dywizji mogą być wysadzane jeden dwa taktyczne desanty powietrzne w sile do wzmocnionego batalionu. Desanty wysadza się w celu uchwycenia przepraw, mostów lub węzłów dróg w odległości do 20 km za przeszkodą wodną, powstrzymania odwodów taktycznych przeciwnika i zabezpieczenia natarcia oddziałów dywizji forsujących przeszkodę wodną.

W regulaminach podkreśla się, że szybkość i zdecydowanie w działaniu taktycznych desantów powietrznych i czołowych pododdziałów rzutu szturmowego wprowadzić może przeciwnika w błąd i stworzyć sprzyjające warunki dla uchwycenia mostów. Po ich uchwyceniu zaleca się natychmiast przystąpić do organizowania obrony i zabezpieczenia przejścia przez nie pododdziałom dywizji.

Wsparcie ogniowe forsowania zabezpiecza się wszystkimi środkami artylerii polowej i lotnictwa taktycznego, które wykonują uderzenia bronią jądrową, chemiczną i konwencjonalną. Do czasu rozpoczęcia forsowania, artyleria i lotnictwo wykonują silne przygotowanie ogniowe w celu izolowania poszczególnych odcinków forsowania oraz obezwładniania i zniszczenia środków przenoszenia broni jądrowej, stanowisk artylerii, punktów obserwacyjnych i stanowisk dowodzenia, pozycji obronnych przeciwnika

i jego odwodów. Przygotowanie artyleryjskie rozpoczyna się w czasie wychodzenia czołowych batalionów rzutu szturmowego na rubież oddaloną 5 - 8 km od rzeki i trwa 25 - 30 minut lub do czasu przekazania przez dowódcę rzutu szturmowego sygnału na przeniesienie ognia. Zaleca się, aby bezpośrednio przed rozpoczęciem forsowania nasilić przygotowanie artyleryjskie w celu całkowitego obezwładnienia przeciwnika bezpośrednio broniącego przeciwnego brzegu, a także w rejonach planowanego wysadzenia taktycznych desantów powietrznych. Jeżeli przeciwnik został skutecznie obezwładniony bronią jądrową, przygotowanie artyleryjskie może się nie odbyć.

Uważa się, że w pasie /na odcinku/ forsowania przeważnie występować będzie ograniczona liczba punktów przeprawowych, co zmusi wojska do korzystania z miejsc przeprawowych dobrze znanych przeciwnikowi, na które może on skutecznie oddziaływać ogniem. Dlatego też na obezwładnienie artylerii przeciwnika w czasie forsowania zwraca się większą uwagę, aniżeli w natarciu w innych warunkach.

Taktyka działania oddziałów i pododdziałów rzutu szturmowego zależy w głównej mierze od rozmieszczenia odcinków forsowania i punktów przepraw desantowych i mostowych. Bataliony zmechanizowane, działając na pływających transporterach opancerzonych /bojowych wozach piechoty/ i pod przykryciem przygotowania artyleryjskiego, podchodzą do przeszkody wodnej w całym pasie natarcia dywizji i rozpoczynają jej forsowanie na odcinkach dostępnych i przygotowanych przez pododdziały saperów.

W pierwszym /szturmowym/ rzucie dywizji zmechanizowanej może forsować rzekę jednocześnie cztery - pięć batalionów zmechanizowanych.

Z każdą kompanią zmechanizowaną rzutu szturmowego przeprawia się grupa wysuniętych obserwatorów artyleryjskich ze środkami łączności. W składzie pododdziałów rzutu szturmowego mogą działać również oficerowie łącznikowi z sił powietrznych odpowiedzialni za naprowadzanie grup samolotów lotnictwa taktycznego na wybrane cele.

Oddziały i pododdziały rzutu szturmowego powinny, po uchwyceniu przeciwnego brzegu przeszkody, rozwijać natarcie w szybkim tempie, w celu opanowania możliwie jak największego rejonu niezbędnego dla manewru sił głównych i zmniejszenia ich wrażliwości na ogień i kontrataki przeciwnika. Jeżeli w czasie forsowania wykorzystuje się taktyczne desanty powietrzne, zadania uchwycenia obiektów na przeciwnym brzegu rozdziela się między bataliony rzutu szturmowego i pododdziały desantu powietrznego. W tym wypadku, oddziały rzutu szturmowego, po uchwyceniu najbliższych obiektów, szybko przesuwa się do przodu w celu połączenia się z desantem. W tym

etapie forsowania szczególne znaczenie ma szybkość działania w celu uchwycenia dogodnych rubieży, a tym samym pozbawienia przeciwnika możliwości przegrupowania sił i wykonania kontrataków. Uważa się przy tym że szybkie przegrupowanie własnych sił i środków, w powiązaniu z elastycznością i siłą ogniową oraz rozśrodkowaniem wojsk, jest szczególnie ważne w natarciu na przeciwległym brzegu do czasu uchwycenia i umocnienia przyczółka.

Przystępując do forsowania, z pododdziałów rzutu wzmocnienia /drugiego rzutu, odwodu/ wydziela się grupy łączności i współdziałania, które działają razem z rzutem szturmowym w celu zapoznania się z charakterem terenu i rozwojem sytuacji. Rzut wzmocnienia powinien być w gotowości do współdziałania w opanowaniu obiektów na przyczółku i ich umocnienia, rozwijania osiągniętego powodzenia, a także prowadzenia działań bojowych w celu zniszczenia pozostałych na przyczółku sił przeciwnika. Pododdziały i oddziały rzutu wzmocnienia przeprowadzają się na przeciwległy brzeg na wszystkich posiadanych środkach, w tym również częściowo mogą być przetrzucane na śmigłowcach.

Wykorzystanie rzutu zabezpieczenia inżynieryjnego w czasie forsowania zależy od zadań rzutu szturmowego, liczby pododdziałów inżynieryjnych i ich sprzętu oraz charakteru i właściwości przeszkody wodnej. Przewiduje się wydzielenie specjalnych grup i zespołów do prowadzenia rozpoznania; obsługi sprzętu inżynieryjnego, przygotowania dróg podejścia i punktów przepraw. Część pododdziałów inżynieryjnych zbliża się do przeszkody wodnej razem z pododdziałami rzutu szturmowego lub w ślad za nimi w celu przygotowania promów i mostów, gdy tylko przeciwnik pozbawiony zostanie możliwości prowadzenia ognia na lustro wody.

Dywizja zmechanizowana /pancerna/ Stanów Zjednoczonych otrzymuje na czas forsowania jeden - dwa bataliony inżynieryjno-saperskie i batalion inżynieryjno budowlany. Dywizję zmechanizowaną /pancerną/ RFN wzmacnia się zwykle lekkim batalionem saperów i jedną - dwoma kompaniami przeprawowymi z batalionu inżynieryjno - amfibijnego.

Dla zabezpieczenia przeprawy wojsk organizuje się punkty przepraw desantowych, promowych i mostowych, a także punkty przepraw czołgów w bród i pod wodą. Ich liczba zależy od sytuacji taktycznej, założonego tempa forsowania, a także ilości środków przeprawowych. W sprzyjającej sytuacji, dla forsowania rzeki średniej szerokości /300 - 400 m/, na każdym dywizyjnym odcinku forsowania rozbudowuje się siedem - osiem punktów przeprawy desantowej /po dwa punkty na batalion zmechanizowany pierwszego szturmowego rzutu/, dziesięć - dwanaście punktów przeprawowych na lekkich i ciężkich promach, dwie - trzy przeprawy mostowe /jedna prze-

prawa na każdym odcinku forsowania brygady pierwszego rzutu/, jeden - dwa punkty przeprawowe po mostach dla pieszych /tylko przez szerokie rzeki ze słabym prądem/ oraz jeden - dwa punkty przepraw pozornych. Ogółem na odcinku forsowania każdej dywizji może być organizowane do 24 punktów przeprawowych /bez pozornych/, przez co zwiększa się manewrowość i rozśrodkowanie przeprowadzających się wojsk zabezpieczając je w znacznym stopniu przed uderzeniami jądrowymi przeciwnika.

Ogólny czas, niezbędny do forsowania przeszkody wodnej, zależy od zabezpieczenia wojsk w środki przeprawowe, charakteru przeszkody i oporu przeciwnika. Na forsowanie rzeki o szerokości 400 - 600 m siłami pierwszego /szturmowego/ rzutu batalionów pierwszorzutowych brygad potrzeba od 4 do 10 minut, a całością sił batalionów wraz ze środkami wzmocnienia /oprócz 155 mm haubic/ - około 35 do 50 minut. Czas forsowania przeszkody wodnej średniej szerokości /300 - 400 m/ z wykorzystaniem środków desantowo - promowych wynosi: dla brygady - 4 godziny, a dla dywizji - do 25 godzin. W wypadku jeśli most pontonowy zbudowany zostanie po 6 godzinach od rozpoczęcia forsowania, dywizja może przepłynąć się całością sił w czasie 13 godzin, a po zbudowaniu dwóch mostów w ciągu 9 godzin.

Niektórzy amerykańscy specjaliści wojskowi uważają, że przy forsowaniu przeszkody wodnej z marszu z użyciem wystarczającej ilości środków pływających i samobieżnych parków przeprawowych dywizja może przepłynąć się przez rzekę średniej szerokości w czasie 5 - 6 godzin, a niekiedy nawet w krótszym.

Forsowanie z planowym przygotowaniem, w przeciwieństwie do forsowania z marszu, wymaga dłuższego czasu i musi być poprzedzone szczegółowym planowaniem na wszystkich szczeblach dowodzenia oraz zgromadzeniem odpowiedniej liczby różnorodnych środków przeprawowych.

Forsowanie planowe wykonuje się w celu wznowienia natarcia rozpoczynającego się od pokonania przeszkody wodnej, a także w tym wypadku, gdy niemożliwe jest forsowanie z marszu /trudna do pokonania przeszkoda lub silna jej obrona, przez przeciwnika/, względnie w rezultacie nieudanego forsowania z marszu.

Forsowanie z planowym przygotowaniem, jak wskazują doświadczenia z przeprowadzonych ćwiczeń prowadzi się w następującej kolejności: przygotowanie i ześrodkowanie wojsk do forsowania /w tym czasie kończy się opracowanie planów forsowania/, podciągnięcie oddziałów i pododdziałów do rubieży wodnej i ich rozwinięcie w ugrupowanie bojowe w gotowości do rozpoczęcia forsowania, forsowanie przeszkody wodnej, wzmocnienie sił działających na przyczółku.

Dla osiągnięcia zaskoczenia w forsowaniu z planowym przygotowaniem, zakłada się rozpocząć je w nocy lub o świcie na odcinkach mniej dogodnych. W celu wprowadzenia przeciwnika w błąd, buduje się przepawy pozorne, prowadzi działania demonstracyjne i szeroko wykorzystuje się zadymienie.

Za kierowanie planowaniem i przebieg forsowania odpowiada sztab korpusu armijnego. Sztaby dywizji w planowaniu forsowania uwzględniają szczegółowe zgranie wszelkich zakładanych przedsięwzięć.

Zadania bojowe do forsowania stawia się etapami według rubieży /obiektów/. Etapami forsowania dywizji zmechanizowanej są: pokonanie przeszkody wodnej i opanowanie przeciwległego brzegu, uchwycenie przyczółka, wprowadzenie sił głównych i rozwinięcie powodzenia. Pierwszą rubież, która powinna być opanowana przez oddziały pierwszego rzutu dywizji na przeciwległym brzegu wyznacza się w odległości zabezpieczającej obronę przepraw przed skutecznym ogniem broni maszynowej przeciwnika, drugą - w odległości zabezpieczającej przepawy przed obserwacją z naziemnych punktów i kierowanym ogniem artylerii przeciwnika, a następną - w odległości zabezpieczającej swobodę manewru własnych wojsk na przyczółku w celu rozwinięcia powodzenia i wykonania postawionego zadania.

Forsowanie zaczyna się od działania czołowych pododdziałów pierwszego rzutu z linii odbicia na własnym brzegu, a kończy się uchwyceniem przez nie wyznaczonego obiektu na przyczółku.

Przy forsowaniu rzeki z bezpośredniej styczności z przeciwnikiem, przygotowanie jądrowe przeprowadza się na 10 do 12 minut przed rozpoczęciem forsowania. W toku przygotowania jądrowego lub po jego zakończeniu rozpoczyna się przygotowanie artyleryjskie, pod przykryciem którego pierwszy rzut pokonuje przeszkodę wodną.

Jeśli związki dokonujące forsowania podchodzą z rejonów ześrodkowania pod osłoną wojsk działających na własnym brzegu, to przygotowanie artyleryjskie rozpoczyna się z chwilą wyjścia oddziałów na rubież oddaloną 5 - 8 km od przeszkody wodnej, a uderzenia jądrowe wykonuje się na początku przygotowania artyleryjskiego. Po zakończeniu przygotowania jądrowego i artyleryjskiego wojska rozpoczynają forsowanie, a w głębi obrony przeciwnika wysadza się taktyczne desanty powietrzne /śmigłowcowe i spadochronowe/. W pasie natarcia amerykańskiej dywizji zmechanizowanej, jak wskazują doświadczenia z szeregu przeprowadzonych ćwiczeń, może być wysadzony desant w sile od kompanii do batalionu.

2. Natarcie w mieście

Według poglądów zachodnich, działania zaczepne, skierowane na opano-

wanie miast, będą na europejskim TW zjawiskiem powszechnym. Podkreśla się, że w szeregu przypadków, z politycznego i wojskowego punktu widzenia, dla nacierającego może okazać się wygodniejsze opanowywanie miast, bez ich niszczenia bronią jądrową, szczególnie jeśli wojska otrzymają zadanie uchwycenia znajdujących się w mieście obiektów i urządzeń przemysłowych.

Uważa się, że duża wrażliwość wojsk w mieście na uderzenia broni jądrowej i konwencjonalnej, ograniczone możliwości prowadzenia obserwacji i ognia oraz wykonywanie manewru utrudniają jednoczesne użycie dużych zgrupowań piechoty i czołgów. Poza tym, w mieście występuje zwykle duża liczba wytrzymałych naziemnych i podziemnych budowli, które mogą stanowić dobre ukrycie dla broniącego się. Powyższe uwarunkowania decydują o specyficze użycia wojsk i sprzętu bojowego w natarciu na miasta i w czasie walk w ich obrębie.

Według regulaminów amerykańskich sił lądowych, walkę w mieście dzieli się na trzy etapy.

Pierwszy etap polega na izolacji miasta, uchwyceniu kluczowych pozycji i rejonów dominujących na podejściach do niego i utrudniających manewr oddziałów przeciwnika oraz zajęciu pozycji wyjściowych do natarcia bezpośrednio na rejon zabudowany.

Drugi etap to uchwycenie pojedynczych budynków lub ich zespół położonych na skraju, w celu pozbawienia przeciwnika możliwości prowadzenia obserwacji i ognia na wprost na podejściach do miasta.

Trzeci etap polega na stopniowym opanowaniu każdego domu ulicy i kwartału w celu oczyszczenia dzielnicy i miasta z sił przeciwnika.

W celu zdobycia miasta w związkach organizuje się dwa zgrupowania wojsk. Jedno przeznaczone jest do uchwycenia pozycji wokół miasta i jego izolacji, aby przeciąć drogi podejścia odwodów przeciwnika i drogi dowozu środków materiałowych i nie dopuścić do wycofania broniących się wojsk. W skład tego zgrupowania wchodzi najbardziej manewrowe oddziały, w tym pododdziały desantu powietrznego. Drugie zgrupowanie przeznaczone jest do uchwycenia zabudowanych rejonów miasta i zniszczenia jego garnizonu. Zgrupowanie to organizuje się z oddziałów zmechanizowanych wzmocnionych czołgami, artylerią i pododdziałami saperów.

Miasto w zależności od jego wielkości, może leżeć w pasie działania brygady lub dywizji, stanowiąc obiekt natarcia. W natarciu dywizji /brygady/ na miasto, jej bliższym zadaniem może być opanowanie go i wyjście na jego przeciwległy skraj lub poza jego granice. W natarciu dywizji na duży kompleks miejski głębokość jej zadania bliższego, w zależności od charakteru zabudowy miasta i składu garnizonu przeciwnika, może wynosić 6 do 8 km, a następnego - 14 do 16 km.

Pasy natarcia związków i oddziałów w dużym mieście mogą być węższe niż w natarciu na obronę zawczasu przygotowaną. Granice pasów i odcinków natarcia wyznacza się zazwyczaj wzdłuż ulic.

Oddziały i związki z reguły ugrupowuje się w dwa rzuty. Jeśli natomiast obrona przeciwnika jest urzutowana na całą głębokość miasta lub gdy przeciwnik broni się słabymi siłami - ugrupowanie bojowe może być jednorzutowe.

Artyleria bezpośredniego i ogólnego wsparcia zabezpiecza podejście do miasta i rozwinięcie pododdziałów zmechanizowanych i czołgów, obezwładniając i niszcząc silnie umocnione budynki /punkty oporu/ na przedmieściu. Po przeniknięciu piechoty i czołgów w głąb miasta dowodzenie dywizjonami artyleryjskimi artylerii decentralizuje się, rozdzielając je między atakujące pododdziały. Każdą kompanię zmechanizowaną wspiera /lub przydziela się jej/ bateria artylerii, a pluton - jedno lub kilka dział. Ogień prowadzi się z reguły na wprost, w celu zburzenia umocnionych budynków, obezwładnienia i zniszczenia ich załóg i środków ogniowych. Wykonania przejść w barykadach i zawałach, a także wyłomów w budynkach, wsparcia ogniem atakującej piechoty i czołgów oraz odpierania kontrataków przeciwnika.

Lotnictwo taktyczne wykorzystuje się do niszczenia obiektów, wywołania pożarów i obezwładniania punktów oporu przeciwnika. Z rozpoczęciem szturm miasta przez piechotę i czołgi, lotnictwo wykonuje uderzenia na stanowiska ogniowe artylerii, wojska w głębi miasta /odwody/ i środki obrony powietrznej.

W walce w mieście główna rola przypada wojskom zmechanizowanym /piechocie/, które działają małymi pododdziałami /drużyną, plutonem, kompanią/ i w szyku spieszonym. Dla opanowania brzońonych obiektów organizuje się grupy piechoty i czołgów /szturmowe/ w sile od plutonu do kompanii zmechanizowanej lub czołgów, wzmocnione saperami, samobieźnymi działami, moździerzami, przeciwpancernymi peciskami kierowanymi, plecakowymi lub samobieźnymi miotaczami ognia, a niekiedy i czołgami - miotaczami ognia. Do opanowania budynków dużego kompleksu przemysłowego przygotowanego do obrony mogą być organizowane grupy piechoty i czołgów w sile wzmocnionego batalionu. Taką grupę może wspiera dywizjon haubic i pluton lub kompania śmigłowców szturmowych.

Działanie pododdziałów w czasie natarcia w mieście zależne jest od stopnia oporu przeciwnika. Jeśli opór jest silny, oczyszczanie budynków prowadzi się systematycznie, sprawdzając każdy z nich od piwnic do strychu. Jeśli natomiast przeciwnik nie stawia silnego oporu, pododdziały

pierwszego rzutu przesuwają się do przodu, dążąc do opanowania najważniejszych budowli miasta, a zadanie ostatecznego oczyszczenia budynków z przeciwnika spoczywa na odwodach. Do przenikania w ugrupowanie przeciwnika i wykonania ataku na jego umocnione punkty oporu od tyłu zaleca się szeroko wykorzystywać podziemną sieć komunikacyjną miasta, w tym głównie metro.

Przydzielone lub wspierające pododdziały inżynieryjno-saperskie działają zwykle wspólnie z pierwszym rzutem nacierających wojsk. Poza normalnym wykonywaniem zadań, pododdziały i oddziały inżynieryjno-saperskie wykorzystuje się do rozminowania i wykonania prac minerskich i niszczeń, wykonania przejść w ścianach lub innych przeszkodach, a także do usuwania barykad, zawał i gruzów.

Przenośne środki obrony przeciwlotniczej zajmują stanowiska ogniowe na dachach dominujących budynków w celu zwalczania samolotów i śmigłowców przeciwnika, które wykonują uderzenia na wojska prowadzące walkę o zdobycie miasta.

Artylerię przeciwlotniczą i przeciwpancerne pociski kierowane rozmieszcza się na placach i w parkach, z dala od wysokich budynków, przesuując je sukcesywnie za nacierającymi oddziałami.

Stanowiska dowodzenia, pododdziały i elementy tyłowe rozmieszcza się w obiektach podziemnych i murowanych lub żelbetonowych, niskich budynkach o silnej konstrukcji.

Dla zabezpieczenia nieprzerwanej łączności z nacierającymi wojskami zaleca się stosować lekkie radiostacje ultrakrótkofalowe instalowane na dominujących budowlach, dzwonicach, kominach przemysłowych i obiektach komunalnych, a także wykorzystywać miejską sieć telefoniczną.

Niszczenie miasta wraz z broniącymi się wojskami i ludnością zaleca się w tych przypadkach, kiedy jego opanowanie za pomocą środków konwencjonalnych prowadzi do długotrwałych walk, dużych strat i związania walką sił środków niezbędnych do rozwinięcia natarcia.

W toku walki w mieście, zarówno z zastosowaniem jsk i bez użycia broni jądrowej, zaleca się unikać grupowania znacznych sił i środków w jednym miejscu, wykorzystywać budowle podziemne do celów natarcia oraz tworzyć odpowiednie ekipy do gaszenia pożarów, zamknięcia zniszczonych odcinków kanalizacji, sieci gazowej, wodociągowej itp.

3. Natarcie w górach

W regulaminach sił lądowych głównych państw NATO podkreśla się, że prowadzenie natarcia w górach jest szczególnie utrudnione ze względu na konfigurację terenu i jego pokrycie, rzadką sieć dróg i ich małą prze-

pustowość, ekranizujące działanie gór na pracę środków łączności i radiolokacji oraz szereg innych niekorzystnych czynników. Głęboka pokrywa śnieżna i oblodzenie, a także znaczne wahania temperatur w ciągu doby zmuszają do podejmowania przedsięwzięć dla ochrony ludzi i sprzętu bojowego.

Teren górzysty obniża tempo natarcia i ogranicza ruchliwość wojsk, zmniejsza możliwości wykorzystania i efektywność środków ogniowych, a także utrudnia pracę środków łączności i organów zabezpieczenia materia-
łowo - technicznego.

Natarcie w górach zaleca się prowadzić głównie wzdłuż dróg, dolin i grzbietów górskich z szerokim stosowaniem manewru oskrzydlenia, obejścia i okrążenia, wykorzystując taktyczne desanty powietrzne.

Nieznaczna ilość dolin, przełęczy i dróg znajdujących się w górach zmusza do prowadzenia natarcia na izolowanych kierunkach, między którymi odległości mogą wynosić dziesiątki kilometrów. W związku z tym, dowo-
żenie wojskami scentralizowane z reguły w początkowej fazie natarcia ulega decentralizacji w toku działań.

W górach dywizja naciera w szerszym pasie niż w warunkach normalnych. Pas jej działania może obejmować z reguły dwa - trzy dostępne do pro-
wadzenia natarcia kierunki o ogólnej szerokości do 30 - 50 km. Brygada naciera zwykle na jednym kierunku. Pasy działania korpusu armijnego i armii polowej, w zależności od gęstości dróg i stopnia dostępności gór, mogą być znacznie szersze niż w zwykłych warunkach, natomiast głębokości zadań bojowych są z zasady mniejsze.

W literaturze wojskowej państw NATO wyrażane są opinie, że broń jąd-
rowa w natarciu w górach może być stosowana z ograniczeniem, ponieważ jej oddziaływanie utrudni wojskom własnym wykorzystanie i tak nieznacznej ilości dolin, przełęczy i dróg. Przy tym, drobne pododdziały przeciwnika rozśrodkowane w obronie w górach nie stanowią zbyt opłacalnego celu dla uderzeń jądrowych.

Dywizja może stosować ugrupowanie w dwa lub w jeden rzut, natomiast brygady ugrupowują się z reguły, w dwa rzuty. Charakterystycznym i zale-
canym elementem ugrupowania w czasie działań w górach są taktyczne grupy obejścia i taktyczne desanty powietrzne. W dywizji organizuje się tak-
tyczny desant powietrzny w sile od wzmocnionej kompani do batalionu oraz taktyczne grupy obejścia - w sile od wzmocnionego batalionu do brygady. W brygadzie natomiast taktyczny desant powietrzny stanowić może pluton lub kompania piechoty górskiej, a grupę obejścia - wzmocniona kompania, lub batalion piechoty.

Zadaniem taktycznych grup obejścia i taktycznych desantów powietrznych jest opanowywanie i utrzymywanie przełęczy, dolin, dróg, ciałnin, tuneli itp., niszczenie środków napadu jądrowego stanowisk dowodzenia, posterunków radiolokacyjnych, nawigacyjnych i składów środków materiałowych, nie-dopuszczenie do podejścia odwodów, wycofania broniących się wojsk, a także wykonanie uderzeń od tyłu na silnie bronione obiekty przeciwnika.

Brygadowe i dywizyjne taktyczne grupy obejścia z zasady działają w szyku pieszym. Ich uzbrojenie, w tym również moździerze i środki przeciwpancerne, a także sprzęt saperski, powinny być przystosowane do przenoszenia. W sprzyjających warunkach terenowych w skład grup obejścia włącza się czołgi i pododdziały artylerii samobieżnej, wykorzystując dla ich zaopatrywania materiałowo - technicznego śmigłowce, a w złych warunkach meteorologicznych - wozy konne, zwierzęta juczne lub siłę ludzką.

Natarcie w górach polega głównie na walkach o drogi i węzły komunikacyjne, ciałniny i dominujące wzniesienia. Opanowanie ich ułatwia działanie nacierających wojsk i dezorganizuje obronę przeciwnika. Nacierające pododdziały i oddziały opanowują kolejno ważne wzniesienia, przełęcze, ciałniny itp., umacniają się na nich, a następnie przystępują do natarcia na kolejny obiekt. Podstawowe zadania uchwycenia i utrzymania terenu wykonuje piechota. W toku natarcia zgrupowania taktyczne z reguły działają samodzielnie, realizując zamiar i ogólny plan dowódcy szczebla nadrzędnego.

Broń jądrową stosuje się na te obiekty, których zniszczenie nie powoduje powstawania szkód dla nacierających wojsk. Zaleca się przy tym stosowanie amunicji jądrowej o małej mocy.

Dowodzenie artylerią do momentu rozpoczęcia ataku przez piechotę i czołgi skupia się na szczeblu dywizji, a następnie decentralizuje, podporządkowując poszczególne dywizjony brygadam. Dywizjony artylerii działają z reguły w całości, w niektórych jednak sytuacjach wykorzystuje się je bateriami.

Czołgi w natarciu w górach używa się głównie dla wsparcia piechoty działającej wzdłuż dróg, na płaskowyżach i w dolinach, a także do obrony przeciwpancernej.

Lotnictwo taktyczne wykorzystuje się scentralizowanie i głównie niewielkimi grupami dla wykonania uderzeń na wojska ześrodkowane w dolinach, ciałninach i na przełęczach oraz niszczenia oddziałów raketowych i artylerii na stanowiskach ogniowych, obezwładniania umocnień obronnych na przeciwnych stokach, odwodów, stanowisk dowodzenia itp. Lotnictwo transportowe wykonuje zadania zaopatrywania wojsk i ewakuacji rannych.

Śmigłowce i samoloty prowadzą rozpoznanie przeciwnika, obserwację dróg, dolin, przełęczy itp. Etatowe i przydzielone śmigłowce szturmowe zabezpieczają działania taktycznych grup obejścia i taktycznych desantów powietrznych, a także niszczą obiekty na przeciwległych stokach wzniesień i przed frontem wojsk nacierających od czoła.

Dużą uwagę przywiązuje się do ochrony linii komunikacyjnych, węzłów łączności i tyłów przed zaskakującym działaniem grup dywersyjnych, partyzantów i pozostałych na tyłach pododdziałów broniących się wojsk przeciwnika. Dla wykonania tego zadania, oprócz etatowych pododdziałów ochrony oddziałów raketowych i obiektów tyłowych, wydziela się pododdziały piechoty i śmigłowców.

Dywizję pancerną wykorzystuje się z reguły w odwodzie /drugim rzucie/ korpusu armijnego do rozwinięcia powodzenia wzdłuż szerokich dolin i na innych kierunkach dostępnych dla czołgów.

Do ważniejszych zadań wojsk inżynierskich należy budowa, remont i utrzymanie dróg, wykonywanie przejść w polach i zaporach minowych, usuwanie zniszczeń na drogach ruchu i manewru wojsk, budowa mostów, prowadzenie rozpoznania inżynierskiego, zaopatrywanie wojsk w wodę, wykonywanie prac maskujących itp.

Pododdziały i elementy tyłowe rozmieszcza się bliżej nacierających wojsk. Zaopatrzenie ze szczebla dywizji jest dostarczane bezpośrednio do batalionów lub na stanowiska ogniowe. Trudności transportowe w górach powodują częste zmiany rodzaju transportu i przeładunki zaopatrzenia. Składy /punkty zaopatrywania/ amunicji, w tym również jądrowej, paliw, żywności i innych materiałów, rozmieszcza się w pobliżu dróg na osłoniętych przed obserwacją przeciwnika stokach wzniesień i dokładnie maskuje.

4. Natarcie w terenie lesisto - jeziornym

Wojskowi specjaliści głównych państw NATO uważają, że natarcie w terenie lesisto - jeziornym wymaga użycia najczęściej spieszonyj piechoty wzmocnionej saperami, czołgami i dużą liczbą obserwatorów artylerii. Z zasady nie stosuje się w natarciu jednorodnych oddziałów. Działanie w całości batalionu czołgów, czy całej brygady pancernej należy do wyjątków i może mieć miejsce jedynie wówczas, gdy w dużym kompleksie leśnym znajdują się odkryte kierunki i obszary.

Na czas natarcia w terenie lesisto - jeziornym, tworzy się dużo małych odwodów, które posuwają się w niewielkiej odległości za pierwszym rzutem. Najczęściej stosuje się wąskie, lecz głęboko urzutowane ugrupowania batalionów. Wraz ze zmianą warunków terenowych, w trakcie natarcia zmienia się ugrupowanie brygady i dywizji a w nim miejsce czołgów.

Dąży się przy tym do tego by brygada czy dywizja nacierała w lukach i na skrzydłach ugrupowania nieprzyjaciela lub częścią sił dokonała obejścia broniących się wojsk nieprzyjaciela i niszczyła go zbieżnymi uderzeniami wspólnie z wojskami atakującymi od czoła.

OBRONA

I. ZASADY OGÓLNE OBRONY

Obrona - według oficjalnie głoszonych poglądów polityczno - militar-nych Zachodu - jest podstawowym i niemal jedynym rodzajem działań bojowych, do jakich przygotowane są siły zbrojne państw NATO. W praktyce jednak, wytworzona na własne potrzeby psychoza rzekomo stale istniejącego zagrożenia ze strony państw socjalistycznych, służy rządowi państw NATO jako uzasadnienie potrzeby ciągłego, intensywnego zwiększania potencjału militarnego. W rzeczywistości właśnie potencjał militarno - zaczepny a nie obronny - stanowi o obliczu i polityce militarnej NATO.

Zasadniczym celem współczesnej obrony, według poglądów kierownictwa NATO, jest niedopuszczenie do opanowania przez przeciwnika ważnego obszaru /rejonu/, stworzenie dogodnych warunków przejścia do działań zaczepnych przez zyskanie czasu na rozwinięcie wojsk lub zaoszczędzenie sił i środków na jednym kierunku z zamiarem stworzenia przewagi na innym, ważniejszym kierunku.

Głównym zadaniem, umożliwiającym osiągnięcie zakładanego celu obrony, jest załamanie siły uderzeniowej nacierających wojsk. Maksymalne obezwładnienie zgrupowań zaczepnych przeciwnika, a następnie ich rozbicie doprowadzi do zerwania, opóźnienia lub zahamowania natarcia, przyczyniając się tym samym do zrealizowania celów obrony.

Przejście wojsk do obrony jest traktowane w zasadzie jako działanie wymuszone względami wojskowo - ekonomicznymi o znaczeniu strategicznym, operacyjnym lub taktycznym. Zamierzone, celowe przejście do obrony może nastąpić w warunkach umożliwiających osiągnięcie celu strategicznego, zwłaszcza rozbicie sił przeciwnika, w bitwie obronnej.

1. Warunki przechodzenia do obrony i wymagania jej stawiane

Związki taktyczne mogą przechodzić do obrony zarówno w początkowym okresie wojny jak i w toku jej trwania. Przejście do obrony może być zamierzone lub wymuszone, zaplanowane lub doraźne. Organizowanie obrony może odbywać się bez styczności z przeciwnikiem, jak również w bezpośredniej styczności pod aktywnym oddziaływaniem jego wojsk.

Szczególne znaczenie eksperci wojskowi NATO przypisują organizacji obrony w początkowym okresie wojny. Ekspozując obronę strategiczną w początkowym okresie wojny, kierownictwo polityczno - wojskowe paktu pragnie zamaskować agresywny charakter swych przygotowań wojennych.

W początkowym okresie wojny wojska mogą przechodzić do obrony w następujących warunkach:

- gdy przeciwnik osiągnie gotowość do działań i zajmie dogodniejsze położenie operacyjne niż siły zbrojne NATO i zajdzie konieczność zyskania czasu na doprowadzenie wojsk własnych do gotowości bojowej, zgrupowanie dodatkowych sił i przygotowanie przeciwnatarcia;
- w wypadku wykonania przez przeciwnika uderzenia odwetowego na zgrupowanie przygotowane do działań zaczepnych i uzyskania tym samym zdecydowanej przewagi w siłach i środkach walki;
- gdy zajdzie konieczność zaoszczędzenia sił i środków na pomocniczym kierunku, a także zabezpieczenia skrzydeł zgrupowania uderzeniowego wojsk własnych, nacierających na innym kierunku;
- w razie niepomyślnego przebiegu bitwy granicznej.

W toku wojny przejście wojsk do obrony może nastąpić po załamaniu natarcia, w wyniku nagłej zamiany stosunku sił na korzyść przeciwnika, gdy zajdzie konieczność odparcia silnego przeciwuderzenia, a także po osiągnięciu celu operacji zaczepnej /natarcia/.

Regulaminy sił lądowych głównych państw NATO podają, że obrona powinna być trwała, aktywna, głęboko urzutowana, przeciwpancerna oraz odporna na zmasowane uderzenia artylerii i lotnictwa, a także powinna być przystosowana do walki z desantami przeciwnika. Podkreśla się także, że jednym z głównych wymagań stawianych obronie jest niedopuszczenie do stosowania jakiegokolwiek szablonu w jej organizacji, ugrupowaniu i sposobach prowadzenia walki.

2. Formy obrony i ich charakterystyka

Zdaniem zachodnich ekspertów wojskowych mogą być stosowane dwie formy obrony - obrona pozycyjna /stała/ i obrona manewrowa /aktywna/.

Obrona pozycyjna - jej istota polega przede wszystkim na wykorzystaniu siły ognia oraz warunków terenowych i rozbudowy inżynieryjnej. Jej celem jest utrzymanie terenu. Przy organizowaniu obrony pozycyjnej większa część sił i środków rozmieszczana jest w pierwszym rzucie, mniejsza zaś - w drugim rzucie /odwodzie/. Drugi rzut /odwód/ wykorzystywany jest przede wszystkim do wzmocnienia obrony pierwszego rzutu na kierunku głównego uderzenia przeciwnika, zatrzymania jego wojsk, którym udało się włamać w głąb obrony, a dopiero w trzeciej kolejności - do wykonywania kontrataków.

Wojska przechodzą do obrony pozycyjnej w tych przypadkach, gdy nie dysponują dostateczną ilością broni jądrowej, mają za mało związków pancernych i zmechanizowanych lub gdy właściwości terenu oraz zagrożenie .

z powietrza ograniczają w dużym stopniu możliwości ich wykorzystania.

Obrona manewrowa - jej istota polega na zajmowaniu, odpowiednio do sytuacji bojowej, rubieży, obiektów i stanowisk obronnych - opiera się przede wszystkim na ruchliwości wojsk i ich sile uderzeniowej. W obronie tej większość sił i środków wydziela się do drugiego rzutu, który rozmieszcza się zwykle w głębi obrony w sposób rozśrodkowany, tak aby nie stanowił opłacalnego celu dla uderzeń ogniowych przeciwnika. Podstawowym zadaniem wojsk drugiego rzutu, jest wykonywanie kontrataków w ślad za uderzeniami jądrowymi, udział w niszczeniu przeciwnika włamującego się w obronę, odzyskanie utraconych pozycji, lub stworzenie warunków przejścia do natarcia.

Tę formę obrony zaleca się prowadzić, gdy siły broniące się dysponują dostateczną ilością środków ogniowych, broni pancernej i wojsk zmechanizowanych, a teren i panowanie w powietrzu stwarzają warunki dogodne do ich wykorzystania.

Ponadto wojska mogą prowadzić obronę manewrową po niepowodzeniu w obronie pozycyjnej. Ogólnie można przyjąć, że obronę manewrową prowadzą wojska pancerne i zmechanizowane z zasady w terenie dogodnym do działania broni pancernej. Piechota zmotoryzowana może prowadzić głównie obronę pozycyjną.

3. Użycie broni masowego rażenia

Broń jądrowa w obronie uważa się za decydujący środek walki. Jej stosowanie w znacznym stopniu wpływa na wybór formy obrony i charakter prowadzonej walki przez broniące się wojska.

Bezpośrednie wsparcie działań bojowych wojsk w obronie polega na wykonaniu uderzeń bronią jądrową na zasadnicze elementy ugrupowania bojowego wojsk przeciwnika, a przede wszystkim na jego środki napadu jądrowego i składy amunicji specjalnej, stanowiska dowodzenia itp.

W obronie manewrowej większą liczbę ładunków przeznaczają się do wsparcia kontrataków. Natomiast w obronie pozycyjnej większość ładunków wykorzystuje się do utrzymania przedniego skraju obrony - pozycji obrony brygad pierwszego rzutu.

Do wsparcia kontrataków broń jądrową stosuje się bezpośrednio przed ich wykonaniem. Przy czym większą część ładunków jądrowych przeznaczonych do wsparcia kontrataku wykorzystuje się bezpośrednio na wojska, które włamały się w obronę, a pozostałą, mniejszą część - do izolacji rejonu działań bojowych. Zależy to w dużej mierze od stosowanej formy obrony.

Broń jądrowa podnosi aktywność i trwałość obrony oraz daje możliwość prowadzenia działań obronnych przy posiadaniu mniejszych sił i środków, na szerokim froncie i przy dużej głębokości bronionego rejonu.

W obronie broń jądrowa ma być stosowana przede wszystkim w celu:

- niszczenia środków napadu jądrowego przeciwnika oraz jego wojsk na dalekich podejściach;

- niszczenia przeciwnika przed przednim skrajem i w głębi obrony;

- stworzenia dogodniejszych warunków przejścia do natarcia;

- stawiania zapór minowo - jądrowych.

W walce z podchodzącymi odwodami mają być wykonywane naziemne uderzenia jądrowe dużej i średniej mocy w celu tworzenia stref o dużym stopniu napromieniowania.

Broń chemiczna i biologiczna w obronie daje, według regulaminów amerykańskich, "szerokie możliwości skutecznego zwalczania różnego rodzaju celów, począwszy od niedużych, dobrze rozpoznanych celów punktowych, a kończąc na celach powierzchniowych i wymagających potwierdzenia".

W obronie broń chemiczna może być użyta do:

- wzbraniania przeciwnikowi podejścia i dowozu środków materiałowych;

- zadania przeciwnikowi strat w sile żywej, głównie przez wykonanie uderzeń na wojska w rejonach ześrodkowania i wyjściowych do natarcia;

- zadania przeciwnikowi strat w czasie podchodzenia do przedniego skraju obrony oraz w trakcie walki obronnej w głębi taktycznej;

- ograniczenia przeciwnikowi swobody manewru wojskami i osłony własnych wojsk w obronie;

- skażenia terenu środkami trującymi;

- dezorganizacji dowodzenia i pracy tyłów przeciwnika;

- wzmocnienia wszelkiego rodzaju zapór inżynierskich;

W działaniach obronnych będą szeroko stosowane środki chemiczne działające na system nerwowy /Vx, soman/ oraz parząco - drażniące /iperyt/, powodujące niszczenie siły żywej.

W celu maksymalnego porażenia nacierających wojsk, zaleca się stosowanie w sposób bezpośredni i zamieszany wysokotoksycznych i szybko działających środków chemicznych typu sarin.

Jak wykazały doświadczenia wojny wietnamskiej i na Bliskim Wschodzie, w obronie ma szerokie zastosowanie napalm i różnego rodzaju mieszaniny zapalające. Środki te mogą być stosowane przy użyciu lotnictwa oraz miotaczy ręcznych i czołgowych. Miotacze ognia i miny zapalające stosuje się przede wszystkim do niszczenia nacierających wojsk.

Użycie broni chemicznej ma dezorganizować działania przeciwnika lub przeszkodzić mu w zajęciu terenu skażonego środkami chemicznymi, a, tym

samym zmusić do zmiany ugrupowania i stworzenia dogodnych warunków do użycia broni jądrowej. Broń chemiczną zaleca się stosować przed przednim skrajem w celu dezorganizowania natarcia, a w czasie wykonywania kontrataków - głównie do osłony skrzydeł i izolowania pola walki.

Amerykańskie normy taktyczne przewidują przydzielenie związkom taktycznym i oddziałom w obronie: 0,3 jednostki ognia ładunków chemicznych dla artylerii lufowej, 6 - 8 salw dla artylerii raketowej, 3-4 rakiety - dla każdej wyrzutni typu Lance i 5 - 6 rakiet - dla wyrzutni Honest John.

W czasie przygotowania obrony dużą wagę przywiązuje się do zapór chemicznych, w których mają być wykorzystywane fugasy chemiczne. Zapory te zaleca się stosować na podejściach, przed przednim skrajem obrony, pomiędzy punktami oporu /rejonami obrony/, ważnymi z punktu widzenia taktycznego pozycjami /rubieżami/ oraz na drogach. Stosuje się je w połączeniu z innymi rodzajami zapór, a szczególnie przeciwpancernymi i przeciwpiechotowymi.

Broń biologiczną w obronie zaleca się stosować w celu obezwładnienia odwodów operacyjnych w rejonach ześrodkowania i podczas wychodzenia z nich, w celu dezorganizacji dowodzenia i pracy tyłów. Zaleca się stosować takie środki biologiczne, które mają odpowiednio krótki okres działania, wynoszący od kilku godzin do kilku dni.

Regulaminy walki sił zbrojnych państw NATO zakładają, że straty przeciwnika w wyniku stosowania broni biologicznej mogą wynosić 10-20% strat ogólnych.

Do stosowania broni biologicznej najlepiej nadają się rakiety operacyjno - taktyczne i samoloty. Do najbardziej skutecznych sposobów jej stosowania jest zaliczane skażenie powietrza poprzez rozpylenie środków /stosowanie aerozoli/.

Dużą wagę przywiązuje się obecnie do toksyn /np. jad kiełbasiany/. Toksyny można stosować przeciwko obiektom tyłowym oraz zgrupowaniom bojowym nacierających wojsk pierwszego rzutu.

4. Organizacja obrony

Organizacja obrony związków taktycznych obejmuje przyjęcie ugrupowania bojowego, organizację systemu ognia i inżynierską rozbudowę pasa obrony.

Ugrupowanie bojowe wojsk powinno zapewnić:

- najbardziej korzystne warunki do szybkiego wykonywania uderzeń bronią jądrową i chemiczną oraz zmasowanego ognia środkami klasycznymi na podchodzącego przeciwnika oraz w trakcie działań w głębi;
- odporność wojsk na środki masowego rażenia;

- trwałość i uporczywość w utrzymywaniu ważnych rejonów położonych na prawdopodobnym kierunku głównego uderzenia przeciwnika;
- manewr siłami i środkami w głębi, pozwalający na wykonywanie kontrataków celem rozbicia określonego zgrupowania nacierającego przeciwnika po uprzednim wykonaniu uderzeń jądrowych;
- ciągle dowodzenie wojskami zapewniające w dogodnych warunkach przejście do natarcia.

Zależnie od zadań, formy obrony oraz ilości sił i środków ugrupowanie bojowe może być jedno lub dwurzutowe.

Ugrupowanie bojowe w obronie zwykle obejmuje: pierwszy rzut, drugi rzut /odwód ogólnowojskowy/, zgrupowanie artylerii polowej, zgrupowanie artylerii przeciwlotniczej, taktyczne desanty powietrzne /lub śmigłowcowe/, a w przypadku organizowania pasa ubezpieczeń - wojska ubezpieczeń bojowych.

Każdy z wyżej wymienionych elementów ugrupowania bojowego dysponuje, dostosowaną do zamiaru, ilością wojsk i środków ogniowych. Współdziałając z innymi elementami, zapewnia wykonanie zadań związku taktycznego jako całości. W zależności od zadań i planu obrony, każdy element może odegrać zasadniczą rolę w rozbiciu nacierającego przeciwnika, lecz żaden nie wykonuje zadań samodzielnie.

Każdy element ugrupowania bojowego prowadzi działania w określonym rejonie /pasie/ i wykonuje określone zadania lub czasowo znajduje się w odwodzie z przeznaczeniem do późniejszego wykorzystania.

Odcinki, pasy /rejon/ obrony, w których rozmieszczone są wojska osłony i ubezpieczeń, pierwszego rzutu i odwody ogólnowojskowe związków taktycznych i oddziałów nazywane są elementami obrony.

Zgodnie z regulaminami sił zbrojnych Stanów Zjednoczonych głównymi elementami obrony związków taktycznych i oddziałów są: pas ubezpieczeń, przedni rejon obrony i rejon rozmieszczenia drugiego rzutu /odvodu/.

Każdy element obrony rozbudowywany jest pod względem inżynieryjnym i może mieć różną liczbę rubieży, pozycji, rejonów obrony, punktów oporu, zapór, rejonów planowanych zniszczeń itp.

System ognia w obronie obejmuje wszystkie uderzenia bronią jądrową, chemiczną i biologiczną oraz środkami klasycznymi na nacierające wojska i współdziałające z nimi taktyczne siły powietrzne i morskie /na kierunku nadmorskim/, w celu zadania maksymalnych strat przeciwnikowi.

System ognia ma zapewnić:

- zniszczenie środków napadu jądrowego przeciwnika oraz jego wojsk w rejonach ześrodkowania i w czasie wychodzenia na rubież rozwinięcia do natarcia;

- ogniowe wsparcie wojsk osłonowych;
- odparcie zmasowanych ataków czołgów i piechoty przeciwnika;
- wykonywanie uderzeń ogniowych na wykryte ześrodkowania wojsk przeciwnika i manewr na zagrożone kierunki;
- osłonę ogniem luk oraz skrzydeł;
- wsparcie wojsk wykonujących przeciwuderzenia i kontrataki;
- niszczenie desantów powietrznych i wojsk przerzucanych drogą powietrzną,

Jednym z głównych zadań systemu ognia jest zapewnienie nasilenia intensywności i wzrostu skuteczności ognia w miarę zbliżania się przeciwnika do przedniego skraju obrony.

Ogień środków klasycznych i uderzenia jądrowe zaleca się wykonywać na rejon, do których wdarł się przeciwnik. Uderzenia te muszą być zgrane z kontratakami wykonywanymi siłami drugich rzutów i odwodów, aby mogły one wykorzystać skutki tych uderzeń i całkowicie rozbić przeciwnika.

System zawczasu przygotowywanych uderzeń jądrowych jest głównym i zasadniczym elementem systemu ognia związków taktycznych i oddziałów. Zaplanowane uderzenia jądrowe wykonuje się na określone obiekty /rejon/ na dalekich i bliskich podejściach oraz bezpośrednio w pasie obrony na kierunku prawdopodobnego natarcia głównych sił przeciwnika. Przygotowane uderzenia jądrowe, chemiczne i biologiczne oraz działania wojsk broniących się mają być ściśle ze sobą powiązane. Wykorzystując skutki uderzeń bronią jądrową i chemiczną, broniące się wojska powinny zmusić przeciwnika do nacierania na dogodnych dla siebie kierunkach i zajmowania takich rejonów, aby stał się dogodnym celem dla broni masowego rażenia.

System ognia środków klasycznych obejmuje ogień broni ręcznej, granatników, moździerz, rakiet przeciwpancernych, broni pokładowej transporterów i wozów bojowych piechoty, czołgów, artylerii, śmigłowców, lotnictwa taktycznego oraz środków okrętowych / na kierunku nadmorskim/. Odgrywa on ważną rolę, szczególnie w działaniach bez użycia broni jądrowej. Dużą wagę przywiązuje się do ognia broni pokładowej transporterów i wozów bojowych piechoty. Zmasowany ogień, jak określają regulaminy, ma nie mniejsze znaczenie w walce niż ilość wojsk i ich uzbrojenie.

Artylerię lufową i raketową rozmieszcza się w rejonach obrony związków taktycznych i oddziałów w taki sposób, aby mogła prowadzić zmasowany ogień na drogi podejścia przeciwnika oraz wzbraniać mu zajęcia określonych rejonów.

System ognia przeciwpancernego organizuje się w oparciu o wszystkie

środki walki z czołgami /broń jądrowa i chemiczna, wszelkie środki przeciwpancerne, artyleria, czołgi i śmigłowce wsparcia ogniowego/.

System ognia przeciwpancernego jest najbardziej rozbudowany na szczeblu dywizji.

Zasady organizowania obrony przeciwpancernej nakazują:

- tworzenie głęboko urzutowanego systemu ognia przeciwpancernego;
- zapewnienie dużego nasycenia środkami przeciwpancernymi na kierunkach dogodnych dla czołgów;
- tworzenie ciągłych stref ognia, przez odpowiednie urzutowanie środków przeciwpancernych, stosownie do różnej donośności;
- przygotowanie zawczasu odpowiednich rubieży dla odwodów przeciwpancernych na kierunkach dogodnych do rozwinięcia wojsk przeciwnika, aby wzbronić mu włamania się w głąb obrony;
- stosowanie zapór minowych w połączeniu z fugasami jądrowymi;
- wykorzystywanie w maksymalnym stopniu ukształtowania terenu i naturalnych przeszkód terenowych dla zwiększenia trwałości obrony i ograniczenia swobody manewru czołgom przeciwnika.

Inżynierska rozbudowa obrony

Inżynierska rozbudowa stref /rejonów/ obrony związków taktycznych i oddziałów obejmuje: pozycje /rejony/ dla rozmieszczenia oddziałów i pododdziałów pancernych i zmechanizowanych, rejony stanowisk ogniowych rakiet, artylerii polowej i przeciwlotniczej oraz moździerzy, rubieże rozwinięcia drugich rzutów /odwodów/, rejony rozmieszczenia odwodów specjalnych i oddziałów tyłowych oraz rozbudowane stanowiska dowodzenia. Do inżynierskiej rozbudowy pasa obrony należy system zapór, w tym również min jądrowych, maskowanie oraz rozbudowa pozycji i rejonów zapasowych i pozornych.

Niezależnie od formy obrony, nie przewiduje się wykonywania ciągłych pozycji i rubieży obronnych.

Na kierunkach obrony manewrowej regulaminy zalecają przygotowywanie "worków". Organizuje się je poprzez rozmieszczenie punktów oporu i batalionowych rejonów obrony na skrzydłach i pozycjach ryglowych oraz pozycji powstrzymywania.

Na całej głębokości obrony obowiązuje organizowanie zapasowych i pozornych rejonów obrony /punktów oporu/. Są one przeznaczone dla wojsk wycofywanych z walki oraz wprowadzenia w błąd nacierającego co do charakteru obrony.

W rejonach rozmieszczenia odwodów tworzy się ukrycia dla wojsk, przygotowuje drogi manewru, punkty oporu i pozycje obronne. Ma to zapewnić

dogodne rozwinięcie odwodów w czasie wychodzenia do kontrataków, a w przypadkach koniecznych - zajęcia trwałej obrony.

Inżynierska rozbudowa obrony powinna zapewnić wojskom ochronę przed bronią masowego rażenia i środkami klasycznymi. Współczesne fortyfikacje powinny być: wykonane szybko, przy maksymalnym wykorzystaniu materiałów podręcznych i gotowych konstrukcji, łatwe do maskowania, zabezpieczone przed bronią masowego rażenia i odpowiednio rozśrodkowane. Wymienionym wymogom najbardziej odpowiadają proste schrony typu polowego. Budowa skomplikowanych fortyfikacji polowych nie jest celowa, ze względu na krótki okres zajmowania ich przez wojska.

Do rozbudowy inżynierskiej w głębi obrony wykorzystuje się maszyny oraz różnego rodzaju konstrukcje żelbetowe.

W pracach związanych z rozbudową inżynierską obrony biorą udział wszystkie rodzaje wojsk. Prace najbardziej skomplikowane /stawianie fugasów i pól minowych, w tym również jądrowych, przygotowywanie do wysadzenia ważnych obiektów, budowa i utrzymanie dróg/ są wykonywane przez pododdziały inżyniersko - saperskie.

Stanowiska dowodzenia związków taktycznych i oddziałów rozmieszczane są pomiędzy pierwszym i drugim rzutem lub w pobliżu drugiego rzutu, w rejonach mniej dostępnych dla czołgów. Na stanowiskach tych buduje się schrony dla stanu osobowego i ukrycia dla środków łączności, wykorzystując do tego celu, w miarę możliwości, materiały i konstrukcje żelbetowe wielokrotnego użycia.

Podstawę sieci drogowej stanowią autostrady, szosy i drogi lokalne o twardej nawierzchni. Według dowództwa NATO, istniejąca na ŚE TDW sieć drogowa umożliwi prowadzenie działań bojowych /zaspakaja 40 - 60% potrzeb/. Dla zabezpieczenia i utrzymania istniejącej sieci dróg, związki taktyczne i oddziały wydzielają specjalne pododdziały saperskie. Ponadto do wykonywania robót drogowych, jak wykazały doświadczenia z działań w Korei i Wietnamie, należy wykorzystywać miejscową ludność. W czasie wykonywania nocnych marszów drogi oznacza się sygnałami świetlnymi w taki sposób, aby były niewidoczne dla przeciwnika.

Budowa zapór i przygotowanie niszczeń w obronie jest jednym z podstawowych zadań. Zapory i niszczenia mają utrudnić i zdeorganizować przemieszczanie się wojsk przeciwnika, skierowywać je w dogodne do niszczenia bronią jądrową rejony.

Do podstawowych rodzajów zapór inżynierskich należą zapory minowo - jądrowe /przeciwczołgowe i przeciwplechotne/ oraz pola minowe wzmocnione fugasami chemicznymi i zapalającymi, a także zawały leśne.

Zapory minowo - jądrowe ustawia się zarówno w pasie przesłaniania,

jak i w strefie obrony. Ich głównym przeznaczeniem, jest tworzenie stref skażeń i zniszczeń o silnym natężeniu promieniotwórczym na dużych obszarach, zadanie nacierającemu strat, załamanie natarcia, umożliwienie wykonania manewru, zmuszenie przeciwnika do ześrodkowania się w celu wykonania na niego uderzeń jądrowych, chemicznych i bronią konwencjonalną.

Zapory minowo - jądrowe przewiduje się stawiać na prawdopodobnym kierunku działania głównych sił przeciwnika, na odkrytych skrzydłach, a także na podejściach do rejonów tyłowych. Fugasy jądrowe mogą być ustawiane w ogólnym systemie zapór inżynieryjnych.

W odróżnieniu od innych środków jądrowych fugasy jądrowe, według specjalistów wojskowych, zapewniają najbardziej skuteczne zastosowanie broni jądrowej na wybrane obiekty, a także ekonomiczne wykorzystanie mocy ładunku.

Zależnie od ważności kierunku i wykonywanych zadań, zapory minowo - jądrowe rozbudowuje się jako oddzielne węzły lub pola. Przy budowie węzłów minowo - jądrowych stosuje się zazwyczaj jeden lub kilka fugasów jądrowych. Odcinki zapór minowo - jądrowych posiadają z reguły kilka węzłów i pół minowo - jądrowych.

W siłach lądowych Stanów Zjednoczonych dla odpalenia lub zdjęcia zapór minowo - jądrowych zorganizowane są specjalne pododdziały /drużyny/. Każda taka drużyna składa się z pięciu specjalistów i może przygotować, ustawić i odpalić jeden fugas jądrowy. W przypadkach koniecznych drużyna ta może rozbudować i usunąć postawiony fugas lub zniszczyć go.

Ochronę fugasów jądrowych oraz drużyn specjalistów zapewniają pododdziały tych związków taktycznych, na których korzyść działają.

Fugasy jądrowe odpala się z głównych lub zapasowych stanowisk dowodzenia, znajdujących się w odległości zapewniającej bezpieczeństwo składowi osobowemu. Odpalanie fugasów może być inicjowane drogą radiową lub za pomocą zapalników czasowych.

Nasylenie fugasami jądrowymi na całą głębokość obrony może wynosić 1 fugas na 3 - 4 km frontu. Cały teren dostępny dla przeciwnika powinien być zabezpieczony zapórami minowo - jądrowymi.

Niezależnie od fugasów jądrowych, związkom taktycznym i oddziałom przydzielano się do budowy zapór dużą ilość min przeciwpancernych i przeciwpiechotnych oraz materiałów wybuchowych.

Podstawą zapór minowych są pola minowe, stawiane na dogodnych odcinkach terenu wokół obiektów, na węzłach drogowych oraz w rejonach planowanych niszczeń.

W działaniach obronnych rozbudowuje się głównie zaporowe pola minowe na prawdopodobnych kierunkach natarcia przeciwnika oraz do osłony skrzydeł. W siłach lądowych Stanów Zjednoczonych zaleca się stosowanie takich pól na głębokości do 300 m i więcej /do 18 rzędów min w polu/. Zgodnie z normami na 1 km pola zaporowego może być użytych do 4500 min przeciwpancernych i 12500 min fugasowych.

Obronne pola minowe są przeznaczone do osłony bronionych pozycji od czoła. Głębokość takiego pola może wynosić 80 - 100 m i więcej; może ono zawierać do 2000 min przeciwpancernych, 12000 min fugasowych i 6000 min odłamkowych przeciwpiechotnych na 1 km.

Minowanie nekające odcinka terenu wykonuje się w zasadzie minami przeciwpiechotnymi /po 40 - 45 min na 1 km/.

Doświadczenia z poprzednich ćwiczeń sił lądowych głównych państw NATO wykazują, że na zorganizowanie pośpiesznie zajmowanej obrony przez dywizję potrzeba średnio 6 - 10 godzin. Budowa ukryć i schronów na SD i węzłów łączności, organizacja systemu zapór i zatopień, przygotowanie dróg marszu oraz wykonanie czynności maskujących trwa 1 - 2 doby. Pełna rozbudowa inżynieryjna pasa obrony dywizji z wykonaniem odcinków transej, przygotowaniem dróg, budową zapór, a także obiektów dla wojsk rakietowych i artylerii, z typowymi przykryciami trwa - nie mniej niż 3 - 4 doby.

Szerokie zastosowanie w pasie przesłaniania w głębi obrony zapór i niszczeń z wykorzystaniem fugasów oraz tworzenie dogodnych celów dla uderzeń bronią jądrową zwiększa efektywność uderzeń jądrowych i podnosi trwałość obrony.

W siłach zbrojnych głównych państw kapitalistycznych obserwuje się dalszy wzrost znaczenia polowych umocnień zabezpieczających wojska przed bronią jądrową. Potwierdza to wykorzystywanie lekkich, trwałych, przewożonych i wielokrotnie stosowanych konstrukcji elementów stropowych z mas plastycznych i lekkich stopów.

Przez stosowanie lekkich metalowych elementów, maleje ciężar materiałów fortyfikacyjnych, niezbędnych do zabezpieczenia podstawowych zadań obronnych; czas budowy skraca się od 3 do 4 razy, a w przypadku stosowania elementów z tworzyw sztucznych - 8 razy. Ogólny ciężar wszystkich elementów niezbędnych do wykonania kompanijnego punktu oporu wyniósłby nie więcej niż 2,5 tony, a czas budowy 3 - 4 godz.

Według regulaminów obowiązujących w wojskach NATO, obrona winna być urozmaicona i głęboko urzutowana; powinna charakteryzować się dużym nasyceniem klasycznych i jądrowych środków ogniowych oraz rozwiniętym systemem zapór inżynieryjnych, których podstawę mają stanowić miny jądrowe.

5. Działania opóźniające

Według poglądów dowództwa NATO, działania opóźniające są samodzielnym rodzajem działań bojowych, charakteryzującym się przede wszystkim manewrowością, maksymalnym wykorzystaniem skutków prowadzonego ognia i właściwości terenu. Działania opóźniające prowadzi się najczęściej w pasie przesłaniania lub po nisudanej walce obronnej.

Celem działań opóźniających jest zmniejszenie tempa natarcia wojsk przeciwnika i zyskanie w ten sposób na czasie, ujawnienie jego zamiaru i zadanie mu jak największych strat, zachowanie siły bojowej wojsk własnych i stworzenie przez to warunków do skutecznych działań bojowych na innym kierunku lub w innym rejonie. W działaniach tych nie zakłada się żadnych decydujących rozstrzygnięć bojowych.

Uważa się, że do prowadzenia działań opóźniających najlepiej przystosowane są oddziały i związki pancerne lub zmechanizowane. Działania opóźniające może prowadzić brygada, dywizja i korpus armijny.

Głównymi elementami działań opóźniających są ogień i ruch oraz wykorzystywanie przeszkód i zapór; decydującą rolę odgrywają uderzenia jądrowe.

W celu zorganizowanego przebiegu walki określa się pozycje /pasy/ prowadzenia działań opóźniających. Wyznacza się je najczęściej za przeszkodami terenowymi i w takim miejscu, aby były dogodnie do organizacji obrony przeciwpancernej i oddalone od siebie tak, aby z jednej strony - wojska prowadzące działania opóźniające mogły wycofać się na kolejną pozycję, wykorzystując ukrycia terenowe, a z drugiej - aby odległość między tymi pozycjami zmuszała przeciwnika, przed rozpoczęciem natarcia na kolejną rubież, do zmiany stanowisk ogniowych artylerii i przegrupowania sił i środków.

W przypadku braku czasu na przygotowanie działań opóźniających, nadmiernej szerokości przydzielonego pasa i wyraźnej przewagi przeciwnika, główny wysiłek jest skierowany przede wszystkim na utrzymanie i kontrolowanie ważnych kierunków sieci komunikacyjnych, węzłów lub odcinków terenowych.

Podstawowe normy taktyczne w działaniach opóźniających /w km/.

Wyszczególnienie	RFN		USA		WB		NATO	
	bz	BZ	bz	BZ	bz	BFanc	Bryg.	Dyw.
Szerokość pasa działań opóźniających	6-9	20-30	6-9	20-30	6-10	20-30	do 30	do 60
Odległość między rubieżami opóźn.	1,5-3	3-5	1,5-3	3-5	5-10	3-4	3-5	5-10
Odległość od przedniego skraju:								
WSD		2-5		2-3	10-15	2-5	2-3	10-15
SD	2-3	7-12	2-3	7-15	do 30	8-12	7-15	do 30
TSD					40-50			do 60
Odwód	1,5-3	10-15	1,5-3	10-15	do 30		10-15	do 30

II. OBRONA BRYGADY I DYWIZJI

1. Rola, miejsce i zadania brygady i dywizji w obronie

Brygada prowadzi działania obronne z zasady w ramach dywizji, a dywizja w ramach korpusu armijnego. Odpowiednie wzmocnione mogą również prowadzić działania samodzielne - brygada na korzyść korpusu armijnego, dywizja na korzyść armii polowej lub grupy armii.

Rola brygady w obronie dywizji i dywizji w obronie korpusu zależy od jej zadania, miejsca w ugrupowaniu, ważności bronionego przez nią rejonu, posiadanych sił i środków.

Brygada w obronie dywizji i dywizja w obronie korpusu armijnego może znajdować się:

- w pierwszym rzucie, na kierunku głównego wysiłku obrony lub pomocniczym;
- w drugim rzucie lub w odwodzie;
- w składzie sił osłonowych prowadzących działania w pasie przesłaniania.

Zadaniem brygady i dywizji znajdującej się w pierwszym rzucie jest utrzymanie określonego rejonu obrony, zadanie wojskom nieprzyjaciela dużych strat, załamanie ich natarcia i stworzenie dogodnych warunków przejścia wojsk własnych do natarcia.

Brygada /dywizja/ znajdująca się w drugim rzucie lub odwodzie dywizji /korpusu/ może wykonywać kontratak w celu rozbicia wojsk przeciwnika, które wlały się w głąb obrony lub obronnie załamać ich natarcie w głębi.

Brygada /dywizja/ występująca w składzie sił osłonowych w pasie przesłaniania prowadzi działania opóźniające.

2. Środki wzmocnienia

W regulaminach walki sił zbrojnych państw NATO obrona jest rozpatrywana jako rodzaj działań bojowych, do którego wojska przechodzą czasowo. Brygada czy dywizja przechodząca z natarcia do obrony będzie z zasady występowała w takim samym składzie i z takimi samymi środkami wzmocnienia jakie miała w natarciu. Można przyjąć że brygada i dywizja pierwszego rzutu prowadząca działania na głównym wysiłku obrony może mieć takie wzmocnienie jak w natarciu /strona 17-18/. Brygady i dywizje działające na drugorzędnych kierunkach mogą otrzymać mniejsze wzmocnienie lub nie otrzymać go w ogóle.

3. Organizacja obrony

Brygada i dywizja otrzymuje do obrony pas, którego szerokość i głębokość oraz inne normy taktyczne w km przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2

NORMY TAKTYCZNE W OBRONIE

Wyszczególnienie	RFN		USA		WB		NATO	
	BZ BFanc	DZ DFanc	BZ BFanc	DZ DFanc	BZ BFanc	DZ DFanc	BZ BFanc	DZ DFanc
Szerokość pasa	do 25	20-40	8-12	15-30	10-15	20-40	10-25	20-60
Głębokość obrony	15-30	40-60	6-12	15-30	do 10	do 40	10-25	20-60
Głębokość rubieży ubezpie- czeń ogólnych /bojowych/	do 10	do 50	do 15	do 50	3-5	30	do 15	do 50
Rejony ześrodkowania w km ²	100-130	300-400	do 150	400-600	100	do 300		
WSD	2-5	6-8	3-5	6-10	3-5	5-8	2-3	10-15
SD	7-12	12-20	8-10	10-20	5-8	10-15	7-15	20-30
TSD	20-30	40-60	2-15	25-45		25-30	20-30	40-60
drugi rzut /odwód/ oddział śmigłowców bojowych	7-12	15-40	5-8	12-15	7-8	25-30	5-15	15-40
				25-30		30-35		do 30

Na pomocniczym kierunku, w terenie trudno dostępnym i na początku wojny brygada i dywizja może bronić się na znacznie szerszym froncie. Na przykład w czasie ćwiczeń na terytorium RFN na pomocniczych kierunkach korpusów dywizje amerykańskie broniły się w pasach o szerokości 45 i 75 km.

Ugrupowanie bojowe brygady w obronie składa się z jednego - dwóch rzutów, zgrupowania artylerii polowej, odwodu przeciwpancernego i inżynierskiego oraz /jeżeli są organizowane/ desantu taktycznego i ubezpieczeń bojowych.

Przy dwurzutowym ugrupowaniu brygady, w pierwszym rzucie są 2 - 3 bataliony, a w drugim 1 - 2 bataliony. Przy jednorzutowym ugrupowaniu brygada wydziela odwód ogólny w sile od kompanii do dwóch batalionów. Jeżeli brygada nie wydziela odwodu ogólnego, wówczas w batalionach pierwszego rzutu organizowane są silne odwody.

Drugie rzuty /odwody ogólne/ brygady wykorzystywane są przede wszystkim do wzmocnienia obrony wojsk pierwszego rzutu na głównym kierunku uderzenia przeciwnika, do zatrzymania jego wojsk, które włamały się w głąb obrony, a dopiero w ostaniej kolejności do wykonania kontrataku.

Ugrupowanie bojowe dywizji w obronie może obejmować pierwszy rzut, drugi rzut /odwód ogólny/, zgrupowanie artylerii polowej, zgrupowanie artylerii przeciwlotniczej, odwody specjalne /inżynierski, chemiczny.../, taktyczny desant powietrzny lub śmigłowcowy, a w przypadku braku styczności z przeciwnikiem wojska ubezpieczeń ogólnych.

Dywizja broniąca się na głównym kierunku ugrupowuje się z reguły w dwa rzuty. Ugrupowanie w jeden rzut z odwodem ogólnym dywizja przyjmuje w czasie organizowania obrony na pomocniczym kierunku i na szerokim froncie, w trudno dostępnym terenie.

Dywizja ugrupowana w dwa rzuty może w pierwszym rzucie posiadać dwie brygady i jedną w drugim rzucie, natomiast dywizja ugrupowana w jeden rzut w odwodzie ogólnym może mieć do dwóch batalionów.

Dywizyjne zgrupowanie artylerii polowej jako element ugrupowania bojowego, obejmuje tę artylerię, którą dowódca dywizji pozostawia w swojej dyspozycji i dowodzi nią w sposób scentralizowany.

Zgrupowanie artylerii przeciwlotniczej tworzone jest z organicznych i przydzielonych jednostek przeciwlotniczych, przeznaczone jest głównie do zwalczania nisko lecących samolotów i śmigłowców przeciwnika. Osłania z reguły najważniejsze elementy ugrupowania dywizji. Zależnie od sytuacji, mogą to być odwody, stanowiska ogniowe artylerii polowej, czy stanowiska dowodzenia dywizji.

Odwody specjalne /inżynieryjny, chemiczny, przeciwpancerny, odwód środków ogniowych/ tworzy się z organicznych i przydzielonych oddziałów. Odwody środków ogniowych stanowią pociski z głowicami jądrowymi i chemicznymi, które dowódca dywizji zostawia w swej dyspozycji. Z zasady wynosi on 20 - 25% środków przydzielonych do wykonania zadania bojowego.

Dywizyjny taktyczny desant powietrzny /śmigłowiec/ przewidziany jest głównie do wysadzenia na tyłach przeciwnika w celu stworzenia warunków do szybkiego rozbicia go kontratakami drugiego rzutu /odvodu/ dywizji. Desant może być organizowany w sile od kompanii do batalionu zmechanizowanego.

W warunkach organizacji obrony bez styczności z przeciwnikiem związki taktyczne od dywizji mogą wydzielać część sił do osłony i ubezpieczeń lub tylko ubezpieczenia ogólne.

Jeżeli dywizja broni się na samodzielnym kierunku, to z zasady wysyła wojska osłonowe oraz ubezpieczenia ogólne. Dywizja w pierwszym rzucie korpusu armijnego organizuje tylko ubezpieczenia ogólne. Ubezpieczenia ogólne prowadzą rozpoznanie przeciwnika, wprowadzają w błąd co do położenia głównych sił dywizji i nie pozwalają na działania jego pododdziałów rozpoznawczych. Ubezpieczenia przyjmują na siebie ataki przeciwnika i prowadząc działania opóźniające wstrzymują jego natarcie i zadają straty. Do ubezpieczeń ogólnych wydziela się wojska ze składu drugiego rzutu /odvodu/ dywizji w sile wzmocnionego batalionu do brygady. Niekiedy do ubezpieczeń ogólnych może być wydzielony dywizyjny batalion rozpoznawczy.

Działania opóźniające ubezpieczeń ogólnych wspierane są ogniem dywizyjnej artylerii z tymczasowych stanowisk ogniowych, a także uderzeniami lotnictwa taktycznego i śmigłowców bojowych.

System ognia organizuje się w celu rozbicia wojsk przeciwnika lub stworzenia warunków do ich pełnego zniszczenia kontratakami odwodu.

System ognia w dywizji organizuje się tak, aby z chwilą wykrycia móc niszczyć środki jądrowe przechodzącego do natarcia przeciwnika oraz jego wojska w czasie wychodzenia na rubież rozwinięcia. Ponadto system ognia powinien zapewnić: wsparcie wojsk osłonowych i ubezpieczeń ogólnych, odparcie zmasowanych ataków czołgów i piechoty przeciwnika, osłonę styków /luk/ między brygadami i batalionami oraz skrzydeł dywizji, ześrodkowanie ognia na zawczasu zaplanowane rejony, szybki manewr ogniem na zagrożone kierunki, wsparcie kontrataków odwodów brygad i odwodu dywizyjnego oraz zniszczenia taktycznych desantów powietrznych przeciwnika.

W działaniach z użyciem broni jądrowej opracowuje się oddzielny plan uderzeń jądrowych. Obejmuje on planowane rejony i strefy uderzeń jądrowych.

wych, liczbę i moc ładunków, środki wykonujące uderzenia i prognozę skutków.

W obronie uderzenia jądrowe planuje się wykonywać w pasie przesłania-
nia, przed przednim skrajem obrony, w lukach między rejonami obrony
brygad pierwszego rzutu, na kierunkach przegrupowania wojsk przeciwnika
i na rejony ześrodkowania. Średnica strefy uderzeń jądrowych może wy-
nosić od 5 km wzwyż.

W obronie ruchowej, na przedniej rubieży obrony przygotowuje się
1 - 2 strefy uderzeń jądrowych, nazywane workami atomowymi o szerokości
6 - 8 km i głębokości do 6 km.

Ogień artylerii i uderzenia lotnictwa wspierającego działania dywizji
organizuje się w taki sposób, aby razić przeciwnika już na dalekich
podejściach. W tym celu przewiduje się przegrupowanie części artylerii
na tymczasowe stanowiska ogniowe w pasie przesłania. Mogą one znajdować
się 4 - 6 km za pozycjami ubezpieczeń ogólnych.

Obrona przeciwpancerna powinna być głęboko urzutowana i dysponować
odpowiednią siłą ognia na dogodnych do działania czołgów kierunkach,
obejmować ogień wzajemnie uzupełniających się środków przeciwpancernych
o różnej donośności, zapewnić szeroki manewr odwodami przeciwpancernymi
oraz być powiązana z systemem zapór przeciwczołgowych.

Jeżeli czas pozwala na organizację pozycji obronnych odwodów brygad
pierwszorzutowych, planuje się takie rozmieszczenie ich środków ogni-
wych, aby w przypadku przełamania przez przeciwnika obrony batalionów
pierwszego rzutu, była zapewniona ciągła strefa ognia z nowych pozycji
obronnych.

Inżynierska rozbudowa pasa obrony dywizji ma istotne znaczenie dla
trwałości i aktywności obrony. Inżynierska rozbudowa rejonów obrony
pododdziałów przyczynia się do podwyższenia efektywności ognia przed
przednim skrajem i w głębi obrony oraz zapewnia ukrycie i bezpieczeństwo
sile żywej i uzbrojeniu.

Do rozbudowy rejonów obrony przystępuje się w zależności od posiada-
nego czasu oraz ważności danego kierunku w pasie obrony.

Inżynierską rozbudowę prowadzi się na szerokim froncie, z maksymal-
nym wykorzystaniem istniejących przeszkód i zapór oraz ukryć. Duże zna-
czenie przypisuje się stawianiu zapór i wykonywaniu niszczeń. Na równi
z przedsięwzięciami mającymi na celu maksymalne ograniczenie manewru
przeciwnikowi stawia się zadania zapewniania pełnej swobody ruchu własnym
wojskom, przewidując po jednej drodze na batalion. Rozbudowa inżynierska
na pozycji ubezpieczeń bojowych obejmuje wykonywanie obiektów o mniej-
szej czasochłonności.

Przedni rejon obrony uważa się za podstawowy element pasa obrony dywizji. W jego obrębie, na głębokość brygad pierwszorzutowych, rozbudowuje się główne, zapasowe i pozorne punkty oporu, przewidziane do zajęcia przez pododdziały odchodzące od frontu.

Najsilniejsze inżynieryjne obiekty rozbudowuje się na głównych kierunkach obrony oraz na pozycjach ryglowych. Wszystkie plutonowe punkty oporu rozbudowuje się okrężnie /zwrówno w rejonach obrony pierwszorzutowych batalionów, jak i na pozycjach odwodów brygadowych i dywizyjnych/.

Przy pośpiesznej rozbudowie punktów oporu w warunkach bezpośredniej styczności z przeciwnikiem, podstawowymi, typowymi obiektami inżynieryjnymi są okopy strzeleckie oraz proste ukrycia dla ludzi i sprzętu, które stopniowo łączone są w system transzei, a następnie uzupełniana się je minami, szczelinami, odcinkami krytych transzei i schronami. Transzeje łączy się ze sobą rowami łączącymi. Przy wykorzystaniu środków mechanizacji prac ziemnych, obiekty takie mogą być wykonane w ciągu 6 - 7,5 godziny, a przy dodatkowym zastosowaniu indywidualnych ładunków wybuchowych, przystosowanych do wykonywania wykopów i ukryć, czas ten może być skrócony do 4,5 godziny.

Ukryciem dla ludzi są też zamknięte czołgi, wozy bojowe piechoty i transportery opancerzone, które - zwłaszcza po okopaniu stanowią taką ochronę, jak schrony przeciwodłamkowe.

Przy inżynieryjnej rozbudowie rejonów stanowisk ogniowych /startowych/ artylerii polowej i przeciwlotniczej oraz pododdziałów rakiet, główną uwagę zwraca się na maskowanie, przygotowanie i utrzymanie dróg dojazdu umożliwiających szybkie zajmowanie i zmianę stanowisk oraz rozbudowę stanowisk ogniowych /startowych/, ukryć dla działonów, podręcznych składów amunicji i stanowisk dowodzenia /kierowania ogniem/. Na stanowiskach ogniowych /startowych/ z reguły przygotowuje się odkryte platformy dla uzbrojenia, proste ukrycia i schrony dla działonów oraz wykopy /ukrycia/ dla ciągników i samochodów pomocniczych.

W rejonach ześrodkowania drugich rzutów /odwodów/ brygadowych i dywizyjnych, przy pośpiesznym organizowaniu obrony, wykonuje się otwarte szczeliny, okopy i wykopy dla pojazdów i wozów bojowych. Stopniowo rejon te umacnia się przez budowę lekkich schronów i krytych odcinków transzei oraz zwiększanie liczby ukryć dla sprzętu.

W rejonach rozwinięcia stanowisk dowodzenia oddziałów i związków taktycznych urządza się stanowiska obserwacyjne, schrony dla personelu oraz dla środków łączności i transportu.

W inżynierskiej rozbudowie obrony dywizji wiele miejsca zajmuje budowa zapór, a w pierwszej kolejności - zapór minowych. Dywizja sił lądowych Stanów Zjednoczonych w obronie może otrzymać 15 - 20 tys. min przeciwpancernych i tyle samo przeciwpiechotnych, 70 - 10 tys. min chemicznych i 5 - 8 ton materiałów wybuchowych.

Pola minowe zakłada się odcinkami na podejściach i skrzydłach plutonowych punktów operu, batalionowych rejonów i brygadowych pasów obrony. Z reguły pola minowe stawia się według standardowych schematów, z wykorzystaniem wszelkich typów min. W obrębie pól przewiduje się stosowanie min niespodzianek i sygnałowych. Około 5% min w polu minowym stawia się z reguły jako nieusuwalne.

4. Prowadzenie walki obronnej

Forma obrony ma istotny wpływ na charakter działań bojowych dywizji.

W obronie manewrowej oddziały i pododdziały pierwszego rzutu dywizji na jednym kierunku prowadzą uporczywą walkę o utrzymanie rejonów, a na innym /lub innych/ - działania opóźniające, by w rezultacie skierować nacierające wojska w odpowiednio przygotowane rejony i tam zniszczyć uderzeniami jądrowymi i kontratakami.

W obronie pozycyjnej oddziały dywizyjne mają zadanie utrzymania zajmowanych pozycji i przez wykorzystanie wszelkich posiadanych środków ogniowych załamać natarcie przeciwnika. W przypadku włamania się przeciwnika w ugrupowanie, brygady pierwszorzutowe /swoimi drugimi rzutami, a w razie konieczności łącznie z uderzeniem drugiego rzutu dywizji/ niszczą lub odrzucają włamujące się siły i ponownie zajmują utracony rejon.

Działania bojowe w pasie przesłaniania

Pododdziały ubezpieczeń ogólnych w pasie przesłaniania prowadzą działania opóźniające dążąc do zadania przeciwnikowi maksymalnych strat i zmuszenia go do możliwie wczesnego rozwinięcia zasadniczych sił.

Ostatnią rubieżą, na której siły ubezpieczeń prowadzą działania bojowe, są pozycje ubezpieczeń bojowych. Pododdziały walczące w oparciu o te pozycje muszą wykazać się wytrzymałością, aby zmusić przeciwnika do rozwinięcia i uznania tych pozycji za przedni skraj obrony.

Po wykonaniu zadania, oddziały i pododdziały ubezpieczeń, przechodzą poza przedni skraj obrony i zajmują wcześniej zaplanowane rejony. Odejście sił ubezpieczeń organizuje się z takim wyliczeniem aby nacierające wojska wciągnąć pod ogień skrzydłowy, przygotowany przez oddziały z przedniego skraju obrony. Jednym z ważniejszych zadań wojsk broniących przedniego skraju obrony jest odparcie nacierających sił przeciwnika, zmierzających do włamania się w głąb obrony w ślad za odciągającymi oddziałami ubezpieczeń.

Walka o utrzymanie przedniego skraju obrony

W celu zerwania natarcia przeciwnika, dywizje mogą brać udział w kontrprzygotowaniu, prowadzonym według planu korpusu armijnego, w którym wykonywane są uderzenia jądrowe i ognie artylerii konwencjonalnej. W ślad za kontrprzygotowaniem, wykonywanym przez dywizje jednocześnie z odwodem ogólnym lub drugim rzutem korpusu armijnego, mogą być wykonane uderzenia uprzedzające przed przedni skraj, których celem może być zerwanie lub załamanie natarcia przeciwnika.

W walce o utrzymanie przedniego skraju obrony dywizja może wykorzystać 25 - 50% przydzielonych ładunków jądrowych.

Na czas ogniowego przygotowania natarcia przez przeciwnika pododdziały zajmują miejsca w ukryciach /w schronach, wozach bojowych, itp./ w gotowości do natychmiastowego zajęcia wyznaczonych pozycji i odparcia ataku przeciwnika. Wyznaczeni obserwatorzy i wyznaczone dyżurne obsługi środków ogniowych pozostają na swoich stanowiskach.

Z chwilą przeniesienia ognia artylerii i moździerzy w głąb obrony oraz rozpoczęcia natarcia przeciwnika, pododdziały broniące przedniego skraju wychodzą z ukryć na stanowiska i prowadzą intensywny ogień. Główny wysiłek środków ogniowych skupia się na niszczeniu nacierających czołgów i piechoty przed przednim skrajem obrony. Czołgi, które wdarły się, są niszczone ogniem środków przeciwpancernych rozwiniętych w głębi obrony. Wysiłek brygad pierwszorzutowych w tym etapie walki obronnej skierowany jest na utrzymanie przygotowanych punktów oporu i całego rejonu obrony.

Eksperci zachodni duże znaczenie przywiązują do kontrataków. W obronie manewrowej kontratak jest podstawą sukcesu i decyduje o wykonaniu zadania bojowego.

Kontrataki muszą być niespodziewane i gwałtowne. Działania bojowe kontratakujących sił wspierane są wszystkimi, będącymi w dyspozycji dywizji środkami. Równocześnie z kontratakiem, na tyły przeciwnika może być wykonany desant śmigłowcowy w sile do batalionu piechoty.

W obronie manewrowej celem kontrataku jest zadanie strat wojskom przeciwnika, przejęcie inicjatywy i wykonanie uderzeń na jego tyły. Najbardziej odpowiednia sytuacja do wykonania kontrataku jest wówczas, kiedy przeciwnik wprowadzi swoje główne siły do zawczasu przygotowanego rejonu /strefy/, tempo jego natarcia zmaleje lub natarcie zostanie zatrzymane, a on sam nie zdąży jeszcze umocnić się na utrzymanej rubieży, podciągnąć dalszych odwodów, ani dokonać niezbędnych przegrupowań.

W obronie pozycyjnej celem kontrataku jest zniszczenie przeciwnika, odzyskanie utraconego położenia i zabezpieczenie dogodnych warunków do

odparcia kolejnych ataków. Kontratak w obronie pozycyjnej jest podstawowym sposobem likwidacji włamania; wykonuje się go w momencie, kiedy nacierające wojska nie byłyby w stanie powstrzymać kontratakujących wojsk.

Przygotowując kontratak drugim rzutem rozpatruje się kilka prawdopodobnych kierunków i rubieży rozwinięcia. Analizując każdą z nich, wyznacza się najdogodniejszy rejon i najbardziej opłacalne cele do uderzeń jądrowych oraz określa ugrupowanie bojowe i niezbędne przedsięwzięcia w celu wsparcia i zabezpieczenia kontrataku.

Duże znaczenie przywiązuje się do inżynierskiego zabezpieczenia kontrataku. Inżynierskie zabezpieczenie obejmuje: przygotowanie dróg marszu, rozbudowę rubieży rozwinięcia oraz budowę zapór inżynierskich na skrzydłach zgrupowania wykonującego kontratak. Z zasady wyznacza się dwie drogi marszu i dwie rubieże rozwinięcia. Rubieże rozwinięcia powinny zapewnić skryte wyjście i szybkie rozwinięcie wojsk oraz możliwość skutecznego wykorzystania broni jądrowej, ognia artylerii i czołgów oraz środków przeciwpancernych. Szerokość rubieży rozwinięcia dla wykonującego kontratak drugiego rzutu /odvodu/ dywizji wynosi 6 - 10 km.

Ugrupowanie bojowe drugiego rzutu /odvodu/ wykonującego kontratak jest z zasady w osa rzuty.

Czas rozpoczęcia i tempo marszu z rejonu ześrodkowania wyznacza się z takim wyliczeniem, aby w momencie wykonania uderzeń jądrowych pierwszy rzut kontratakujących sił znajdował się na rubieży rozwinięcia.

Po wykonaniu uderzeń jądrowych, odwód /drugi rzut/ dywizji przechodzi do kontrataku. W tym czasie pierwszy rzut dywizji wspiera własnymi środkami kontratakujące oddziały i w sprzyjających warunkach przechodzi do natarcia celem wspólnego rozbicia włamującego się przeciwnika.

W zależności od sytuacji, kontratak dywizyjny może być wykonany samodzielnie lub równocześnie z kontratakiem drugiego rzutu /odvodu/ korpusu. Jeżeli przeciwnik ma znaczną przewagę w siłach i środkach, a kontratak dywizyjny nie ma szans powodzenia, dywizja dąży do utrzymania zajmowanych pozycji i blokując przeciwnika zapewnia warunki wykonania kontrataku drugiemu rzutowi /odwodowi/ korpusu.

Przypisując duże znaczenie kontratakowi w regulaminach podkreśla się, aby w obu formach obrony drugie rzuty /odwoły/ były wykorzystywane nie tylko do wykonywania kontrataków, ale również do obsadzenia pozycji obronnych, blokowania nacierających wojsk oraz zamiany oddziałów i pododdziałów pierwszego rzutu, które utraciły zdolność bojową w wyniku uderzeń jądrowych przeciwnika.

W każdym etapie walki obronnej prowadzonej przez dywizję, intensywnie wykorzystywane jest wsparcie lotnicze. Lotnictwo wykonuje następujące

zadania: prowadzi rozpoznanie i przeciwdziała rozpoznaniu powietrznemu przeciwnika, osłania wojska w strefie działań bojowych, wzbrania podejścia odwodów z głębi i dowozu zaopatrzenia, wykonuje uderzenia na węzły komunikacyjne oraz wspiera działania bojowe wojsk lądowych.

Wykonując zadania wsparcia, lotnictwo taktyczne wykonuje uderzenia na wojska przeciwnika na dalekich podejściach, w pasie przesłaniania, podczas walki o utrzymanie przedniego skraju i w głębi obrony, zwłaszcza w celu zabezpieczenia powodzenia kontrataku.

III. OBRONA BRYGADY I DYWIZJI W WARUNKACH SZCZEGÓLNYCH

1. Obrona przeszkody wodnej

Dowództwo wojsk NATO przywiązuje dużą uwagę do obrony rubieży wodnych. Tłumaczy się to tym, że przeszkody wodne ograniczają swobodę manewru, zmuszają do prowadzenia natarcia w kierunku dogodnym do forsowania.

Charakter obrony przeszkód wodnych zależy w dużym stopniu od tego, kiedy organizuje się obronę - przed, czy w czasie walki. Na charakter obrony wpływa również szerokość rzeki. Uważa się, że w razie wcześniejszego organizowania obrony w oparciu o duże przeszkody wodne, lepiej jest stosować obronę manewrową. Natomiast na małych i średnich rzekach przewiduje się organizowanie obrony pozycyjnej. Obrona przeszkód wodnych może być organizowana na obu lub tylko na własnym brzegu. Jeżeli obronę przeszkody wodnej organizuje się w czasie walk obronnych siłami odwodów lub wycofujących się wojsk, to w pierwszej kolejności przewiduje się zajęcie mostów, przepraw promowych, brodów i odcinków dogodnych do forsowania. Duże znaczenie przy obronie przeszkód wodnych ma należyte wykorzystanie zapór minowych, w tym również min jądrowych.

W razie wcześniejszego organizowania obrony, tworzy się strefę ubezpieczeń, w której przewiduje się budowę zapór inżynieryjnych.

Ugrupowanie bojowe podczas obrony przeszkody wodnej jest uzależnione od otrzymanego zadania i warunków przejścia do obrony. Podczas obrony manewrowej, ugrupowanie bojowe organizowane jest w dwóch rzutach, a w obronie pozycyjnej - w dwóch lub jednym rzucie z silnym odwodem ogólnym. Szczególną uwagę zwraca się na organizowanie i wykonanie uderzenia ogniowego i silnych kontrataków na wojska przeciwnika, które przepравиły się przez rzekę.

Działania bojowe w pasie ubezpieczeń prowadzą wojska ubezpieczeń; ich zadaniem jest zatrzymanie i zdeorganizowanie natarcia przeciwnika na podejściach do rzeki. Jeżeli na podejściach do rzeki na rubieży wodnej lub w jej pobliżu, nie utworzono pasa ubezpieczeń, zaleca się posiadanie takich sił, które nie pozwoliłyby przeciwnikowi na forsowanie rzeki z marszu.

Znajdujące się w pierwszym rzucie oddziały i pododdziały powinny, przy użyciu wszystkich będących w ich dyspozycji środków, przeszkodzić w forsowaniu rubieży wodnej. Jednak nie należy ograniczać się wyłącznie do pozycyjnych form prowadzenia działań obronnych. Główny wysiłek powinien być skupiony na przypuszczalnych kierunkach działania przeciwnika. Całe lustro wody należy kontrolować ogniem.

Odwody /drugie rzuty/ oddziałów i związków taktycznych zajmują pozycję na kierunkach przypuszczalnej przeprawy głównych sił przeciwnika, w takiej odległości, aby mogły wykonać szybki manewr na każdy zagrożony kierunek w pasie obrony.

Broniące się wojska powinny skrupulatnie rozbudować pod względem inżynieryjnym rejony rozmieszczenia wszystkich elementów ugrupowania bojowego. Ponadto przewiduje się wcześniejsze przygotowanie dróg dojścia i rubieży rozwinięcia odwodów do kontrataku na wszystkich prawdopodobnych kierunkach forsowania przeszkody wodnej.

Podczas obrony prowadzonej po obu stronach rzeki, na przeciwległym brzegu zaleca się przygotowanie pasa ubezpieczeń, a na własnym brzegu - przedniego skraju obrony.

Przedni skraj obrony dywizji, w zależności od charakteru brzegu i szerokości rzeki, może przebiegać tuż przy lustrze wody oraz częściowo lub całkowicie w pewnym oddaleniu od brzegu, po zboczach doliny rzeki. Powinna ona jednak przebiegać w takiej odległości od brzegu, aby można było osłaniać własny brzeg rzeki ogniem broni strzeleckiej. Jeżeli przedni skraj obrony dywizji pierwszego rzutu znajduje się w znacznej odległości od rzeki, to na jej brzegu powinny znajdować się pozycje ubezpieczeń bojowych.

W celu wzmocnienia rzeki jako naturalnej przeszkody, przewiduje się wykonywanie zapór inżynieryjnych w wodzie i na brzegach. Buduje się przeszkody podwodne, wzmacnia brzegi, stosuje przeszkody pływające puszczone z prądem rzeki, przygotowuje się do zniszczenia urządzenia hydrotechniczne, mosty, miejscowe środki przeprawowe i brody.

Podczas obrony przeszkody wodnej oddziałom i związkom taktycznym przydziela się większe, niż w warunkach normalnych, odcinki obrony. W związku z tym zwiększa się luki między oddziałami i pododdziałami.

Szerokość odcinka obrony zależy od rodzaju terenu, formy obrony, typu rzeki, od otrzymanego zadania i przypuszczalnych działań przeciwnika. Batalion może otrzymać do obrony rejon o szerokości 3 - 5 km, brygada - do 20 km, a dywizja - do 40 km. Jednak w niektórych przypadkach, związki taktyczne mogą bronić się na rubieżach wodnych w szerszych pasach. Im bardziej teren utrudnia manewr wojskom przeciwnika, tym szerszy może być front obrony. Głębokość ugrupowania oddziałów, związków i zgrupowań taktycznych podczas obrony przeszkody wodnej jest taka sama, jak w warunkach normalnych.

Obrona rubieży wodnej wpływa na użycie poszczególnych rodzajów wojsk oraz na sposób prowadzenia walki.

Czołgi wykorzystywane są w zasadzie w sposób scentralizowany w składzie odwodów /drugich rzutów/ w celu utrzymania ich w gotowości do wykonywania kontrataków. W niektórych wypadkach, gdy zachodzi konieczność osłony ważnych kierunków, oddziały czołgów mogą być wykorzystywane do obrony własnego brzegu na rubieżach ogniowych w składzie pierwszego rzutu lub samodzielnie do wzmocnienia obrony przeciwpancernej ogniem na wprost.

Artylerię bezpośredniego wsparcia rozmieszcza się na przednim skraju obrony dywizji. Część dział ustawiana jest w pobliżu brzegu w celu prowadzenia ognia na wprost. Po określeniu kierunku forsowania przez główne siły przeciwnika, podstawową część artylerii dywizji przegrupowuje się na z góry przygotowane stanowiska w celu wsparcia kontratakujących wojsk.

W celu wsparcia oddziałów i pododdziałów działających w pasie ubezpieczeń, część artylerii może zajmować tymczasowe stanowiska ogniowe na przeciwległym brzegu rzeki. Szczególne znaczenie ma w tym wypadku zabezpieczenie wycofywania artylerii i oddziałów ubezpieczenia na własny brzeg do chwili zniszczenia mostów /przepraw/.

W razie braku bezpośredniej styczności z przeciwnikiem, działania podczas obrony przeszkody wodnej dzielą się na trzy etapy: walka w pasie ubezpieczeń bezpośrednich, o przeszkodę wodną oraz w głębi obrony. W przypadku bezpośredniej styczności z przeciwnikiem, działania dzielą się na dwa etapy: walka o przeszkodę wodną oraz w głębi obrony.

Wojska osłonowe prowadzą z przeciwnikiem walkę metodą działań opóźniających, starając się opóźnić jego wyjście nad rzekę i zyskać czas na przygotowanie obrony przeszkody wodnej. Walka o przeszkodę wodną zaczyna się w momencie wyjścia wojsk przeciwnika nad rzekę lub w momencie zajęcia przez niego pozycji wyjściowej do forsowania. W tym czasie wykonuje się uderzenia jądrowe na przeciwnika, prowadzi ogień artylerii i moździerzy oraz wykonuje uderzenia lotnicze. Lotnictwo uniemożliwia podejście odwodów /drugich rzutów/ przeciwnika i atakuje jego środki napadu jądrowego, punkty dowodzenia i artylerię. Artyleria wspiera wojska osłonowe, rażąc przeciwnika ogniem na dużej donośności. Część baterii zajmuje tymczasowe stanowiska ogniowe, bezpośrednio na brzegu rzeki, w celu prowadzenia ognia na wprost.

Regulaminy podkreślają, że po ustaleniu kierunku uderzenia głównych sił przeciwnika, broniący się, wykorzystując manewrowe odwody, powinien wykonywać kontrataki na forsującego przeszkodę przeciwnika i nie pozwolić mu na umocnienie się na przyczółkach. Jeżeli jednak przeciwnikowi uda się sforsować rzekę i umocnić na przyczółkach, to celowe będzie

uderzenie, zwłaszcza bronią jądrową, zanim umocni się całkowicie na zajętej pozycji, a następnie rozbitcie przeciwnika kontratakami. Jeżeli kontrataki okażą się nieskuteczne, to należy przeciwnika zablokować ogniem artylerii i uderzeniami lotnictwa, uniemożliwiając mu przeprowadzenie dalszych oddziałów i po ściągnięciu świeżych sił kontratakami zniszczyć go na przyczółkach lub przejść do obrony na zajmowanej rubieży.

2. Obrona miasta

W armiach głównych państw kapitalistycznych dużą wagę przywiązuje się do obrony miast, zwłaszcza w tych przypadkach, kiedy w toku działań bojowych nie przewiduje się użycia broni jądrowej.

W regulaminach i innych dokumentach podkreśla się, że rejon miejski, posiadające trwałe budowle murowane, betonowe lub żelbetowe, mogą być łatwo przystosowane do obrony i dać dobre ukrycie wojskom przed ogniem i obserwacją przeciwnika. Również mocno zniszczone, w rezultacie uderzeń jądrowych, miasto nie traci tych cech, a ponadto liczne ruiny i zawały ograniczają użycie wojsk pancernych i zmechanizowanych przez nacierającego przeciwnika.

Obronę w mieście organizuje się zgodnie z zasadami obrony pozycyjnej. Ugrupowanie bojowe związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów organizowane jest zazwyczaj w dwa rzuty: w pierwszym rzucie - $\frac{2}{3}$ sił, a w odwodzie /drugim rzucie/ - $\frac{1}{3}$.

Srodki ogniowe rozmieszcza się w miarę możliwości na różnych piętrach, tworząc w ten sposób warunki do równoczesnego ostrzału przeciwnika z niższych i wyższych pięter.

Odwody /drugie rzuty/ rozmieszcza się w miejscach umożliwiających szybkie ich przemieszczenie do zagrożonych rejonów dla wzmocnienia obrony lub wykonania lokalnych kontrataków. W celu ułatwienia odparcia oskrzydającego manewru przeciwnika i udarczmienia próby zdobycia miasta po jego obejściu i okrążeniu, poza granicami miasta rozmieszcza się silny i manewrowy odwód.

Do obrony dogodnie jest takie miasto, którego położenie zmusza przeciwnika do natarcia czołowego lub wykonania czasochłonnego manewru. Wojska broniące miasta ugrupowuje się w zasadzie tak, jak podczas obrony w warunkach polowych. Obrona w mieście ma jednak odrębne właściwości. Są to: złe warunki obserwacji zarówno dla nacierającego, jak i dla broniącego się, ograniczone sektory ostrzału, duże możliwości ukrycia i maskowania wojsk, trudności w organizacji manewru i rozpoznania, a także utrudnione dowodzenie wojskami.

Obrona miasta składa się zwykle z obrony zewnętrznej i obrony bezpośredniej. Uzyskuje się to przez tworzenie 2 - 3 pasów obrony.

Wojska amerykańskie w Wietnamie podczas obrony dużych miast tworzyły urzutowane w głąb pasa obrony. Wokół Sajgonu utworzono 3 pasy obrony. Zewnętrzny /pierwszy/ pas, gdzie rozmieszczono 1/3 sił, był przygotowany w odległości 50 km od miasta, drugi /środkowy/ pas - w odległości 10- 20 km, a trzeci /wewnętrzny/ - w odległości 3 - 10 km i bezpośredni w samym mieście. Podstawą każdego pasa były batalionowe rejonny obrony i kompanijne punkty oporu.

Bezpośrednio w granicach miasta przygotowuje się kilka rubieży obronnych: w dużych miastach - dwie - trzy, w niewielkich - jedną.

Pierwsza /przednia/ rubież jest zasadnicza. Jest ona przeznaczona do zatrzymania przeciwnika, zadania mu dużych strat i zmuszenia do przerwania dalszego natarcia. Jej głębokość jest zazwyczaj większa niż pozostałych rubieży; ześrodkowuje się na niej główne siły i środki przeznaczone do obrony miasta.

Przedni skraj może przebiegać granicami miasta, w ich pobliżu /jeżeli występują dominujące wzgórza i dogodne przeszkody naturalne/ lub w jego głębi. Jeżeli przebiega granicami miasta, to wszystkie podejścia osłania się ubezpieczeniem bojowym, ogniem i zaporami inżynieryjnymi. Zabudowania znajdujące się przed przednim skrajem mogą być zniszczone.

Jeżeli korpus armijny broni dużego miasta, to dywizja pierwszego rzutu otrzymuje pas lub rejon obrony o szerokości 10 - 15 km, brygada 3 - 6 km, a batalion 1200 - 2000 m. Natomiast w głębi miasta dywizja pierwszego rzutu otrzymuje pas lub rejon obrony o szerokości do 8 - 10 km, brygada do 3 - 4 km, a batalion do 1200 - 1500 m.

Przy obronie miasta każdy budynek i każdy kwartał, składający się z murowanych budynków, jest potencjalnym umocnieniem i zapewnia takie ukrycie obrońcy, które nie zawsze pozwala osiągnąć przewagę atakującemu. Ruiny budynków przeszkadzają w prowadzeniu natarcia, a równocześnie wzmacniają pozycję obrońcy.

W mieście zakłada się pola minowe, buduje barykady i inne zapory. Aby umożliwić manewr małymi oddziałami, przygotowuje się rowy łączące, a w ścianach budynków wykonuje wyłomy. Transzeje, szczeliny, okopy i rowy łączące przygotowuje się między budynkami, w podwórzach, na skwerach i w parkach.

Dla wszystkich rodzajów środków ogniowych przygotowuje się kilka zapasowych stanowisk, na wypadek ograniczenia widoczności z głównych stanowisk. Ześrodkowany ogień artylerii i moździerzy przygotowuje się na rejonny

przypuszczalnego ześrodkowania przeciwnika. Ogień zaporowy przygotowuje się dla osłony odkrytych odcinków miasta, placów i najbardziej prawdopodobnych kierunków przedostania się przeciwnika.

Wszystkie budynki i rejonny obrony przygotowuje się w taki sposób, aby miały określoną obserwację i ostrzał. Moździerze na stanowiskach rozmieszcza się pojedynczo lub grupami w gotowości do prowadzenia ognia skrzydłowego przed frontem obrony wzdłuż ulic, na placach i skrzydłach rejonu obrony. Środki przeciwpancerne piechoty rozmieszcza się w budynkach i innych ukryciach, na parterze i na pierwszym piętrze. W pododdziałach broniących niższych pięter wykorzystuje się miotacze ognia.

Czołgi rozmieszcza się na stanowiskach do strzelania na wprost w celu osłony barykad, skrzyżowań ulic, placów, parków i innych rejonów, w których możliwe jest pojawienie się czołgów przeciwnika.

Podczas walki wewnątrz bronionych rejonów wykonuje się kontrataki odwodowymi batalionami zmechanizowanymi, wzmocnionymi pododdziałami czołgów. Bataliony czołgów, a niekiedy i dywizja pancerna, mogą być wykorzystywane jako manewrowe odwody, których zadaniem może być udaremnienie przeciwnikowi przeprowadzenia oskrzydłującego manewru okrążenia miasta.

W dyspozycji dowódcy dywizji pozostają zwykle 203,2 mm haubice, które tworzą artylerię ogólnego wsparcia. Dywizjony 155 mm haubic przydziela się brygadam pierwszego rzutu. Brygada pierwszorzutowa może otrzymać jako wzmocnienie 1 - 2 dywizjony, które przydziela się batalionom z rozliczeniem 1- 2 baterie na każdy batalion zmechanizowany /piechoty/. Moździerze wykorzystuje się do niszczenia siły żywej i środków ogniowych przeciwnika znajdujących się w podwórzach i za ukryciami.

Wojska inżynieryjne wykorzystuje się w celu przygotowania do obrony budynków i budowli, budowy barykad i stawiania min niespodzianek, a także do ochrony przed pożarami.

Oprócz realizacji zasadniczych zadań, lotnictwo wykonuje uderzenia na przeciwnika w rejonach nie objętych ogniem artylerii, a także okrążającego miasto.

Walka obronna w mieście dzieli się na walkę na podejściach do miast i walkę w samym mieście. Walkę obronną na podejściach do miasta prowadzi się na ogólnych zasadach. Walka w mieście ma szczególne właściwości. Przebiega z reguły na froncie ciągłym; pojedyncze ogniska walki mogą wywiązywać się wzdłuż ulic, zaułków, placów i skwerów. Dużego znaczenia nabiera walka o oddzielne budynki i umocnienia, a wewnątrz budynku o poszczególne piętra. Kontrataki odwodów batalionowych i brygadowych mają

charakter szturmu budynków obsadzonych przez przeciwnika. Głównym zadaniem odwodów dużego związku taktycznego broniącego miasta może być wykonanie kontrataku udaremniającego przeciwnikowi okrążenie miasta. Odwód może ponadto otrzymać zadanie przełamania blokady, a także ochrony skrzydeł i tyłów.

W razie włamania się przeciwnika w przedni skraj obrony oddziału i związku taktycznego, działanie wszystkich sił, w tym odwodów, ukierunkowuje się na zniszczenie przeciwnika ogniem. Jeżeli przeciwnika nie uda się zniszczyć siłami odwodu brygady, to kontratak wykonuje odwód /drugi rzut/ dywizji, wchodzący do walki wcześniej przygotowanymi, skrytymi podejściami. Kontratak wspierany jest ogniem wszystkich środków. Podczas walki w mieście wykonanie kontrataku dużymi siłami jest utrudnione, dlatego najczęściej będą one wykonywane niewielkimi siłami na zbliżonych kierunkach.

3. Obrona w górach

Masywy, grzbiety i odgałęzienia górskie są dogodnymi naturalnymi rubieżami obrony. Pozwalają one na organizację okrężnej i wielowarstwowej obrony z dużym polem obserwacji i ostrzału oraz ukrycia przed obserwacją przeciwnika ugrupowania bojowego i systemu ognia.

Duża liczba przeszkód naturalnych w górach oraz szerokie stosowanie zapór inżynierskich z użyciem min jądrowych pozwalają na organizowanie trwałej obrony mniejszymi siłami niż w normalnych warunkach.

W trudno dostępnych rejonach górskich wojska organizują i prowadzą obronę rejonu. Obrona ruchowa natomiast ma być stosowana na szerokich płaskowyżach, gdzie istnieje możliwość użycia silnych odwodów do wykonania kontrataków.

Związki taktyczne i oddziały zajmują obronę wzdłuż głównych dróg, po których możliwe jest natarcie przeciwnika. Szerokość pasa obrony może być różna. Jest ona uzależniona od rzeźby terenu, zadań wojsk, liczby, ważności i pojemności dostępnych dla nacierającego przeciwnika kierunków i może wynosić: dla dywizji - 50 - 100 km, brygady - 25 - 30 km, batalionu - 5 - 7 km i więcej.

Głębokość obrony oddziałów i związków taktycznych zależy od charakteru terenu, sieci dróg i ważnych obiektów w pasie /rejonie/ obrony /przełęcze, węzły dróg, mosty, wąwozy/, a także odległości między kierunkowo biegnącymi grzbietami i ich odgałęzieniem. Na jednych kierunkach może być ona duża, a na innych - stosunkowo mała.

Ugrupowanie bojowe oddziałów i związków taktycznych jest zależne od

sytuacji i może składać się z jednego lub dwóch rzutów; ma ono takie same elementy, jak w normalnych warunkach. Dwurzutowe ugrupowanie bojowe przyjmuje się zwykle podczas obrony w szerokich dolinach i na górskich płaskowyżach. W miejscach trudno dostępnych dla czołgów przeciwnika zaleca się przyjmowanie ugrupowania bojowego w jednym rzucie z silnymi i manewrowymi odwodami ogólnowojskowymi. Brygada broniąca jednego ważnego kierunku może przyjąć ugrupowanie bojowe w trzy rzuty.

W pierwszym rzucie bronią się zwykle pododdziały piechoty wzmocnione artylerią, środkami przeciwpancernymi, a niekiedy i czołgami. Do drugich rzutów /odwodów/ wydziela się pancerne, a niekiedy i zmotoryzowane związki taktyczne, oddziały i pododdziały, które rozmieszczane są w niewielkich rejonach na ważnych kierunkach i w miejscach pozwalających na szybkie wprowadzenie ich do walki w celu wykonania kontrataku oraz zapewnienia ochrony obiektów tyłowych przed niespodziewanym napadem oddziałów piechoty górskiej i powietrznodesantowych przeciwnika.

Ugrupowanie bojowe związków taktycznych i oddziałów podczas obrony w górach charakteryzuje się więc zazwyczaj kierunkowym rozmieszczeniem sił i środków. Dużego znaczenia nabiera pierwotne, prawidłowe rozmieszczenie wojsk, ze względu na złożoność ich przegrupowania w trakcie walki.

Obrona w górach ma charakter gniazdowy. Na przednim skraju obrony organizuje się plutonowe i kompanijne punkty oporu oraz batalionowe rejony obrony, które rozmieszcza się zazwyczaj na wzniesieniach, przygotowując je do obrony okrężnej. Luki między sąsiednimi punktami oporu i rejonami obrony zabezpiecza się przez obserwację oraz zaporami i wszelkimi rodzajami ognia, a niekiedy broni się małymi grupami piechoty w sile do wzmocnionej drużyny i plutonu.

Przedni skraj obrony przebiega zwykle po stokach gór zwróconych w stronę przeciwnika, co umożliwia broniącemu się stworzenie wielowarstwowego systemu ognia z szerokim sektorem obserwacji i ostrzału. Na przeciwstoku przedni skraj może się znajdować jedynie w tym wypadku, kiedy zbocze zwrócone do przeciwnika jest narażone na silny ogień obserwowany.

Przed przednim skrajem przygotowuje się pozycje ubezpieczeń bojowych. Jeżeli przedni skraj znajduje się na przeciwstoku, ubezpieczenie bojowe wystawia się na stoku zwróconym w stronę przeciwnika. W warunkach braku bezpośredniej styczności z przeciwnikiem wysyła się wojska osłony i ubezpieczenia. Zajmują one i przygotowują dogodne pozycje na wzniesieniach przy głównych drogach z zadaniem prowadzenia rozpoznania i maksymalnego nękania nacierających wojsk na podejściach do przedniego skraju obrony.

Szczególną uwagę zwraca się na inżynieryjne zabezpieczenie obrony.

Dla ludzi buduje się schrony, ukrycia i punkty ogrzewcze zarówno zimą jak i latem. Podczas umacniania pozycji i budowy obiektów obronnych w kamienistym gruncie, stosuje się szeroko materiały wybuchowe. Ważną rolę mogą odgrywać miny jądrowe stawiane w wąskich przejściach na głównych kierunkach. Znaczny zakres prac z zastosowaniem techniki saperskiej zwiększa potrzebę posiadania oddziałów i pododdziałów wojsk inżynieryjnych

Zasadniczym wymogiem systemu ognia jest maksymalne pokrycie wcześniej przygotowanym systemem ognia całego bronionego rejonu, zapór inżynieryjnych przed frontem, na skrzydłach i w lukach między punktami oporu oraz w głębi obrony. Środki ogniowe urzutowuje się nie tylko w głąb wzdłuż dróg, lecz i na wzgórzach /wielowarstwowo/. Największą ilość środków ogniowych piechoty rozmieszcza się w pobliżu przedniego skraju, a na dominujących wzniesieniach tworzy się okrężny system ognia. Podczas obrony wąskich przejść /wąwozy, kaniony, ciasniny/ organizuje się "pułapki" i zasadzki, w rezultacie czego przeciwnik jest narażony na zaskakujące oddziaływanie wszystkich środków ogniowych piechoty i środków przeciwpancernych z bliskiej odległości. Jeżeli jest dość czasu, w systemie obrony w dolinach, w pobliżu dróg, ścieżek i przełęczy rozbudowuje się urządzenia długotrwałej obrony, w których rozmieszcza się moździerze i działa.

Obronę przeciwpancerną organizuje się w połączeniu z zaporami przeciwpancernymi, przeważnie wzdłuż dróg na całej głębokości, a także na tyłach broniących się wojsk. Przeciwpancerne pociski kierowane, armaty przeciwpancerne, działa bezodrzutowe i część czołgów wykorzystuje się w punktach oporu kompanii i plutonów broniących dróg, cieśnin, przełęczy i przepraw przez górskie rzeki. Wszystkie środki przeciwpancerne rozmieszcza się za polami minowymi w przygotowanych stanowiskach. Zasadzki czołgowe i rozwinięty system zawał na drogach stanowią część składową obrony przeciwpancernej.

Manewr artylerią jest bardzo utrudniony ze względu na ograniczoną możliwość wyboru i przygotowania stanowisk ogniowych. Stanowiska ogniowe wybiera się w pobliżu dróg, na zboczach gór, w dolinach i na przełęczach. Dużą część etatowej i przydzielonej artylerii rozdziela się między brygady pierwszego rzutu. Dywizjony raketowe wykorzystuje się na głównych kierunkach, a stanowiska ogniowe wybiera się w dolinach i na płaskowyżach górskich posiadających drogi.

W celu wykonania kontrataku przygotowuje się drogi przemarszu i drogi na przełaj.

Broń jądrową i chemiczną używa się w pierwszej kolejności przeciwko wojskom przeciwnika znajdującym się w wąwozach, na przełęczach i w wą-

skich dolinach, a niekiedy wykonuje się uderzenia na obiekty, których zniszczenie wywoła obsunięcie gruntu, zawały, osypiska i lawiny śnieżne, a tym samym utrudni przeciwnikowi natarcie. Duża różnica wysokości dominujących wzniesień powoduje, że wyniki użycia broni jądrowej można ocenić jedynie w sposób przybliżony. Także przy niewielkiej różnicy wysokości rezultaty wybuchów jądrowych będą zróżnicowane. Długotrwałe zastoje środków radioaktywnych i trujących wytworzone w wąwozach i wąskich przejściach są groźną przeszkodą dla nacierającego przeciwnika.

Lotnictwo wykorzystuje się do wykonywania uderzeń na przeciwnika w ciałninach, wąwozach, przełęczkach i na przeciwstokach wzgórz, a także i w innych miejscach, których nie można objąć ogniem artylerii. Do zapatrywania wojsk w rejonach trudno dostępnych wykorzystuje się lotnictwo transportowe.

Walkę w górach charakteryzuje duża aktywność. Jej celem jest utrzymanie dominujących wzgórz, przełęczy, przejść i innych ważnych obiektów, a wynik zależy w dużym stopniu od inicjatywy i uporu każdego pododdziału.

Wojska osłony i pododdziały ubezpieczeń, wykorzystując dogodne warunki terenowe, przygotowane pozycje i zapory inżynieryjne, ogniem wszystkich środków i działaniem z zasadzek powstrzymują posuwanie się przeciwnika, a także zmuszają go do rozwinięcia głównych sił. Ataki czołgów i piechoty przeciwnika przed przednim skrajem obrony odpiera się wszelkimi środkami ogniowymi broniących się pododdziałów pierwszego rzutu z zastosowaniem śmigłowców.

Włamujący się w obronę przeciwnik naraża się na silne działanie ognia pododdziałów z sąsiednich wzgórz. Ważną rolę w walce z włamującym się w obronę przeciwnikiem odgrywają kontrataki wykonywane odwodami pododdziałów i oddziałów, a także siłami wydzielonymi z odwodów dywizji i korpusu. Tworzy się je z powodu braku możliwości wykonania kontrataku dużymi siłami /ograniczony manewr w warunkach masywu górskiego/.

Kontrataki prowadzi się z góry w dół, wzdłuż grzbietów koryt niewielkich rzek i dróg. Mogą one być wykonane z 2 - 3 schodzących się kierunków z zamiarem jednoczesnego uderzenia na obydwa skrzydła i tyły nacierającego przeciwnika. Jeżeli kontrataki odwodami nie doprowadzą do odtworzenia poprzedniego położenia, a przeciwnik nie zostanie zatrzymany i będzie kontynuował natarcie, wojska mogą przejść do działań opóźniających.

Obrona w górach, według poglądów teoretyków NATO, będzie prowadzona wzdłuż dróg, grzbietów i płaskowyżów, ze skupieniem głównego wysiłku na utrzymaniu dominujących szczytów, dolin i przełęczy.

4. Obrona w terenie lesisto - jeziornym

Pokrycie terenu lasami ma, zdaniem specjalistów NATO, istotny wpływ na organizację i prowadzenie obrony. Zależnie od ich wielkości i gęstości, rodzaju zadrzewienia i przejezdności dróg, liczby przesiek i duków leśnych - las ułatwia lub utrudnia prowadzenie obrony. Do pozytywnych cech terenów lesistych i lesisto - jeziornych, mogących sprzyjać organizacji i prowadzeniu obrony, zalicza się:

- ułatwienie maskowania, ukrycia i rozmieszczenia sił i środków;
- łatwość zapewnienia materiałów do budowy umocnień, zapór i schronów;
- łatwość wykonania zawał w celu uniemożliwienia ruchu przeciwnikowi;
- ograniczenie użycia przez przeciwnika ciężkiego sprzętu /lub uniemożliwienie jego użycia/.

Dostrzega się też wiele negatywnych cech, wśród których wymienia się:

- utrudnianie obserwacji i rozpoznania oraz utrzymania łączności;
- zagrożenie pożarowe, przede wszystkim w czasie suszy, ale nie tylko;
- utrudnienie współdziałania;
- zwielokrotnienie skutków użycia broni jądrowej i chemicznej.

Zachodni specjaliści wojskowi kładą duży nacisk na właściwe zorganizowanie obrony w terenie lesistym i lesisto - jeziornym. Zwracają przy tym uwagę na znacznie wcześniejsze rozpoznanie kompleksu leśnego. Z punktu widzenia zorganizowania trwałej i skutecznej obrony, możliwości prowadzenia przez przeciwnika natarcia w celu określenia miejsc stanowisk ogniowych i zorganizowania systemu ognia oraz wykonania różnego rodzaju zapór. Odpowiedniemu wykorzystaniu zapór podczas prowadzenia obrony w terenie zalesionym przypisuje się decydujące znaczenie. Zapory powinny zmniejszać tempo natarcia przeciwnika i kanalizować jego ruch. Muszą one jednakże być bronione przez piechotę lub przynajmniej osłaniane ogniem. W czasie obrony w terenie zalesionym celowo jest również - zdaniem zachodnich specjalistów - wysyłanie daleko do przodu patroli rozpoznawczych oraz organizowanie wysuniętych ubezpieczeń bojowych, które powinny określać kierunki natarcia, a także utrudniać mu obejście sił głównych.

Specjaliści NATO uważają, że - ze względu na trudności w dokonywaniu manewru siłami i środkami - w czasie obrony w terenie zalesionym większość sił powinna być rozmieszczona w pierwszym rzucie, a odwody zalecają używać do blokowania włamującego się przeciwnika lub też wzmocnienia sił w rejonie głównego wysiłku obrony.

Specyfiką obrony w terenie lesisto - jeziornym jest zdecentralizowane użycie spieszanej piechoty wzmocnionej czołgami, którego działanie polega na prowadzeniu walki w warunkach małych odległości. Zgodnie z zasadą

obowiązującą w NATO brygada do obrony w terenie lesisto - jeziornym ugrupowuje się w jeden rzut ze słabym odwodem.

Ważną cechą obrony w omawianym terenie jest umiejętne wykorzystywanie zapór inżynieryjnych w powiązaniu z trudnymi do pokonania odcinkami terenu. W terenie silnie zalesionym broni się przede wszystkim spieszona piechota zmotoryzowana, organizuje ona obronę tak głęboko wewnątrz lasu, aby przeciwnik nie mógł prowadzić natarcia z wozów bojowych i użyć ciężkiej broni do bezpośredniego wsparcia natarcia. Ważnym elementem organizacji obrony jest odpowiednio zorganizowany system ognia. Się oddziaływania środków ogniowych strzelających na wprost widzi się przede wszystkim w ich rozmieszczeniu na skrzydłach wylotu duktów leśnych, dróg i rozległych polan.

W czasie prowadzenia walki obronnej usiłuje się dopuścić przeciwnika na małą odległość do przedniego skraju obrony, by następnie zmasowanym ogniem wszystkich środków ogniowych - przy wykorzystaniu zaskoczenia - zadać mu jak największe straty. Takiemu sposobowi prowadzenia walki obronnej służy wzmocnienie pododdziałów piechoty czołgami, artylerią i środkami przeciwpancernymi.

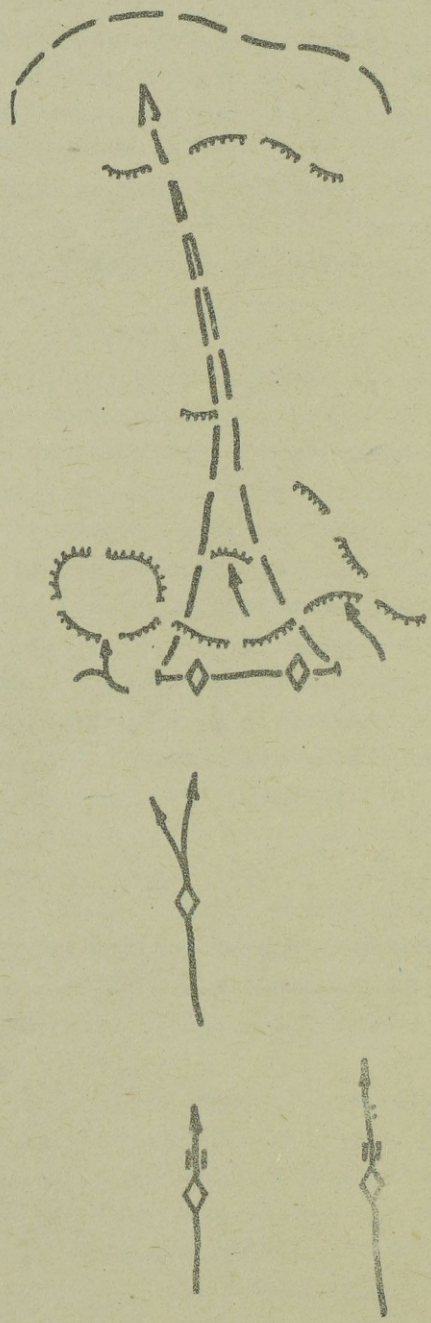
W wypadku włamania się przeciwnika w obronę zaleca się wykonywanie kontrataków, przy czym za najbardziej skuteczne uważa się błyskawiczne kontrataki małych odwodów. W czasie walki w głębi obrony, gdy przeciwnikowi udało się włamać w głąb bronionego przez brygadę kompleksu leśnego, przewiduje się także utrzymywanie na jego tyłach stanowisk obronnych, a następnie wykonanie kontrataków w celu odtworzenia przedniego skraju obrony.

LITERATURA:

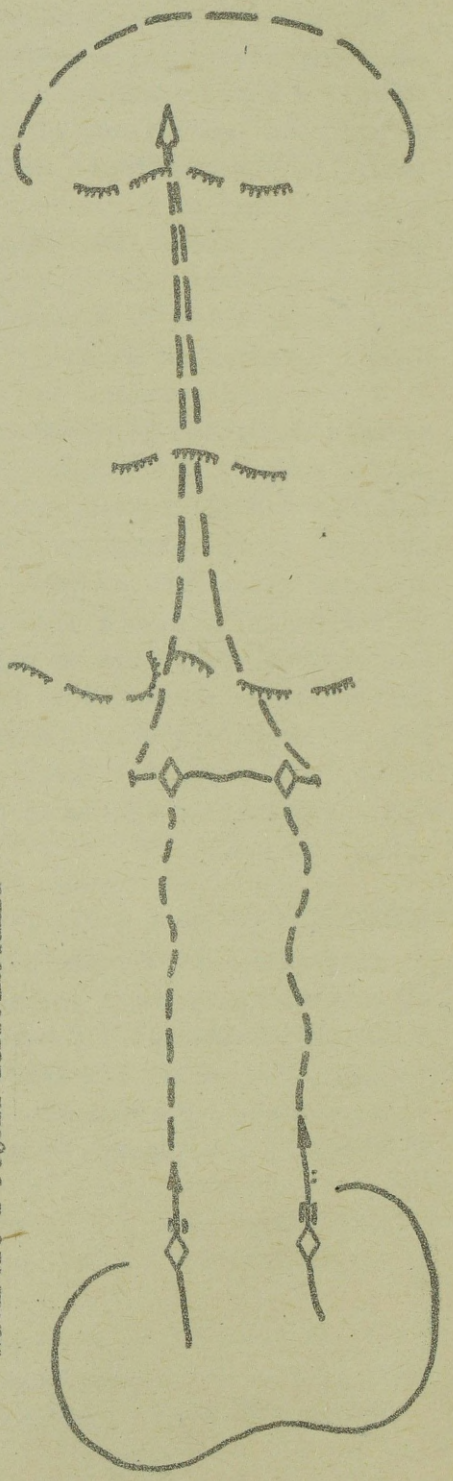
1. Kompendium sił zbrojnych państw NATO.
2. Związki taktyczne i operacyjne w działaniach zaczepnych.
3. Związki taktyczne i operacyjne w działaniach obronnych.
4. Regulamin polowy sił lądowych Stanów Zjednoczonych FM-100-5,
5. Komunikaty rozpoznawcze.
6. Artykuły w Wojskowym Przeglądzie Zagranicznym.

NATARCIE Z MARSZU

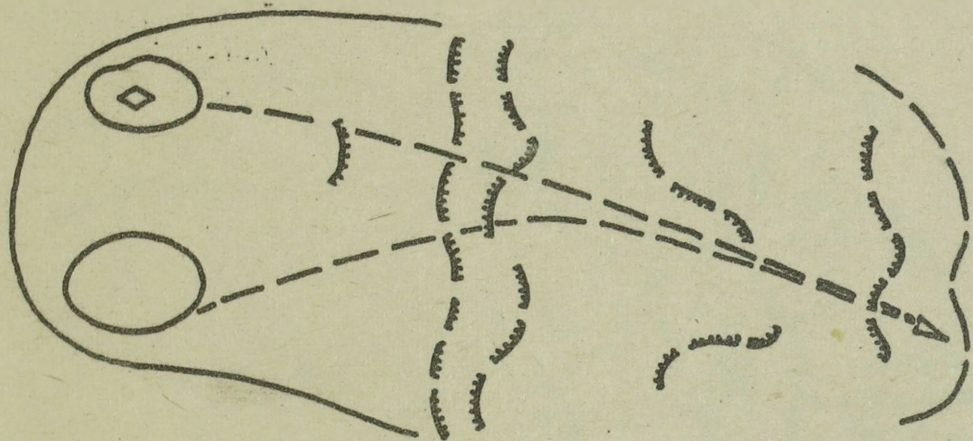
Natarcie bezpośrednio z marszu

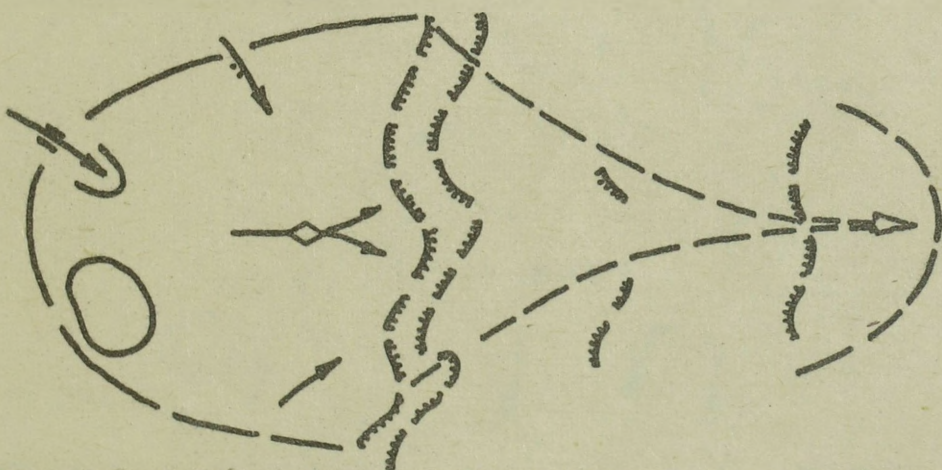
Natarcie z rejonu ześrodkowania

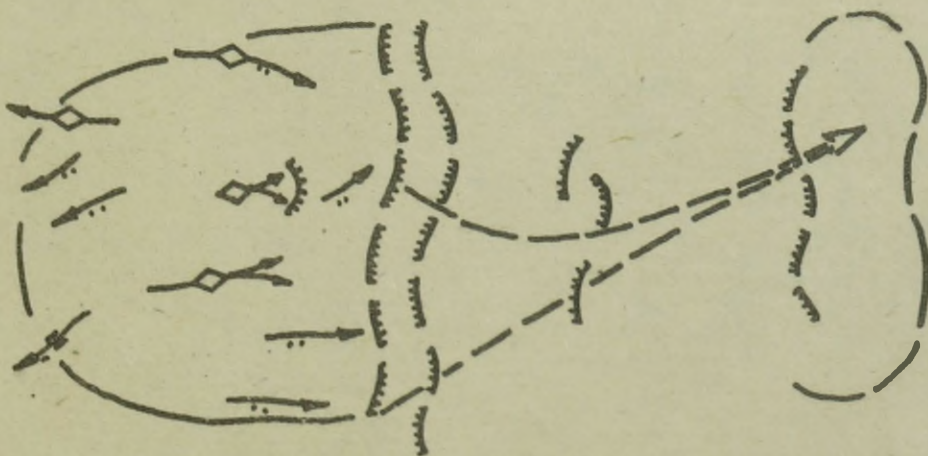
Natarcie z obrony bez przegrupowania i luzowania wojsk

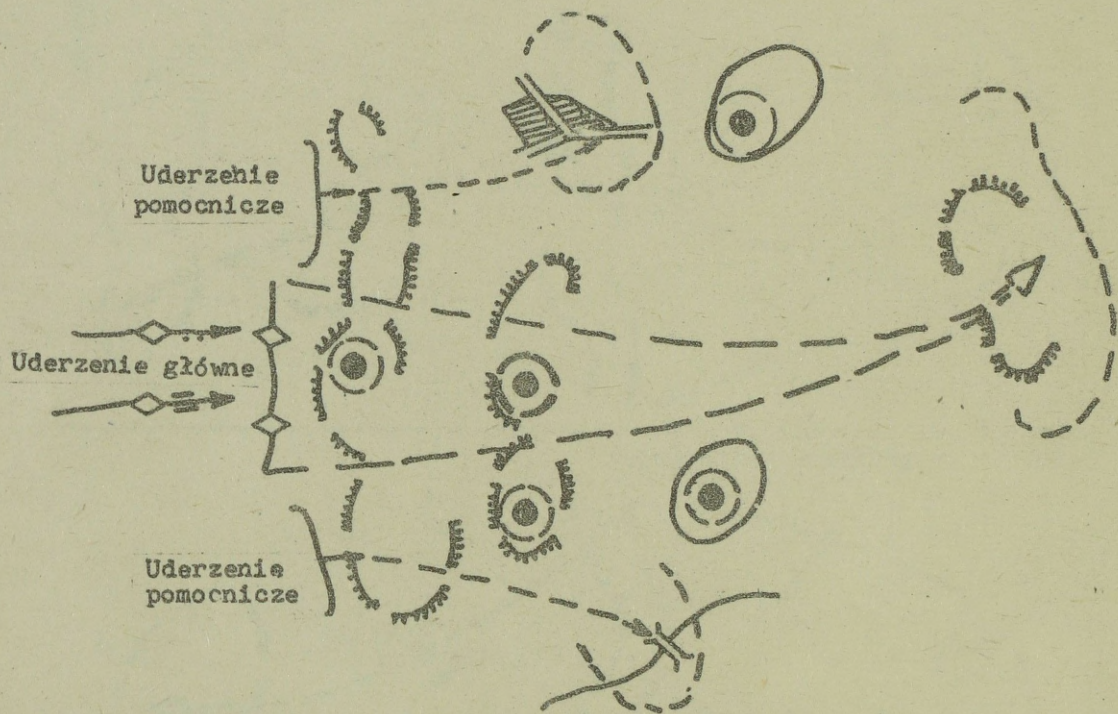
Natarcie po przegrupowaniu wojsk

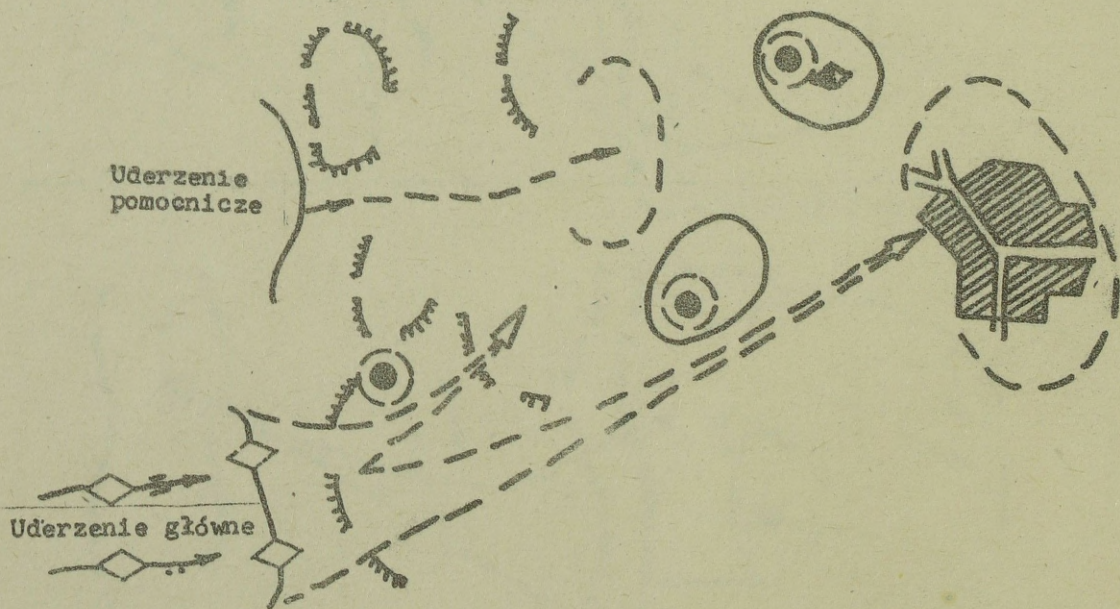
Natarcie po luzowaniu wojsk

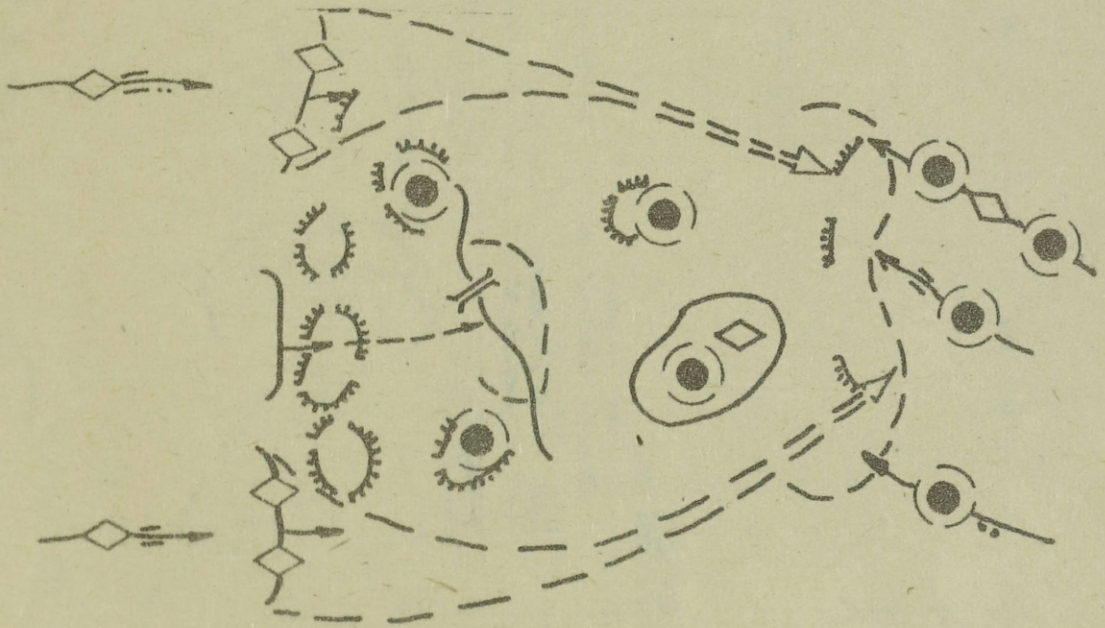
NATARCIE CZOŁOWE

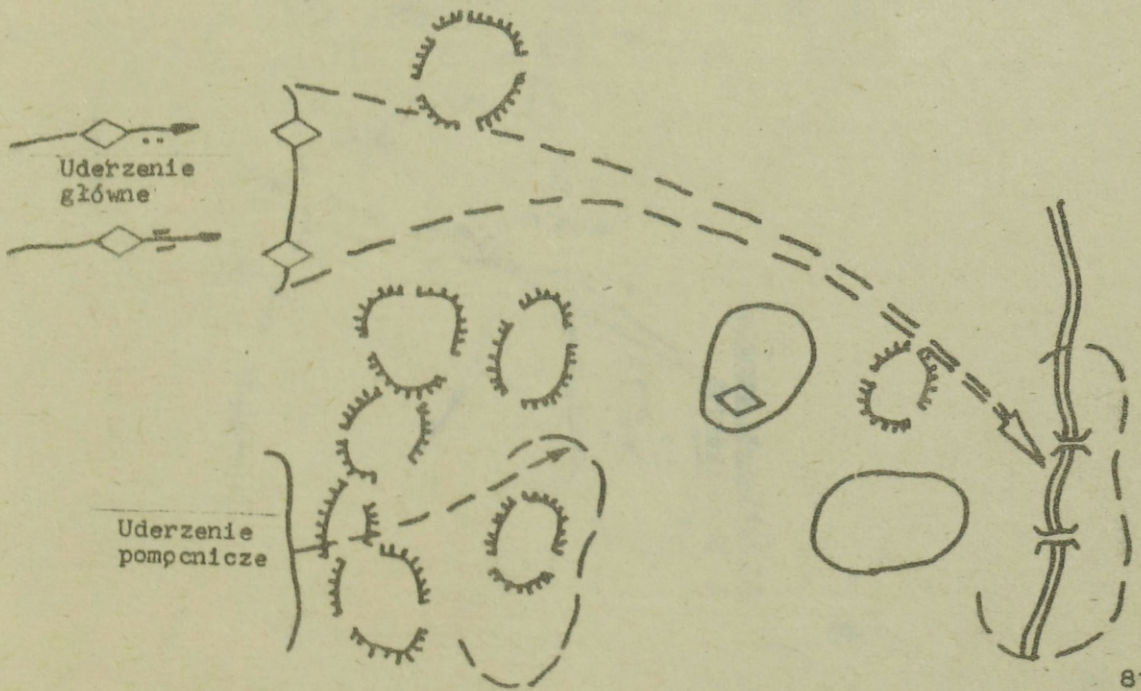
OSKRZYDLENIE

OSKRZYDLENIE DWUSTRONNE

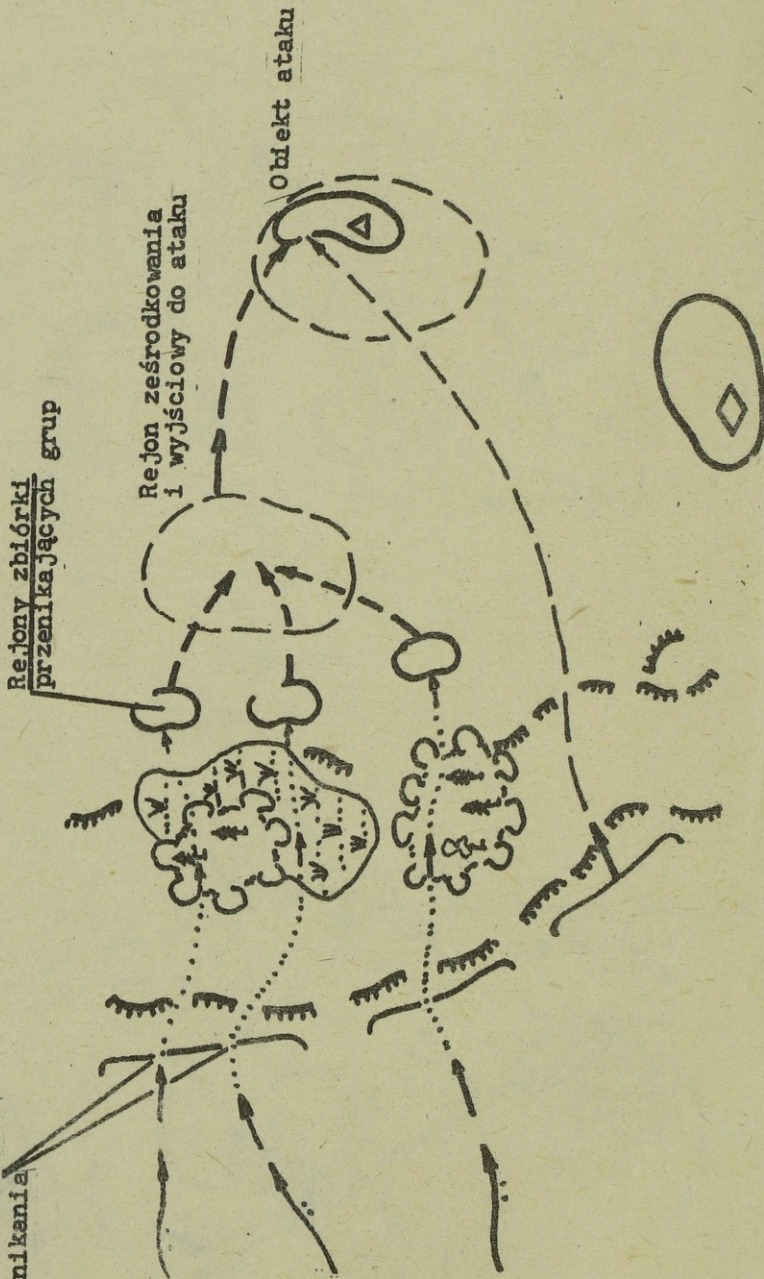

OBEJŚCIE

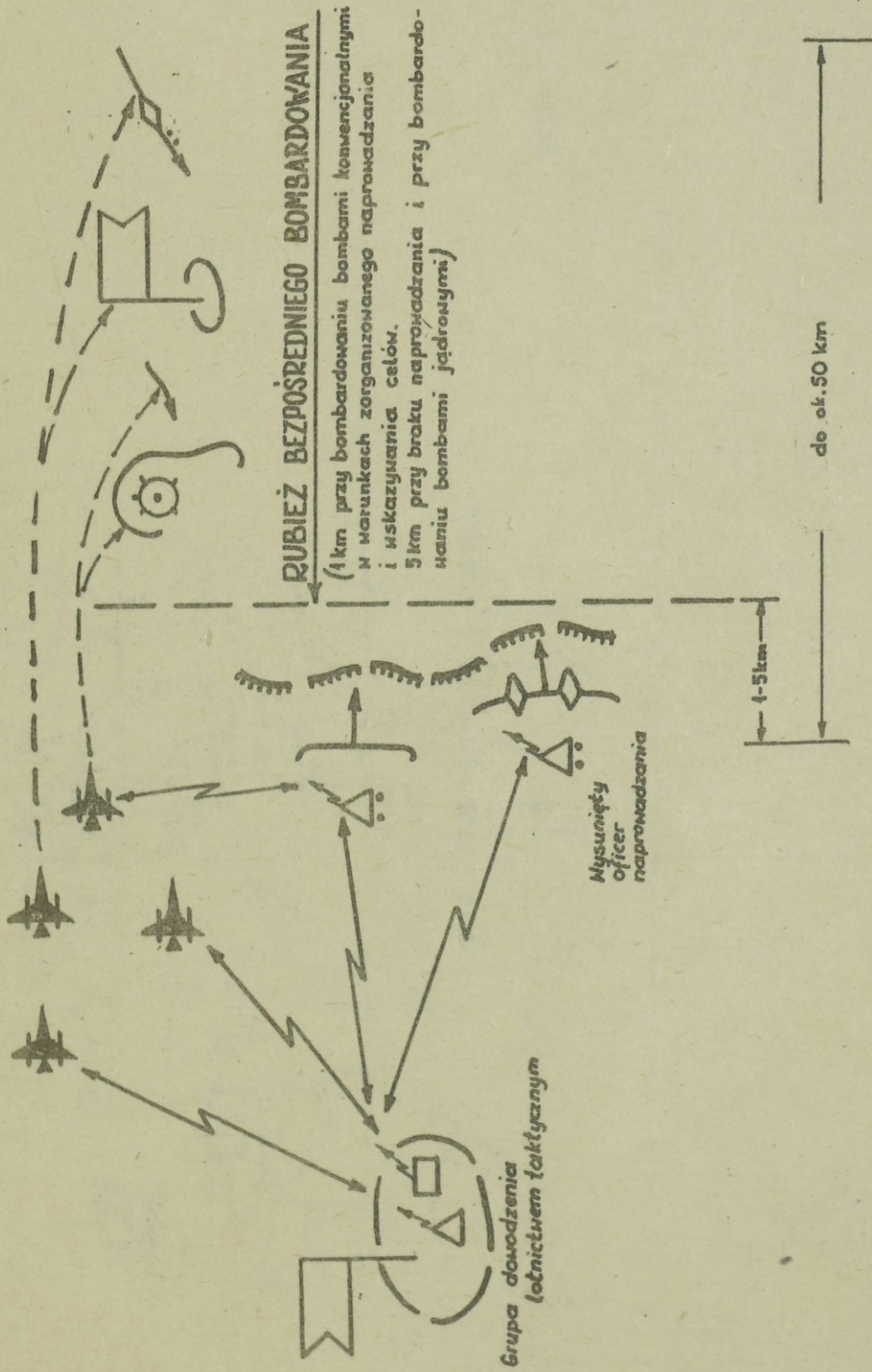

PRZENIKANIE

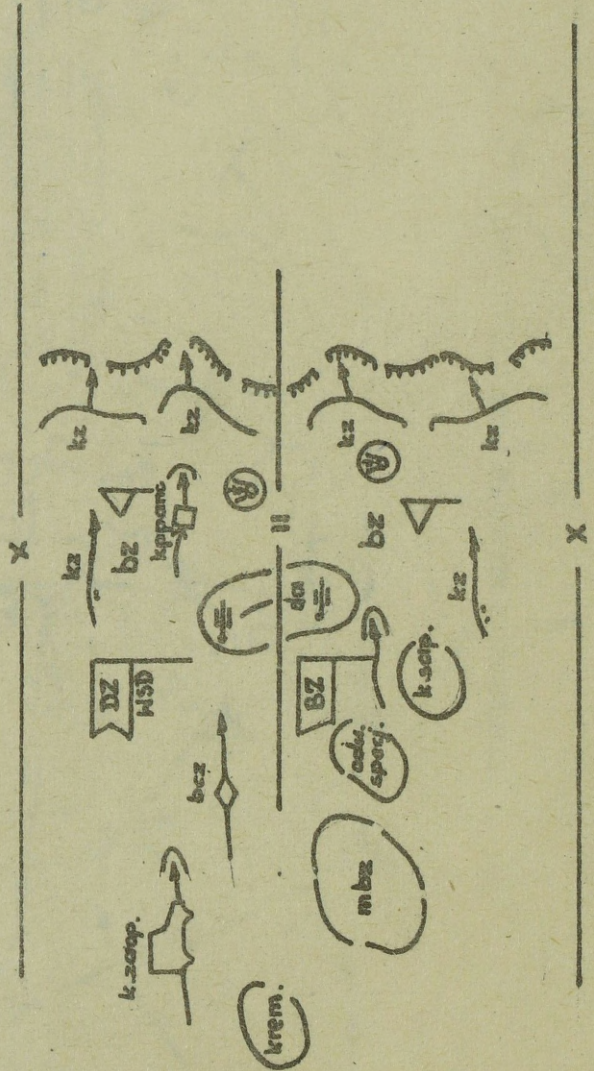
Odcinki i kierunki
przenikania

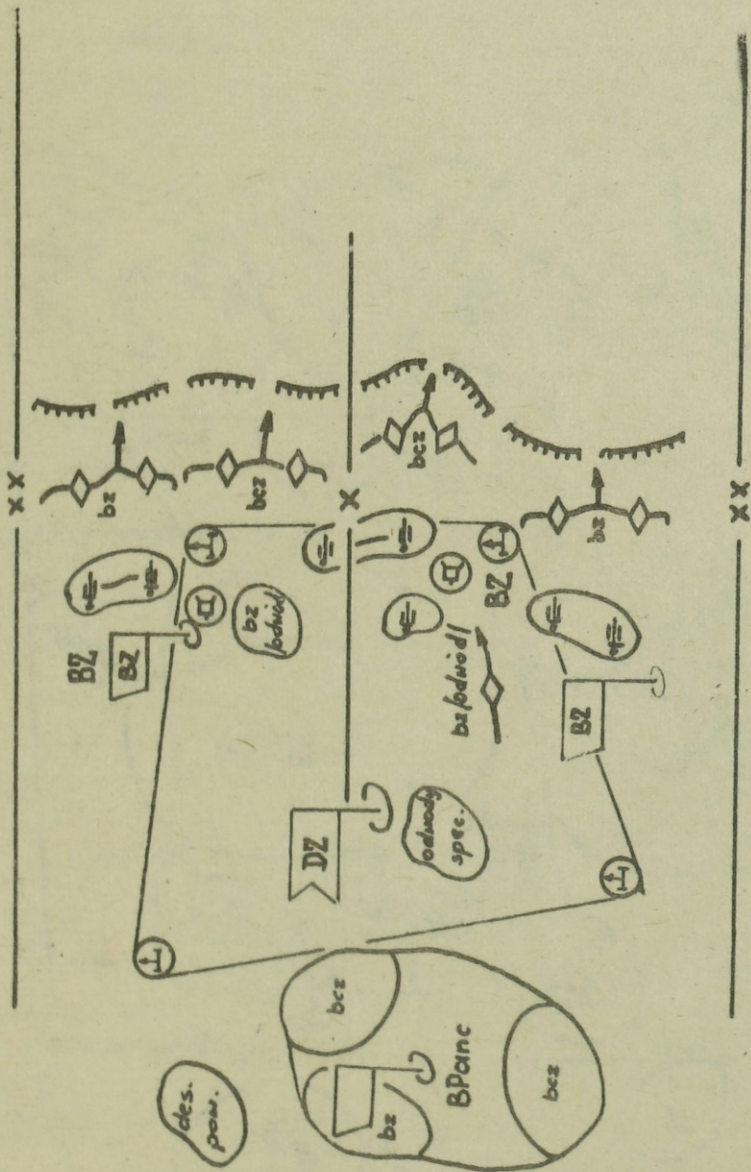
BEZPOŚREDNIE WSPARCIE LOTNICZE NATARCIA

UGRUPOWANIE BOJOWE BZ W NATARCIU

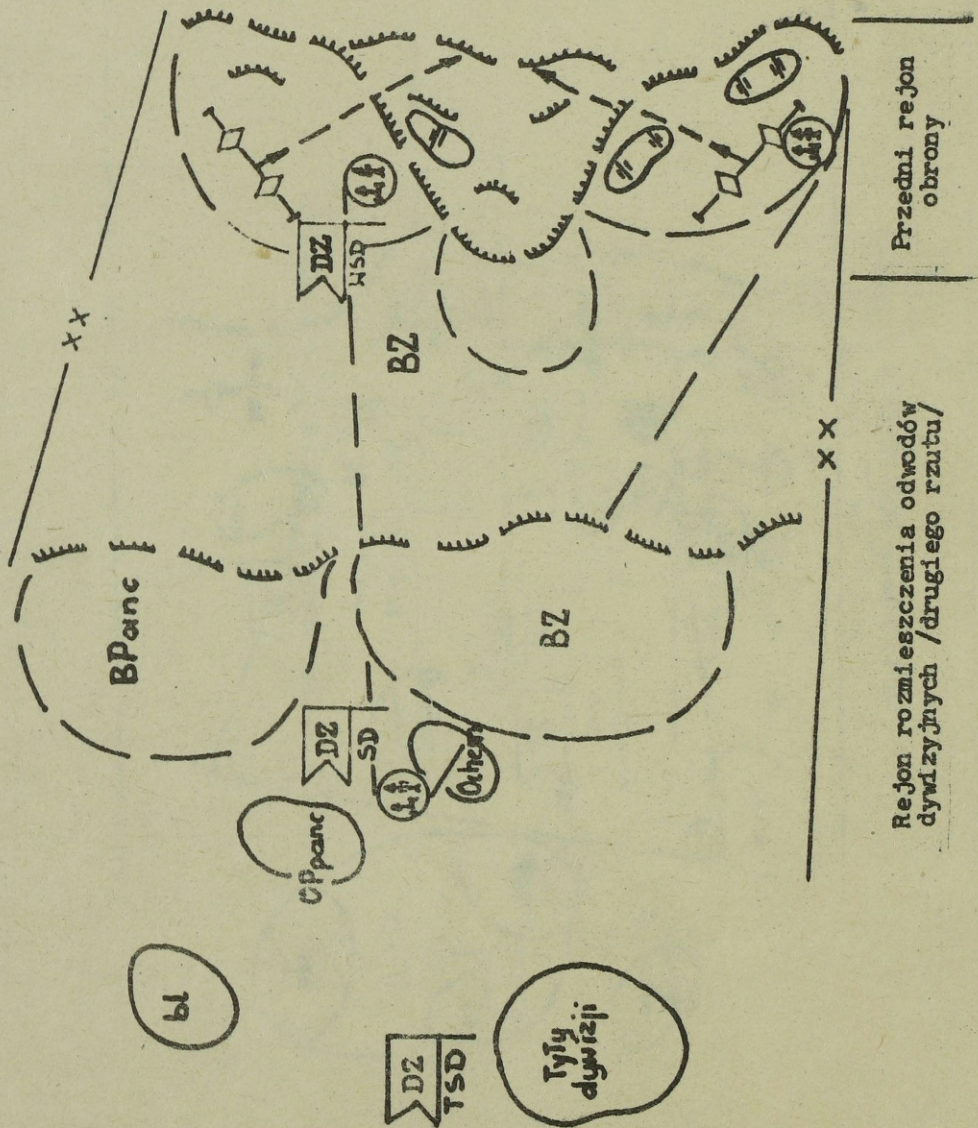

UGRUPOWANIE BOJOWE DZ W NATARCIU

Handwritten notes in blue ink, possibly a signature or initials.

UGRUPOWANIE BOJOWE DZ. STANÓW ZJEDNOCZONYCH W OBRONIE MANEWROWEJ /WARIANT/

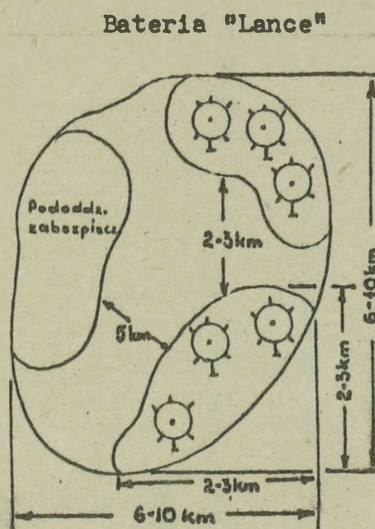
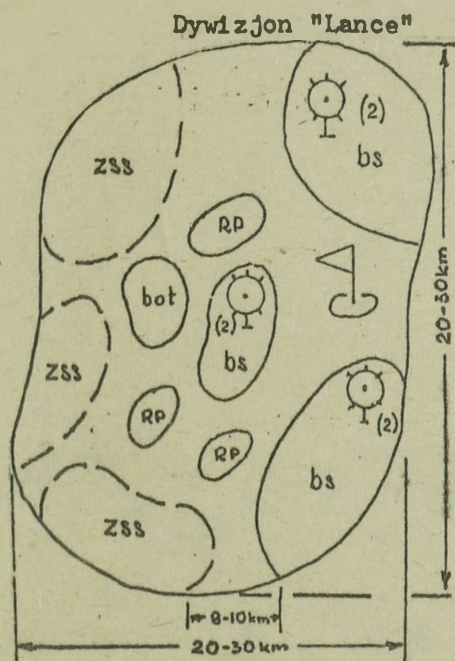
Przedni rejon obrony

Rejon rozmieszczenia odwodów dywizyjnych /drugiego rzutu/

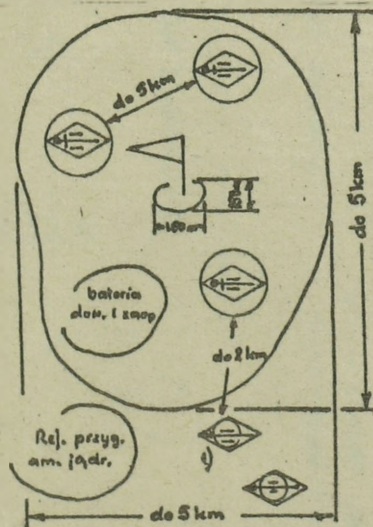
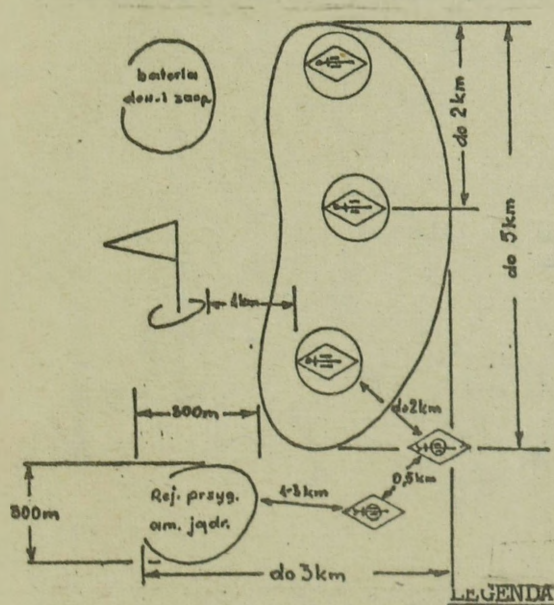
DZ
TSD

Tyły dywizji

UCRUFOWANIE BOJOWE ARTYLERII I RAKIET

Dywizjon artylerii haubic 203,2 i 155 mm

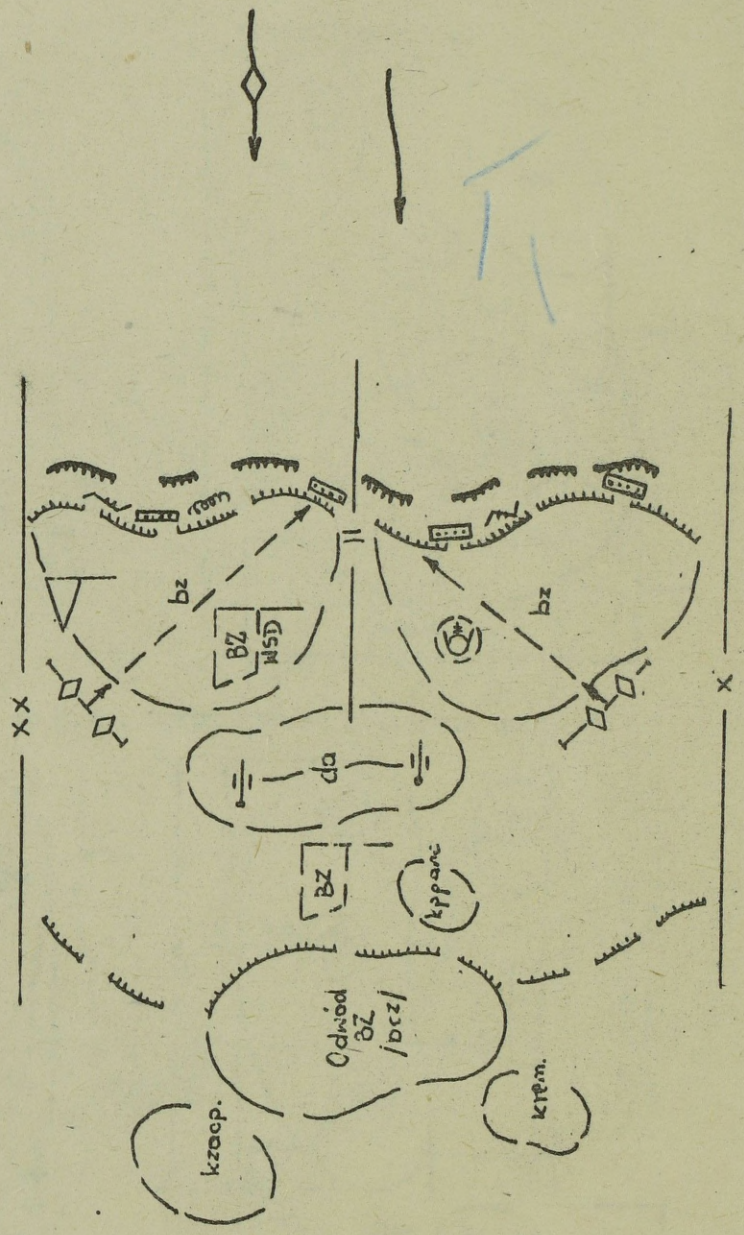

LEGENDA

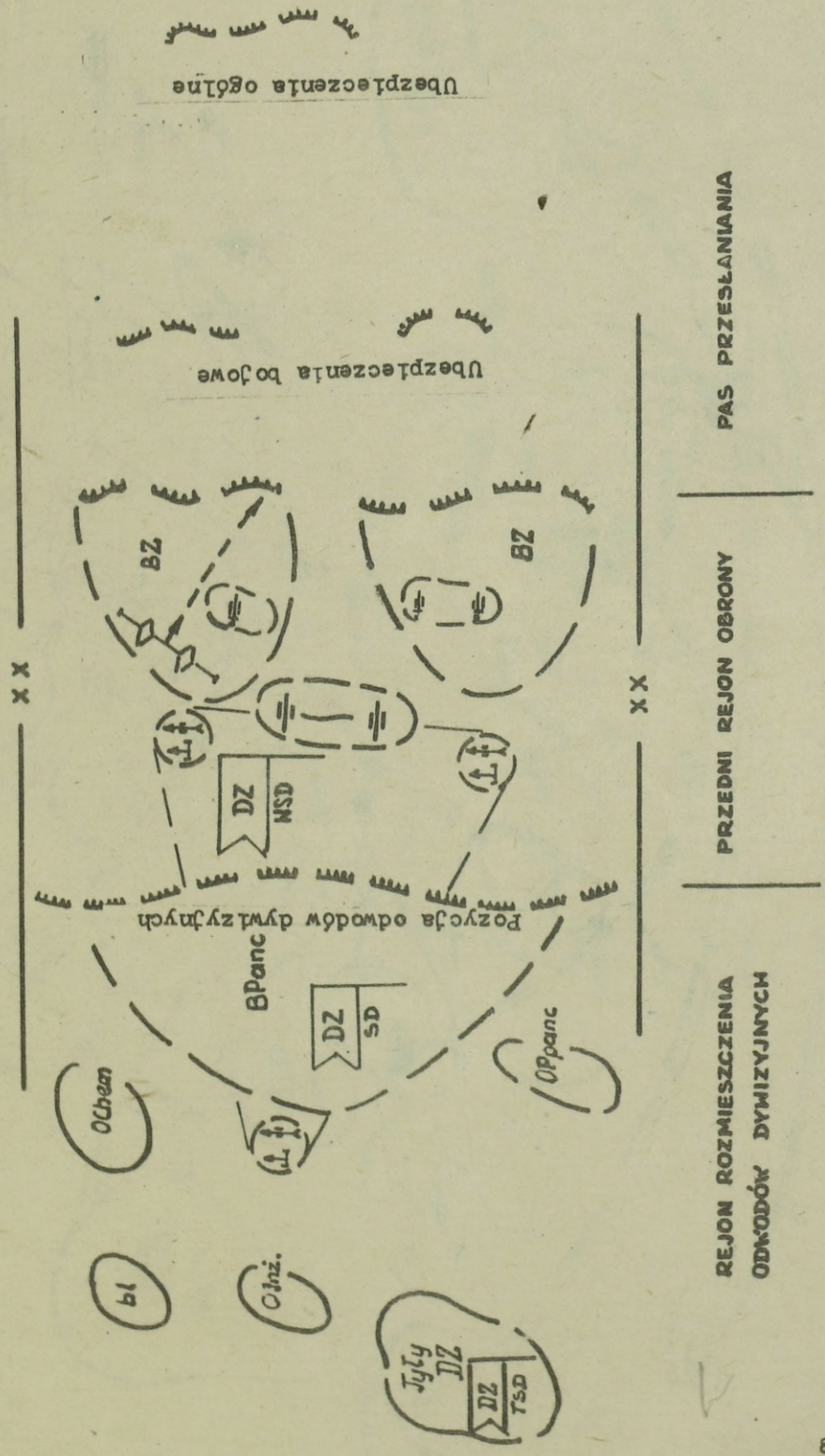
RPSD - rej. pełnienia sł. dyż.
 RW - rej. wyższiowy
 RP - rejon pogotowia
 ZSS - zapas stanów start.

bs - bateria startowa
 bot - bat. obsługi techn.
 1/ rozmieszc. SO do wykonyw.
 zadań am. jądr. - wyznaczone
 dla każdej baterii.

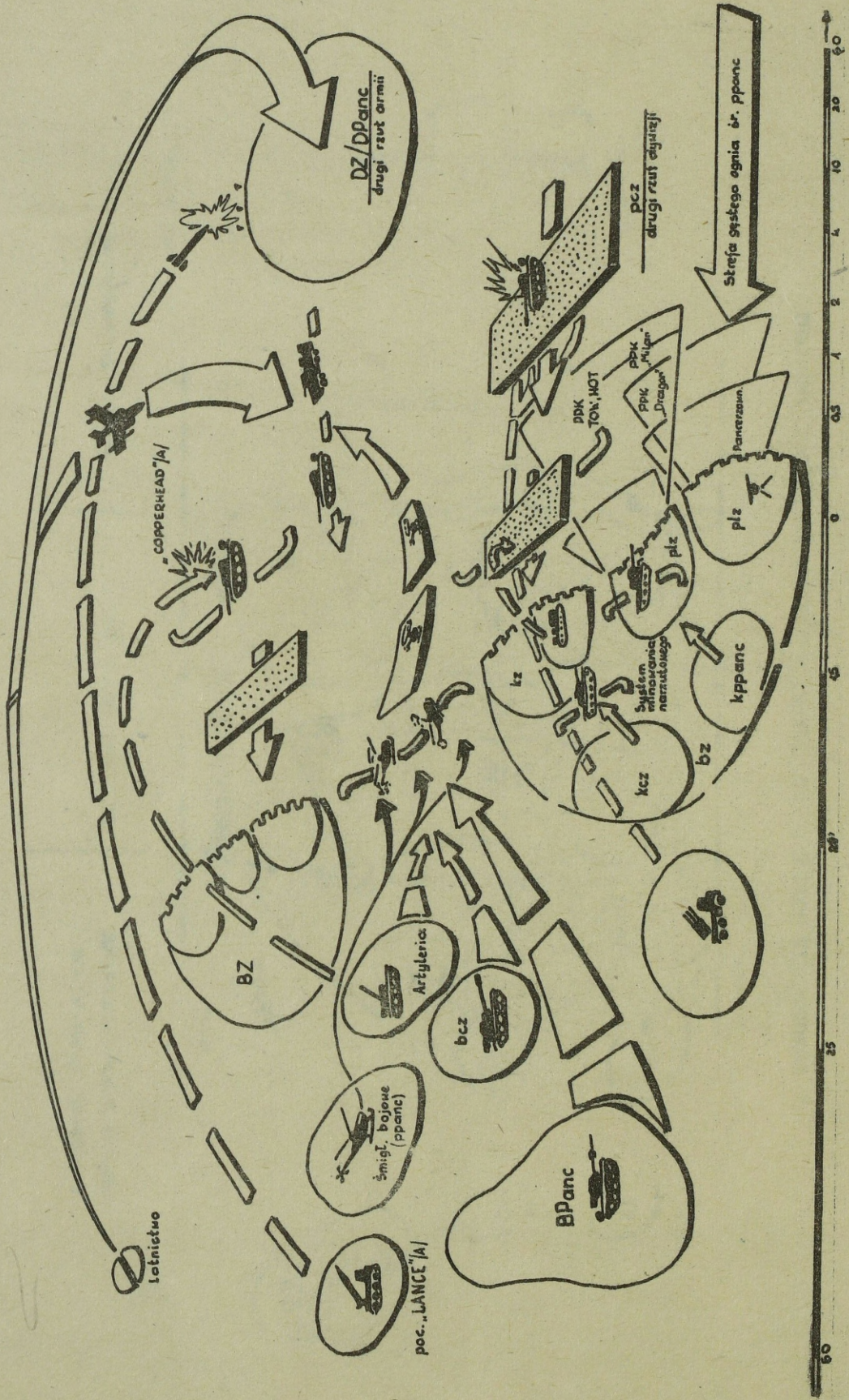
UGRUPOWANIE BOJOWE BZ W OBRONIE

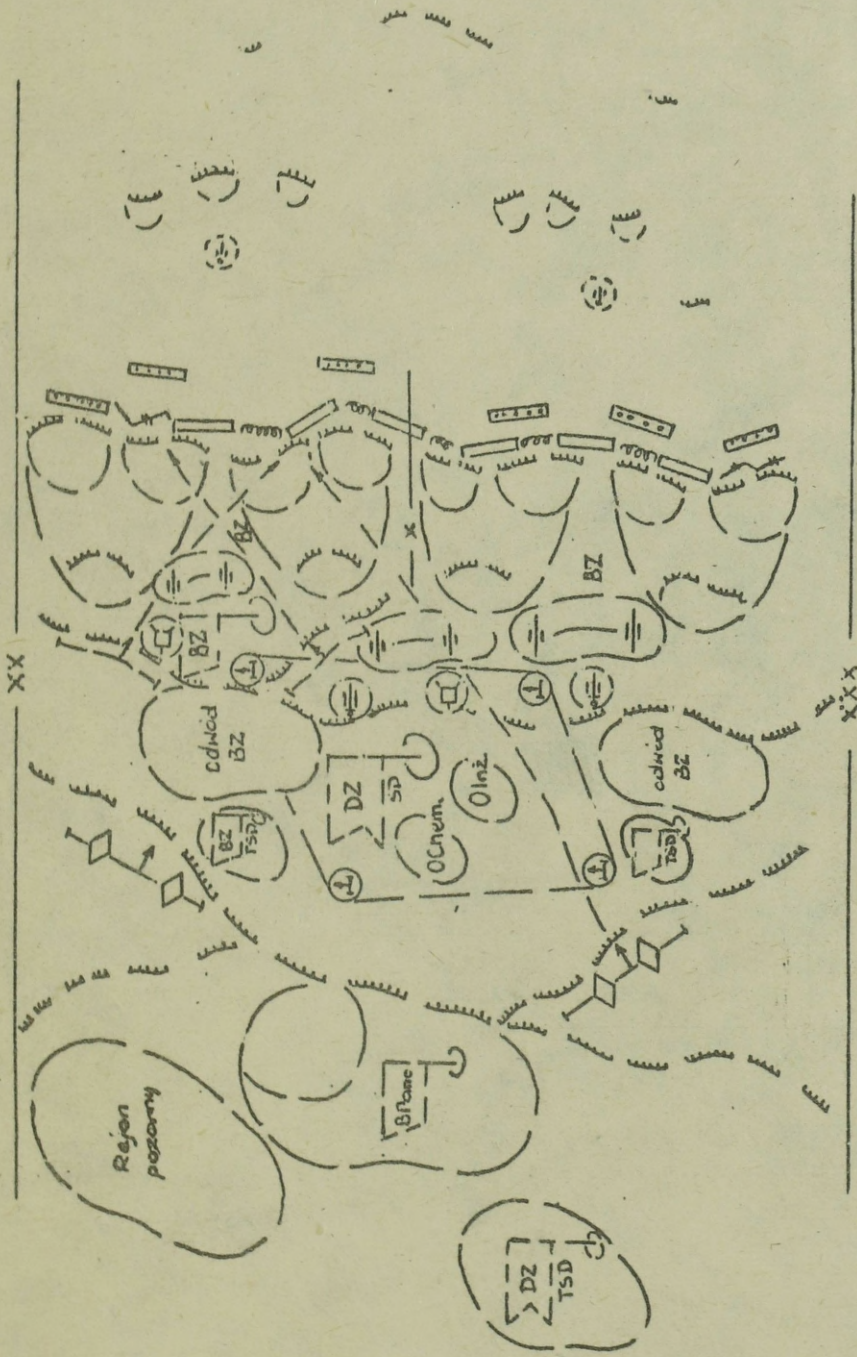
UGRUPOWANIE BOJOWE DZ ST. ZJEDN. W OBRONIE POZYCYJNEJ /WARIANT/

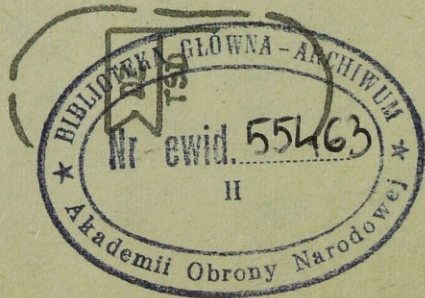
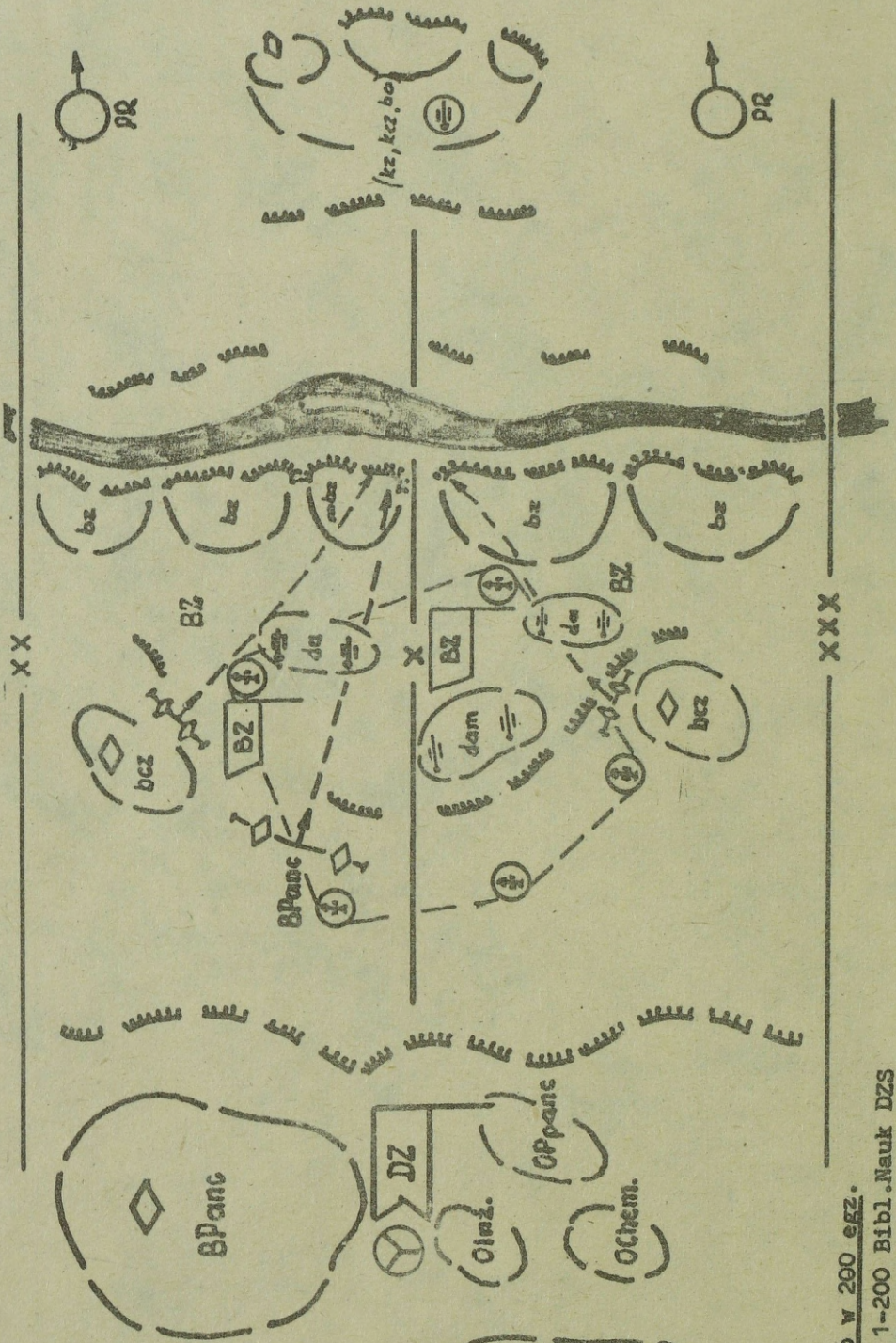
SYSTEM OGNIĄ PRZECIWPANCERNEGO

INŻYNIERYJNA ROZBUDOWA PASA OBRONY DYWIZJI

OBRONA DZ W OPARCIU O PRZESZKODĘ WODNĄ

Wykonano w 200 egz.

Egz. nr 1-200 Bibl. Nauk DZS
 Wyk. ppłk Kozłowski
 Druk. A. Wł.
 Druk ASG WP nr pf 432/pf 1549/NW
 Kor. H.V.